

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра містить три розділи, 99 с., 28 рис., 10 табл., 68 джерел.

Об'єкт дослідження – інвестиційний клімат України.

Предмет дослідження – математичні методи та моделі оцінювання інвестиційного клімату.

Мета роботи – оцінювання та прогнозування інвестиційного клімату України.

Методи дослідження – порівняльний метод, методи аналізу і синтезу, графічний метод, статистичні методи і методи економіко-математичного моделювання.

У роботі досліджено теоретичні засади формування інвестиційного клімату. Виявлено, що поняття інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості необхідно чітко розмежовувати. Інвестиційний клімат - більш широке поняття, ніж інвестиційна привабливість. Проаналізовано методи та моделі, які використовуються для оцінювання інвестиційного клімату України. Оцінено сучасний рівень інвестиційного клімату України та вплив факторів, які на його впливають. Отримана інформація дає можливість дослідити, проаналізувати, дати оцінку та здійснити прогнозування інвестиційного клімату України. Досліджено методи короткострокового прогнозування: метод експоненційного згладжування та метод ковзного середнього - дають можливість розрахувати та здійснити якісний прогноз. Було запропоновано та сформульовано власний підхід для розрахунку індексу інвестиційного клімату. Оцінювання буде відбуватися в декілька етапів: визначення показників, формування інформаційної бази, приведення даних до стандартизованого вигляду, визначення субіндексів, оцінка інвестиційного клімату регіонів, прогнозування рівня інвестиційного клімату. Проведений аналіз та прогноз показав, що збільшений обсяг інвестицій в економіку України забезпечить прискорення соціально-економічного розвитку регіонів та пріоритетних галузей виробництва. Тож, питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ, ІНВЕСТИЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, РЕГІОН, ОЦІНЮВАННЯ, ПРОГНОЗУВАННЯ

SUMMARY

Master's qualification work consists of three sections, 95 pages, 28 figures, 10 tables, 68 sources.

The object of the study is the investment climate of Ukraine.

The subject of the study is mathematical methods and models of investment climate estimation.

The purpose of the work is evaluating and forecasting the investment climate of Ukraine.

Research methods - comparative method, methods of analysis and synthesis, graphical method, statistical methods and methods of economic and mathematical modeling.

The theoretical bases of formation of investment climate are investigated. It was found that the concept of investment climate and investment attractiveness should be clearly distinguished. The investment climate is a broader concept than investment attractiveness. The methods and models used to assess the investment climate of Ukraine are analyzed. The current level of the Ukrainian investment climate and the influence of the factors that influence it are assessed. The information obtained makes it possible to study, analyze, evaluate and make predictions about the investment climate of Ukraine. The methods of short-term forecasting are investigated: the exponential smoothing method and the moving average method make it possible to calculate and implement a qualitative forecast. A proprietary approach to calculating the investment climate index has been proposed and formulated. The evaluation will take place in several stages: definition of indicators, formation of information base, reduction of data to a standardized type, definition of subindexes, assessment of the investment climate of regions, forecasting of the level of investment climate. The analysis and the forecast showed that the increased volume of investments in the economy of Ukraine will accelerate the socio-economic development of regions and priority industries. Therefore, the issue of creating favorable conditions for the development of business climate in Ukraine remains one of the most pressing.

INVESTMENT CLIMATE, INVESTMENTS, INVESTMENT ATTRACTIVE, REGION, EVALUATION, FORECASTING

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ.....	11
1.1 Сутність, зміст інвестицій та інвестиційної діяльності.....	11
1.2 Інвестиційна привабливість як головний фактор впливу на інвестиційний клімат.....	20
1.3 Інвестиційний клімат держави: сутність та фактори його формування.....	31
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ КРАЇНИ.....	44
2.1 Теоретичні та методологічні аспекти оцінки інвестиційного клімату регіону.....	44
2.2 Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату країни.....	52
2.3 Аналіз методів прогнозування економічних показників.....	63
РОЗДІЛ 3 МОДЕЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	70
3.1 Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України.....	71
3.2 Оцінювання інвестиційного клімату регіонів України.....	83
3.3 Аналіз та прогнозування інвестиційного клімату України.....	90
ВИСНОВКИ.....	99
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ДО ПОСИЛАННЯ.....	100
ДОДАТОК А Розрахунок субіндексу економічного розвитку регіонів України.....	106

ДОДАТОК Б Розрахунок субіндексу рівня зовнішньоекономічної діяльності регіонів України.....	107
ДОДАТОК В Розрахунок субіндексу рівня інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів	108
ДОДАТОК Г Розрахунок субіндексу рівня розвитку людських ресурсів регіонів України.....	109
ДОДАТОК Д Розрахунок субіндексу рівня соціального розвитку регіонів України.....	110
ДОДАТОК Е Розрахунок субіндексу рівня екологічного стану регіонів України.....	111

ВСТУП

Поняття «інвестиції» уперше почало вживатися у вітчизняній економічній літературі як синонім до поняття «капітальні вкладення», а метою інвестиції діяльності було лише збільшення обсягів виробництва, важкої продукції промисловості та військово-промислового комплексу. При цьому досягнення соціально-економічного, екологічного ефектів, одержання прибутку ніяк не ставилось за мету.

Зростання інвестицій виступає одним з визначальних чинників забезпечення ефективного розвитку економіки держави, повної модернізації науково-технічного потенціалу, підвищення якості життя населення. Створення сприятливого інвестиційного клімату є одним з найважливіших умов залучення інвестицій і подальшого розвитку країни. А сам інвестиційний клімат в першу чергу залежить від інвестиційного потенціалу, що характеризує фактори виробництва та сфери застосування капіталу, і інвестиційного ризику, що визначає фактори ризику інвестування.

Інвестиційна привабливість та інвестиційний клімат регіону досить часто розглядались вітчизняними і зарубіжними авторами і на сьогоднішній момент не існує відповідних методик оцінювання. В даний час проблемою є не брак визначень, підходів, методів і методик, а, навпаки, їх надзвичайний різноманітність. Тому питання дослідження та оцінювання інвестиційного клімату є досить актуальним.

Правильне та своєчасне прийняття інвестиційних рішень здійснює вагомий вплив на функціонування економіки держави. Тому до вивчення даного питання долучалось багато відомих зарубіжних та вітчизняних вчених у галузях: фінансів, інвестицій та прийняття управлінських рішень, зокрема Д. Тобін, Г. Марковіц, У. Шарп, Е. Хелферт, С.Шмідт, І.О.Бланк, А.А.Пересада, М.О.Павловська, Л.П.Радецька, Л.В.Овод, Є.О.Зенченко, О.Д.Будник, та інші; математики та економіко-математичного

моделювання, зокрема М.О.Перестюк [1], Ю.А.Мішура [2], В.В.Вітлінський [3].

Забезпечення розвитку та підтримки стабільності інвестиційного клімату України та її регіонів є одним із питань стратегічної важливості. Реалізація даного питання залежить від подолання кризових явищ в економіці, відновлення стійкого зростання та модернізації на цій основі національного господарства. Налагодження стабільного інвестиційного клімату є справою особливого значення для країни. Необхідність найефективнішого використання чинників виробництва, в тому числі капіталу та інвестицій, актуальність здійснення модернізації усієї економіки на основі широкого впровадження інновацій – запорука розвитку сприятливого інвестиційного клімату України.

Об'єкт дослідження є інвестиційний клімат України.

Предметом дослідження є математичні методи та моделі оцінювання інвестиційного клімату.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є оцінювання та прогнозування інвестиційного клімату України.

Для досягнення мети роботи було поставлено та вирішено наступні завдання:

- досліджено теоретичні засади формування інвестиційного клімату;
- проаналізовано методи та моделі, які використовуються для оцінювання інвестиційного клімату України;
- проаналізовано інвестиційну привабливість України;
- оцінено та спрогнозовано рівень інвестиційного клімату регіонів України.

Методи дослідження – порівняльний метод, методи аналізу і синтезу, графічний метод, статистичні методи і методи економіко-математичного моделювання.

Науковою новизною кваліфікаційної роботи є удосконалення методики оцінювання інвестиційного клімату шляхом формування системи показників, що його характеризують.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи відбувалася на XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівні» (м. Запоріжжя, 07-08 листопада 2019 р.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

1.1 Сутність, зміст інвестицій та інвестиційної діяльності

Поняття «інвестиції» досить різностороннє. В економічній літературі зазначається, що поняття інвестиції - це будь-яка теперішня діяльність, яка збільшує в майбутньому здатність економіки виробляти продукцію. Якщо розглядати більш широке значення, то інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення.

Саме значення слова «інвестиція» бере свій початок від латинського слова «Invest», що означає «вкладати, одягати». Тобто, інвестиції – це конкретне вкладення капіталу в різних формах або в ту чи іншу справу, для подальшого його збільшення або збереження [1, с 9].

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», можна винести, що інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та іншого видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) чи досягається соціальний ефект. До таких цінностей належать: кошти цільових банків, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно; майнові права, пов'язані з авторським правом, досвідом та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації [2].

Важливим фактором є те, що це визначення у цілому відповідає міжнародному підходу до інвестиційної діяльності. Там, поняття «інвестиції» розуміється як процес вкладення ресурсів, з метою отримання прибутку, доходів чи дивідендів у майбутньому. У економічній літературі кожен автор визначає поняття «інвестиції» по різному, розглянемо основні з них (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «інвестиції» вченими-економістами

Автори	Сутність визначення
Федоренко В.Г. [3]	Вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик витрат від інфляції та неодержаних процентів від банківських вкладень капіталу.
Кейнс Дж. М. [4]	Заощадження та інвестиції повинні бути однаковими тому, що кожне з них дорівнює перевищенню доходу над споживанням.
Ковальов В. В.[5]	Інвестиції передбачають заощадження, але не всі заощадження стають інвестиціями, а тільки ті, які прямо чи непрямо використовуються для розширення виробництва, маючи на меті отримання доходу в майбутньому.
Економічна енциклопедія [6]	Інвестиції – довгострокове вкладення капіталу в промисловість, сільське господарство, транспорт та інші галузі народного господарства.
Долан Э. Дж. Линея Д.[7]	Інвестиції на макрорівні – це збільшення на обсягу капіталу, що функціонує в економічній системі, тобто збільшення пропозиції виробничих ресурсів, що здійснюється людьми.
Політична економія [8]	Поняття «інвестиції» по суті ототожнювались з категорією «капіталовкладення». Під капіталовкладенням розуміли затрати на відтворення основних фондів, їх зростання та вдосконалення.
Фінансово - економічний словник [9]	Інвестиції – вкладення в основний та оборотний капітал з метою отримання доходу. Інвестиції в матеріальні активи – вкладення у рухоме та нерухоме майно (землю, будівлі, обладнання та ін.). Інвестиції у фінансові активи – вкладення в цінні папери, банківські рахунки та інші фінансові інструменти.
Макконел К. Р. [10]	Інвестиції – витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва і зростання матеріальних запасів.
Ліпсиц И. В.[11]	<ul style="list-style-type: none"> - інвестиції, що визначаються через платежі; - інвестиції, що визначаються через майно; - комбінаторне поняття інвестицій; - диспозиційне поняття інвестицій.

На перший погляд здається, що вчені-економісти того часу трактували це поняття з дуже по різному. Основна причина тому, що дане поняття розглядалося під різним ракурсом, та в різних проблемах і ситуаціях.

Якщо детальніше розглядати економічну література 80-х років ХХ ст., то термін «інвестиції» практично не зустрічається в процесах аналізу соціалістичного виробництва. Частіше цей термін зустрічався в перекладених роботах зарубіжних авторів, а точніше в області капіталістичної економіки.

У наступний проміжок часу поняття «інвестиції» отримало більш широке розповсюдження в наукових дослідженнях, воно стало використовуватись в урядовому та науковому обороті. В більшості випадків інвестиції порівнювались з капітальними вкладеннями. Капітальні вкладення (інвестиції) досліджувались у двох напрямках: процес – який показував рух вартості в ході відновлення основних фондів, та як економічна категорія – сукупність економічних відносин, яка пов’язується з рухом вартості, який авансований в основні фонди (від початку мобілізації коштів та до моменту їх відшкодування).

Для того, щоб більш детально розібратися в питаннях подальшого інвестиційного аналізу, з метою забезпечення ефективного і цілеспрямованого управління інвестиціями, були проаналізовані і систематизовані класифікації інвестицій та їх сутність, розроблені вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами (табл. 1.2.) [12].

Таблиця 1.2 - Класифікація інвестицій

Класифікація інвестицій	Сутність класифікації
За об’єктами вкладених засобів	реальні та фінансові інвестиції
За характером участі інвестування	прямі та непрямі інвестиції
За періодом інвестування	<ul style="list-style-type: none"> - короткострокові інвестиції - середньострокові інвестиції - довгострокові інвестиції
За формами власності інвестиційних ресурсів	- державні, приватні інвестиції, спільні, іноземні інвестиції
За хронологічними ознаками	<ul style="list-style-type: none"> - початкові інвестиції - поточні інвестиції
За цілями інвестування	<ul style="list-style-type: none"> - на відшкодування основного капіталу - на розширення виробництва - на інноваційні технології
За рівнем інвестиційного ризику	<ul style="list-style-type: none"> - низько ризикові інвестиції - середньо ризикові інвестиції - високо ризикові інвестиції
За рівнем інвестиційної привабливості	<ul style="list-style-type: none"> - низько привабливі інвестиції - середньо привабливі інвестиції - високо привабливі інвестиції

Проаналізувавши дану класифікацію можна сказати, що інвестиції поділяються за такими класифікаційними ознаками: за об'єктом вкладання інвестицій, за періодом інвестування, за рівнем інвестиційного ризику, за рівнем інвестиційної привабливості, за характером участі в інвестуванні. Така класифікація відштовхується від розкриття сутності та економічного змісту поняття «інвестиції».

Різноманітність поняття терміну «інвестиції» в сучасній вітчизняній і зарубіжній економічній літературі в значному ступені визначається широким діапазоном суттєвих сторін цієї складної економічної системи. Тому для уточнення змісту поняття «інвестиції» варто розглядати основні характеристики, які визначають їх сутність.

Інвестиції як об'єкт ринкових відносин. Використані в процесі інвестування ресурси, товари та інструменти, як об'єкт купівлі-продажу, формують особливий вид ринку – «інвестиційний ринок». Цей ринок має свої особливості:

- попит і пропозиція на цьому ринку існує в різних площинах. Попит підприємств носить предметно-фізичний характер (станки, машини, будівлі, матеріали, сировина), а пропозиція інвесторів носить тільки грошово-фінансовий характер;
- взаємодія попиту та пропозиції залежить від короткострокового та довгострокового періодів;
- розгалуженість мережі посередників, через яку здійснюється зв'язок між постачальниками інвестиційного капіталу і його споживачами;
- найважливішу роль в напрямку потоку інвестицій відіграє відсоткова ставка, що виплачується за вкладами.

Інвестиційний ринок формується всією системою ринкових економічних відносин і тісно пов'язаний з ринком праці, ринком споживчих товарів, ринком послуг та інші.

Інвестиції як об'єкт власності. Як об'єкт підприємницької діяльності інвестиції є носієм всієї сукупності прав власності. При цьому інвестиції

можуть виступати носієм усіх форм цієї власності - індивідуальної приватної, колективної приватної, муніципальної, загальнодержавної тощо. В ході інвестиційної діяльності права власності можуть використовуватися у всій сукупності і можуть бути розділені. У сучасних умовах підприємство може розпоряджатися інвестиціями без права власності на них. В економічному процесі роль інвестованого капіталу як об'єкта розпорядження носить активний характер по відношенню до капіталу як об'єкту власності.

Інвестиції як об'єкт економічного управління. Виступають носієм переважно економічних характеристик і економічних інтересів, інвестиції є суб'єктом економічного управління як на мікро-, так і на макрорівні будь-яких економічних систем.

Інвестиції як найбільш активна форма залучення накопиченого капіталу в економічний процес. У теорії інвестицій їхній зв'язок з накопиченим капіталом (заощадженнями) посідає центральне місце. Це визначається сутнісною природою капіталу як економічного ресурсу, призначеного до інвестування. Інвестиції слід розглядати як найбільш активну форму використання накопиченого капіталу. Тільки шляхом інвестування капітал як накопичена цінність втягується в економічний процес.

Інвестиції як фактор економічного зростання. Для нормального розвитку виробництва потрібне постійне витрачання коштів на зміну технологічних можливостей, для того, щоб забезпечити ефективне розширене відтворення. При цьому важливим є не тільки кількісне зростання інвестицій, але і їх якісне зростання. Високий технічний склад капіталу або наукомісткі, високотехнологічні інвестиції якраз відображають їх якісну сторону.

Інвестиції як джерело генерування ефекту підприємницької діяльності. Метою інвестування є досягнення конкретного заздалегідь зумовлює ефекту. Пріоритетною цільовою установкою інвестицій є досягнення, як правило, приросту суми інвестованого капіталу, позитивної

величини інвестиційного прибутку, позитивного розміру чистого грошового потоку, забезпечення збереження раніше вкладеного капіталу.

У рамках сучасного економічного розвитку ефективні інвестиції являються фактором, який визначає економічне зростання, і, як наслідок, сприяють покращенню підвищенню розвитку населення. Варто визначити, яким чином і чому інвестиційна діяльність грає настільки важливу роль в успішному функціонуванні економічної системи країни і в окремих її об'єктах.

Направлення інвестицій тісно пов'язане з інвестиційною діяльністю між суб'єктом та об'єктом інвестування. Інвестиційна діяльність визначається в багатьох роботах таких вітчизняних і зарубіжних економістів, як: В.В. Бочаров [13], С.Л Брю [14], В.М. Попов [15]. Відомий економіст У.Ф. Шарп вважає, що інвестиційна діяльність являє собою прийняття інвестором рішення відносно цінних паперів, в які здійснюються інвестиції, а також об'єм та терміни інвестування [16]. Із визначення впливає, що автор під об'єктом інвестицій розуміє тільки інвестиції в цінних паперах. Е. Г. Слуцький стверджує, що інвестиційна діяльність – це механізм, за допомогою якого засоби передаються від того, хто має вільні гроші, до того ж, хто бажає отримати ці гроші за допомогою фінансових інститутів і на фінансових ринках. Такий підхід є дуже вузьким, оскільки інвестиційний процес не тільки на ринку цінних паперів, але і включає в себе реальні інвестиції [17].

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Інвестиційна діяльність провадиться на основі [2]:

- інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів.

Такі вчені, як Л.С. Валінурова, О.Б. Казакова, М.М. Іванова пропонують розглядати інвестиційну діяльність на макро- і на мікрорівнях. На їхню думку, на мікрорівні інвестиційна діяльність починається з моменту вкладення фінансових, матеріальних і трудових ресурсів в підготовку і здійснення інвестиційних проектів і завершується з досягненням поставлених цілей. На макрорівні інвестиційну діяльність розглядають як найважливішу форму здійснення накопичення на рівні суспільства, що забезпечує розширене відтворення основного і оборотного капіталу [18].

Економіст Н.В. Ігошин стверджує, що інвестиційний процес - це сукупність інвестиційної діяльності, інвестиційного середовища, об'єкта і суб'єкта інвестування [19]. З визначення випливає, що інвестиційний процес є частиною інвестиційної діяльності.

Розглянемо значення понять «процес» і «діяльність». Згідно більшості енциклопедій і тлумачних словників, дається таке визначення поняттю «процес» - це розвиток якого-небудь явища, послідовна зміна станів у розвитку чого-небудь. Наприклад, процес зростання, творчий процес, виробничий процес, в цьому випадку це інвестиційний процес. Отже, інвестиційним процесом є зміна стану, що передбачає поетапний розвиток в реалізації інвестиційного проекту, його поступову окупність і досягнення поставлених цілей. Таким чином, автори стверджують, що інвестиційний

процес - це поетапний процес, що супроводжується обґрунтуванням бізнес-плану інвестиційного проекту (який включає в себе характеристику підприємства та інвестиційного проекту, план маркетингу, план виробництва, фінансовий план), його реалізацією та придбанням корисного ефекту у вигляді окупності інвестицій або досягненням будь-яких інших цілей, поставлених суб'єктом інвестицій.

З метою обґрунтування приналежності інвестиційного процесу до інвестиційної діяльності було розглянуто, як визначається слово «діяльність» у різних джерелах. Отже, діяльність - це специфічна людська форма ставлення до навколишнього світу, зміст якої складає його доцільна зміна в інтересах людей; Діяльність включає в себе мету, засоби, результат і сам процес. Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що інвестиційна діяльність - поняття більш широке і включає в себе безпосередньо декілька етапів формування, в тому числі і інвестиційний процес (рис. 1.1) [20].

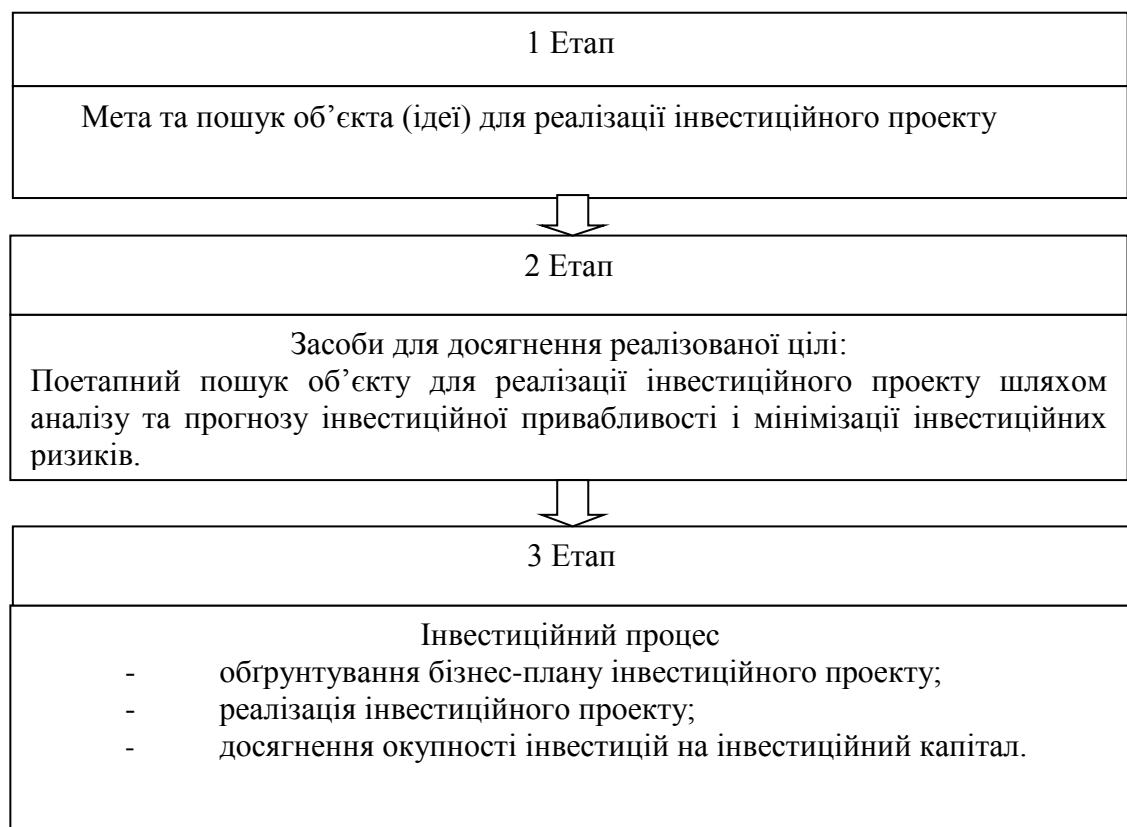

Рисунок 1.1 – Етапи реалізації інвестиційної діяльності

Проаналізуємо етапи реалізації інвестиційної діяльності. На першому етапі інвестор ставить собі за мету вибір об'єкта для реалізації інвестиційного проекту. Дана мета здійснюється безпосередньо на другому етапі і характеризується поетапним пошуком об'єкта для реалізації інвестиційного проекту за допомогою аналізу і прогнозу інвестиційної привабливості, прогнозування і мінімізації інвестиційних ризиків. Таким чином, інвестор оцінює макроекономічний, регіональний, галузевий рівні, а також рівень інвестиційної привабливості господарюючого суб'єкта, на якому безпосередньо буде реалізовуватися інвестиційний проект. Можна вважати, що інвестиційна діяльність - це поетапна діяльність інвестора, здійснювана з метою ефективного відтворення інвестиційного процесу.

Інвестором аналізується інвестиційна привабливість країни за рівнем розвиненості економіки за допомогою проведення аналізу макроекономічних показників, а також місця в рейтингу, складеному міжнародними рейтинговими агентствами, такими як: Standard & Poor's, Moody's, Fitch Ratings.

Інвестиційну привабливість регіону інвестор може оцінити на основі внутрішнього регіонального продукту та його питомої ваги у внутрішньому валовому продукті країни, розвиненості транспортної, інформаційної і управлінської інфраструктури в регіоні. Також одним з найважливіших показників є питома вага збиткових підприємств в загальній їх кількості. Крім того, регіональну інвестиційну привабливість можна оцінити на основі рейтингу.

Після закінчення другого етапу інвестиційної діяльності, коли інвестору відомий об'єкт капіталовкладень, відбувається заключний, третій, етап інвестиційної діяльності, безпосередньо характеризується як інвестиційний процес, який супроводжується обґрунтуванням бізнес-плану інвестиційного проекту, його реалізацією, а також досягненням окупності інвестицій на інвестований капітал.

Таким чином, інвестиційна діяльність здійснюється поетапно і має на меті пошук об'єкта для реалізації інвестиційного проекту, підтвердженої обґрунтуванням ефективності інвестицій.

Отже, інвестиції та інвестиційна діяльність завжди знаходилися в центрі уваги економічної думки. Всі сфери економіки тісно пов'язані з інвестиціями та питаннями, що їх стосуються. Будь – яке підприємство, регіон, країна розвивається на основі фінансування та інвестицій, а інвестиційна діяльність визначає умови економічного розвитку.

1.2 Інвестиційна привабливість як головний фактор формування інвестиційного клімату

Через часті кризові явища у світовій економіці так і не була створена ефективна система управління інвестиціями на різних рівнях економіки, тому дане питання стає все більш актуальним. Ефективність інвестицій в найбільшій мірі визначається рівнем інвестиційної привабливості, яка реалізується в рамках інвестиційної діяльності, тому дослідження сутності поняття «інвестиційна привабливість» набуває особливої важливості та впливу на інвестиційний клімат держави.

Виходячи з наведеного вище можна зробити висновок про те, що на інвестиційний клімат впливають фактори, що визначають інвестиційну привабливість регіону (тобто інвестиційний потенціал і інвестиційний ризик), а також фактор часу (рис. 1.2) [21].

В економічній літературі немає однозначного трактування поняття «інвестиційна привабливість». В. Даль трактує привабливість як «заманливість» [22]. Е.В. Савенкова вважає, що поняття «інвестиційна привабливість» тотожне поняттю «інвестиційне підприємництво». На думку Савенкова, чим вища ефективність інвестицій, тим вищий рівень інвестиційної привабливості [23]. Така позиція видається неоднозначною, оскільки ефект від вкладених коштів може виявлятися не відразу, проте

галузь регіону може бути привабливою для потенційних інвесторів. А.С. Понін вважає, що «... інвестиційна привабливість країни, регіону - це система поєднання різних об'єктивних ознак, засобів, можливостей, що обумовлюють в сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в даній країні, регіоні чи галузі » [24].

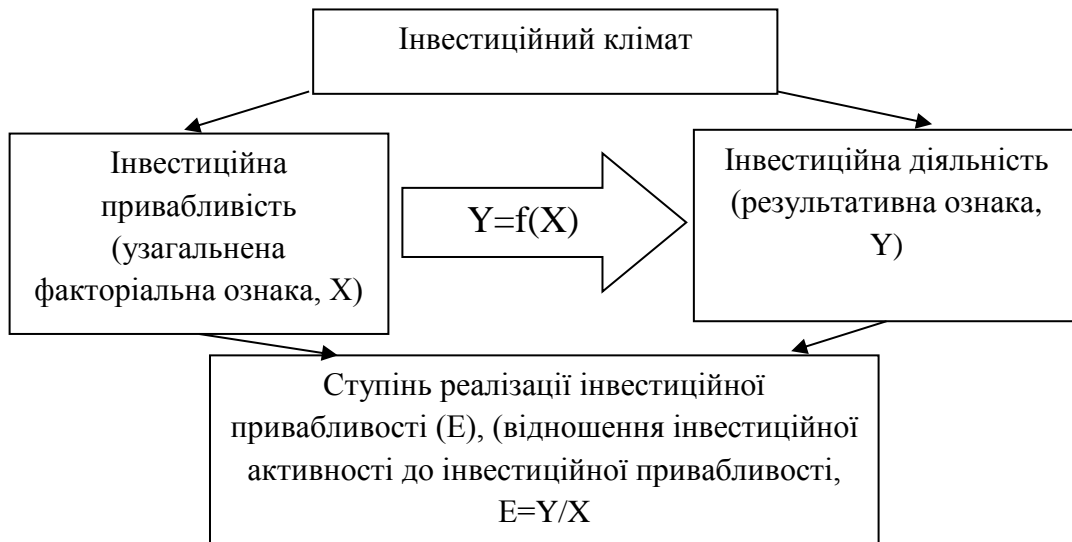

Рисунок 1.2 – Взаємозв'язок інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату

Інвестиційна привабливість країни в цілому характеризує позицію держави на світовому ринку інвестиційних ресурсів в порівнянні з іншими державами-реципієнтами інвестицій, яка залежить від умов інвестиційної діяльності в країні і характеризує доцільність вкладення капіталу в конкретну країну [25].

Для того, що повністю розкрити сутність «інвестиційна привабливість» потрібно детальніше розкрити всі фактори та додаткові чинники, що складають інвестиційну привабливість (табл. 1.3) [26].

Таблиця 1.3 - Фактори, які впливають на інвестиційну привабливість країни

Назва фактору	Сутність
1.Організаційно-правовий фактор	- рівень управління інвестиційною діяльністю на рівні органів виконавчої влади; дієва законодавча база

Продовження таблиці 1.3

Назва фактору	Сутність
2.Політичний фактор	- стабільна політична ситуація в країні; - рівень довіри суспільства до влади.
3.Економічний фактор	- стан економіки країни; - динаміка росту ВВП; - розмір внутрішнього та зовнішнього боргів; - рівень тіньової економіки
4.Фінансовий фактор	- доходність бюджету; - розмір відсоткової ставки за кредитами; - сума вкладів на душу населення.
5.Соціально-культурний фактор	- рівень забезпеченості населення; - житлові умови; -рівень охорони здоров'я і медичного обслуговування; - рівень злочинності; - соціальний захист населення; - дотримання прав людини.
6. Міжнародні відносини	- міжнародний рейтинг країни; - співпраця з міжнародними організаціями; - дотримання норм і правил конвенції та договорів.
7. Розвиток ринкової економіки	- наявність вільної конкуренції; - рівень інфляції; - наявність ринку збуту; -рівень розвитку вільної конкуренції серед підприємств.
8. Загальні умови господарювання	- екологічна безпека; - розвиток галузей матеріального виробництва; - ступінь зносу основних виробничих засобів.

У таблиці 1.3 розглянуто основні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість та формують інвестиційний клімат, варто детальніше розглянути та проаналізувати їх.

До організаційно - правового фактору відносяться закони, що регламентують інвестиційну діяльність. При оцінці впливу законодавчого фактору на інвестиційну привабливість країни необхідно виділити основні складові.

Законодавчий фактор можна розділити на два комплекси:

- комплекс складових, що роблять позитивний вплив на інвестиційну привабливість країни, що забезпечують права вітчизняних та іноземних інвесторів;

- комплекс складових, що роблять негативний вплив на інвестиційну привабливість країни, що обмежують інвестиційну діяльність (бюрократичні обмеження та кримінальна відповідальність за злочин).

У ході досліджень учених, спеціально присвячених виявленню політичних чинників поліпшення інвестиційного клімату, були запропоновані різні бачення даної системи чинників. Так, М.В. Середа в своїх наукових дослідженнях констатує, що інвестиційний клімат як сукупність факторів, що обумовлюють готовність інвесторів до інвестицій, має, на мій погляд такий важливий фактор, як політичний, який включає в себе:

- характер політичного режиму;
- політичну стабільність;
- політико-правові механізми регулювання інвестиційного процесу;
- інвестиційну політику державного, регіонального і муніципального рівнів управління.

Зазначений автор звертає увагу на важливість політичних факторів в загальній системі факторів сприятливого інвестиційного клімату. Великі інвестори не будуть вкладати кошти в ті країни, де немає політичної стабільності і існують високі політичні ризики [27].

Наступним фактором оцінки інвестиційної привабливості є економічна стійкість, яка розглядає економічну діяльність і товарно-територіальну різноманітністю ринку. Розумна і якісно проведена маркетингова політика дає максимальну можливість виходу на великий спектр нових ринків, закріплення і розширення своїх позицій вже на завойованих ринках, а це безумовно є одним з найважливіших факторів ринкової стійкості, та може значно підвищити рівень економіки України.

Фінансовий фактор. Варто відмітити такий важливий показник, як розмір відсоткової ставки. Наприклад на рівні клієнта вона означає суму переоплати за оформлений кредит. У загальноекономічному сенсі облікова

ставка впливає на ставки кредитів комерційних, фінансових установ, рівень інфляції і в цілому ділову активність. Чим вище відсотки, тим гірше буде відчувати себе бізнес, національна валюта подорожчає. Зменшення ж ставок призведе до зростання звернень позичальників і поліпшення інвестиційного клімату країни [28].

Соціально-культурний фактор. Один з індикаторів економічного зростання економіки країни і фактор зміцнення соціальної стабільності - це зростання доходів населення, які в свою чергу також формують інвестиційну привабливість країни. Незважаючи на державну політику, яка наче сприяє підтримці малого підприємництва, частка доходів від підприємницької діяльності значно скоротилась за останні роки.

Спостерігається також зниження кількості освітніх установ в цілому по Україні, а конкретніше в сільській місцевості. Зниження доступності медичного обслуговування населення разом з іншими факторами соціального характеру, які привели до зростання захворюваності населення. На тлі не стабільної ситуації в державі ця втрата трудового потенціалу може на десятиліття позбавити Україну можливості конкурувати зі світовими лідерами не тільки на ринку праці, а й на ринку продукції та послуг. У зв'язку зі зниженням трудового потенціалу та можливою втратою доходів від праці населенням зростає роль держави в соціальній підтримці суспільства.

Українці недостатньо в Україні використовуються на інвестиційні цілі кошти населення. Причина цього криється, перш за все, в недовірі населення до банківської системи, до національних інститутів ринку цінних паперів, до політики уряду взагалі.

Акумуляції заощаджень населення та залученню їх як інвестицій у виробництво не сприяє й загальна економічна ситуація в Україні. Останнім часом спостерігається тенденція до перевищення витрат населення над сумами доходів, а це означає, що ці витрати здійснюються за рахунок грошових накопичень.

Міжнародні відносини. На сучасному етапі розвитку більшість європейських держав, для підвищення своєї конкурентоспроможності, намагаються поліпшити своє підприємницьке середовище, тобто зробити його більш ефективним.

Поліпшення позицій України в рейтингу ведення бізнесу, відбулося завдяки спрощенню процедури створення нового підприємства, спрощення процедури видачі кредитів і ін. Для поліпшення свого становища в рейтингу, за останній рік в країні проведено кілька реформ, що допомогло підвищити свої позиції. Але це лише мінімум, який можна було зробити, тому наша держава знаходиться у другій стороні в рейтингу.

Також потрібно звернути увагу на такий значущий показник, який визначає рівень конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку – це рейтинг залученості в міжнародну торгівлю. Україні для підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку необхідно: домогтися експортної орієнтації та підвищення конкурентоспроможності фірм і товарів на зарубіжному ринку, залучити нові фірми, які будуть потенційно експортно-орієнтовані; залучити іноземні інвестиції, таким чином стимулювати економічне зростання.

Розвиток ринкової економіки. На сьогоднішній день можна сказати, що ринкова економіка далеко не ідеальна, але якщо правильно організувати виробничу діяльність, налагодити канали збуту, вибудувати чіткі і досяжні економічні інтереси, то економіка ще має можливість на подальший розвиток.

Фактором, здатним активізувати інноваційну потенціал держави, є міжнародна конкуренція, яка в свою чергу формується на внутрішньому ринку. В умовах відкритості внутрішнього ринку економіка окремої країни стає відкритою системою, що істотно змінює характер конкуренції на всіх сегментах ринку.

У безпосередньому зв'язку з цими процесами перебуває стан фондового ринку, головне завдання якого полягає в тому, щоб забезпечити

якнайшвидший перелив заощаджень в інвестиції за ціною, прийнятною для позичальників та кредиторів. Саме завдяки розвинутому фондовому ринку відбувається вільне переміщення капіталу між різними секторами економіки, створюються умови для дії закону попиту та пропозиції інвестиційних ресурсів. Фондовий ринок України прирівнюється до ринків країн, що розвиваються, для нього характерний низький рівень капіталізації, спричинений перш за все, недостатніми темпами акціонування державних підприємств та низькою ліквідністю акцій, випущених в обіг.

Загальні умови господарювання. У сучасних умовах функціонування національної економіки:

- надзвичайно низькою інвестиційною активністю власних товаровиробників та громадян (в умовах тривалої економічної кризи, стагнації виробництва, шаленої інфляції процес внутрішнього капіталовкладення останнім часом практично зупинився);

- гострою необхідністю технічної та технологічної модернізації виробництва, всієї ринкової та соціальної інфраструктури шляхом імпорту сучасних технологій, машин та устаткування;

- потребою впровадження в усі сфери господарювання нових методів управління та маркетингу [29].

Як показала державна практика, зазначеними органами влади України проводиться активна робота з розвитку партнерства з країнами Євросоюзу. Також позитивну роль у розвитку бізнесу повинні грати регіональні центри зайнятості через надання стартових коштів на відкриття бізнесу за результатами проведення конкурсів бізнес-проектів. Істотно поліпшити бізнес-середовище для інвестування, особливо іноземного, допоможе реалізація основних принципів соціальної відповідальності бізнесу.

Загальні основи господарювання. Визначення еколого-економічної ефективності в реальному часі є досить складним завданням, так як екологічні, соціальні та моральні наслідки шкоди, заподіяні навколишньому

середовищу, не відображають кількісного вираження і не можуть відобразитися в економічній оцінці господарської діяльності країни.

У даний час ситуація в навколишньому середовищі залишається вкрай серйозною. Статистичні данні свідчать про те, що Україна знаходиться на одному з останніх місць в світі в багатьох областях охорони довкілля. Вона посідає одне із перших місць в світі за викидами забруднюючих речовин на одиницю. Також Україна знаходиться на перших місцях в світі за обсягом викидів парникових газів, також і по радіоактивному забрудненні. Існують серйозні проблеми в галузі переробки відходів і багатьох інших областях.

Проблеми навколишнього середовища України вже перестали бути чисто екологічними і безпосередньо зачіпають економічну безпеку. На заселених територіях Росії екологічне становище стало вкрай незадовільним, в тому числі для економічного розвитку, адже елементарно жоден інвестор не захоче вкладати свої гроші в країну, яка сама ж руйнує навколишнє середовище.

Так, за останні роки ситуація починає поліпшуватись. Велика кількість українських компаній фінансують екологічні програми, впроваджують екологічно чисті технології, застосовують прогресивні міжнародні стандарти, екологічну звітність, аудит та інші інструменти природоохоронної політики. Тим самим вони стають однією з рушійних сил «екологізації» виробництва.

Однак вжитих заходів недостатньо для того, щоб безнадійно не відстати від ключового напрямки світового розвитку, до того ж вони носять непослідовний характер. Далеко не всі політики державних установ і компаній усвідомлюють цей факт. Потрібно і далі рухатись в даному напрямку. Дані заходи допоможуть підняти нашу економіку, тим самим підвищити ефективність виробництва товарів, що безсумнівно, вплине на позиції нашої країни в міжнародному рейтингу. Таким чином країна значно підвищить інвестиційний клімат держави.

Результати дослідження найбільш перспективних і цікавих секторів економіки в Україні, які можуть залучити іноземних інвесторів, показали, що для всіх її регіонів найважливішими сферами для залучення інвестицій в найближчій перспективі стануть:

- агропромисловий комплекс;
- фармацевтична промисловість;
- нові технології виробництва енергії та енергозбереження;
- будівництво комерційної нерухомості (офісних і складських приміщень, сучасних торгово-виставкових центрів);
- інформаційні технології. Стрімке проникнення іноземних компаній на український ринок

ІТ-технології особливо потребують державної підтримки. До кінця року зацікавленість іноземних компаній до цього бізнесу вирости в кілька разів. З огляду на це, необхідно провести конкурентні торги на виділення землі і надати дозволу компаніям для забудови офісних приміщень;

- літакобудування, космічні технології;
- туризм, освіта і ін.

Завдяки своєму досить вагомому економічному потенціалу Україна є країною з вираженим простором для інвестиційної діяльності. Передумовами формування сприятливого інвестиційного клімату є географічне положення, яке сприяє інвестиційним потокам завдяки її близькому розташуванню щодо Європи, Центральної Азії. Україна межує з вісьмома державами, має Чорноморські порти, що легко дозволяє транспортувати вантаж іншій країні. Більшість ресурсів вивчені і використовуються досить інтенсивно. Україна повністю задовольняє власні потреби і має потужний експортний потенціал серед залізних, марганцевих і титанових руд, ртуті, графіту, глини, каоліну, сірки, сировини для виготовлення скла і будівельних матеріалів. Україна має родючі землі, які дають високу врожайність. Практично 60% сільськогосподарських угідь розміщені на високо родючих чорноземах [30].

Незважаючи на ряд перерахованих переваг України над іншими державами, інвестиційна привабливість країни залишається на низькому рівні. За оцінками експертів, для нормального розвитку економіки України потрібно додаткових інвестицій від 80 до 100 млрд дол. США. У той же час прямі іноземні інвестиції за роки незалежності склали всього лише 5,3 млрд дол. Наприклад, щорічні інвестиції в Польщу складають 4 - 5 млрд дол., тоді як в Україні - 0,5 млрд.

За обсягами іноземних інвестицій на душу населення Україна поступається навіть Албанії та Казахстану. За даними Всесвітнього економічного форуму (WEF), за рівнем інвестиційної привабливості Україна знаходиться в сьомому десятку країн. Згідно з офіційною статистикою, щорічний приріст інвестованого іноземного капіталу в країну складає близько 15%, але це без урахування коштів, що вивозяться нерезидентами з України [31].

Основними факторами, що визначають інвестиційну привабливість регіону, є фінансові, трудові (перш за все, інтелектуальні) і інформаційні ресурси. Фінансові ресурси необхідні для реалізації інвестиційних проектів, а їх достатність свідчить також про можливість технічного переозброєння виробництва.

Інформаційні ресурси в даний час є найважливішим фактором інвестиційної привабливості певного регіону. Одним з основних компонентів інформаційних ресурсів є сукупність об'єктів інтелектуальної власності (наявність товарних знаків, патентів, ноу-хау і т.д.), при цьому важливу роль відіграє забезпечення прав на інтелектуальну власність. Крім того, необхідно враховувати новизну таких інформаційних ресурсів, як параметр, що характеризує здатність подальшого розвитку науково-технічного доробку.

Комплекс інфраструктурних факторів визначає забезпеченість регіону об'єктами соціальної, виробничої і технологічної інфраструктури. Під соціальною інфраструктурою маються на увазі наявність і стан житла і

установ, які забезпечують соціально-культурні послуги населенню (установи освіти, охорони здоров'я, культури, спорту). Соціальна інфраструктура зосереджена навколо населених пунктів.

Соціальна інфраструктура є важливим фактором, що визначає напрямки міграції економічно-активного населення, стан трудового потенціалу регіону. Виробнича інфраструктура характеризує насиченість території регіону джерелами і мережами тепло- та енергозбереження, енергетики, транспорту, водопостачання, каналізації, зв'язку і інших забезпечуючих виробництв.

До факторів, які негативно впливають на бажання інвесторів вкладати кошти в економіку України, відносяться:

- політична нестабільність;
- відсутність гарантій з боку держави;
- недостатня захищеність інвесторів;
- недосконала законодавча база;
- зростання рівня інфляції;
- скорочення пільг для інвесторів;
- нерозвиненість банківської системи та ін.

Таким чином, у результаті проведеного аналізу можна запропонувати наступні заходи для покращення інвестиційної привабливості України, а також для підтримки високого іміджу країни на міжнародній арені, необхідно провести ряд послідовних і виважених заходів з боку держави і уряду:

- вдосконалити законодавчу і податкову базу для залучення іноземного капіталу в сферу інвестицій, а також розробити і прийняти нові закони, які б поширювалися на всі види форм власності;
- спростити реєстрацію і ліцензування, процедуру участі іноземних інвесторів у процесі приватизації державного майна;

- поліпшити митну політику, вжити заходів щодо стимулювання вільного переміщення товарів, послуг і капіталів, як всередині, так і за межами держави;
- надати фінансову підтримку з боку держави;
- знизити рівень політичного ризику, так як це є головним пріоритетом в прийнятті інвестиційного рішення.

Варто було б розробити регіональні плани, які направлені на інвестиційну привабливість областей з урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості. Забезпечити підтримку державного моніторингу, щодо виконання як одного з критеріїв успішності діяльності місцевих державних адміністрацій.

1.3 Інвестиційний клімат держави: сутність та фактори його формування

Одним з найбільш загальних критеріїв прийняття рішення про інвестування є оцінка інвестиційного клімату на макrorівні та інвестиційної привабливості об'єкта інвестування. Це базова характеристика середовища інвестування в країні, регіоні, районі, галузі. Тільки з урахуванням рейтингової оцінки інвестиційного клімату інвестору доцільно переходити до оцінки інвестиційної привабливості конкретного об'єкта або інвестиційного проекту.

Під інвестиційним кліматом держави розуміють сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, культурно-історичних, організаційно-правових і географічних факторів, що притаманні певній країні, і обумовлюють інвестиційну діяльність вітчизняних та іноземних інвесторів. Тобто інвестиційний клімат – це сукупність факторів, які враховують потенційні інвестори при прийнятті рішення щодо інвестування [32]. Варто було б розглянути, як підходять до визначення поняття «інвестиційний клімат» різні вчені-економісти (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 - Методичні підходи до визначення сутності поняття інвестиційного клімату

№	Автор	Визначення
1	Бланк І.А.	- це сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціально-культурних, організаційно-правових і географічних факторів, які притаманні певній країні і визначають привабливість її для іноземного інвестора [33]
2	Коваленко С.О.	- це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему (економіку країни, регіону, корпорації) [34]
3	Ланченко Є.О.	- це сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів [35]
4	Головатюк В.	- це сукупність факторів регіональної дії, що визначають можливості компаній і формують у них стимули для здійснення продуктивних інвестицій, створення робочих місць і розширення своєї діяльності [36]
5	Барановський О.І.	- це рівень досягнення потенційних інвестицій у формі коштів, цільових банківських вкладів, паїв, акцій, інших цінних паперів, рухомого і нерухомого майна, майнових прав, ноу-хау, досвіду й інших інтелектуальних цінностей, права користування землею й іншими природними ресурсами [37]

Після порівняння визначень поняття «інвестиційний клімат» різними вченими-економістами, можна узагальнити і сказати про єдність визначень більшості науковців. Це такий собі набір умов, який характеризує інвестиційний процес на різних етапах його реалізації. Але, наприклад, в той же час чіткого поділу між поняттям «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» до сих пір не існує. Інвестиційний клімат варто розглядати як складну дефініцію, де мають бути відображенні усі чинники, що формують дане поняття (рис. 1. 3).

Розглянемо детальніше кожен із них:

- політичні та правові чинники – включають у себе створення відповідного законодавчого та нормативного поля, яке залежить від політичної волі законодавчої та виконавчої гілок влади; заходи з державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності; досягнення

стабільності національної грошової одиниці; валютне регулювання; забезпечення привабливості об'єктів інвестування;

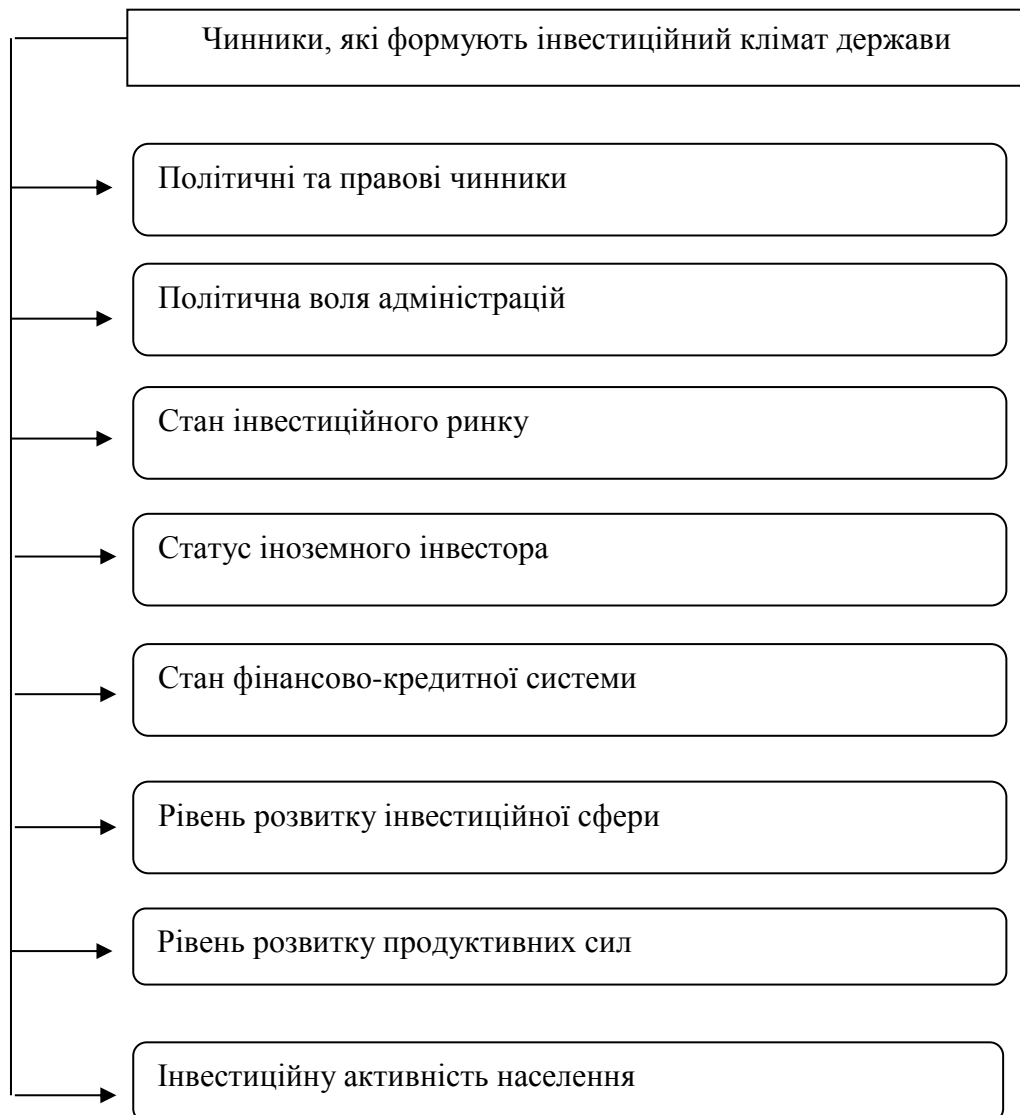

Рисунок 1.3 – Чинників, що формують інвестиційний клімат держави

- політична воля адміністрацій, тобто створення загальних умов інвестиційної діяльності, врівноважене валютне регулювання, стабілізація національної валюти, забезпечення інвестиційного рейтингу держави чи регіону;

- стан інвестиційного ринку (функціонування фондових бірж, наявність інфраструктури тендерів);

- статус іноземного інвестора - режим іноземного інвестування, умови реєстрації іноземних інвестицій і спільних підприємств, наявність вільних економічних зон;
- стан фінансово-кредитної системи (інвестиційна діяльність банків, рівень цієї діяльності, рівень розвитку системи небанківських фінансово-кредитних установ);
- рівень розвитку інвестиційної сфери (розвиток будівельного комплексу, стан матеріально-технічного забезпечення інвестицій, умови комплектування обладнання);
- рівень розвитку продуктивних сил, який містить стан та структура виробництва, рівень розвитку робочої сили, стан ринку інвестиційних товарів та послуг тощо;
- інвестиційну активність населення (виконання державної програми приватизації, зміна структури форм власності, мотивація дій індивідуальних інвесторів) [38].

Інвестиційний клімат регулюється державою шляхом:

- розвитку ресурсного потенціалу, ринкової інфраструктури, нормативно-правової бази;
- прийняття спеціальних заходів державної підтримки і захисту інвесторів (гарантії, субсидії, податкові пільги) [39].

Як бачимо, перспективи покращення інвестиційного клімату залежать не тільки від уряду, але і від наполегливості потенційних інвесторів, які свою чергу мають вплив на владу. Капітал має здатність накопичуватись і вимагає інвестицій, тому процес покращення інвестиційного клімату стає незворотнім.

Таким чином, саме за допомогою комплексної оцінки дій суспільних факторів, які характеризують готовність політико-економічної системи до реформування та ймовірний рівень інвестиційних ризиків, які приймаються до уваги потенційними інвесторами, можливо визначити привабливість інвестиційного клімату країни.

Україна в першу чергу має великий інвестиційний потенціал, який також є основою формування інвестиційного клімату: має один з найбільших ринків у Європі; володіє високою кількістю природних ресурсів; славиться багатьма науковими та технічними розробками; має вигідне географічне розташування (сприятливий географічний клімат, родючі ґрунти). Не менше важливіший факт – наявність дешевої кваліфікованої робочої сили, і, хоч не стійкого, але сформованого законодавства.

Однак, незважаючи на ці значні переваги, інвестиційна клімат України сьогодні залишається на низькому рівні і є досить ризикованим для іноземного інвестора. Події 2013 - 2014 рр. в Україні значно погіршили економічну ситуацію в національній економіці та змінили зовнішньоекономічну діяльність нашої держави. Збройний конфлікт на Сході України, звуження або закриття російського ринку мали вкрай негативний вплив на платіжний баланс країни. Для більш точнішого формулювання варто проаналізувати динаміку іноземних інвестицій в економіку країни за останні роки, на основі даних Державної служби статистики [40] (рис.1.4).

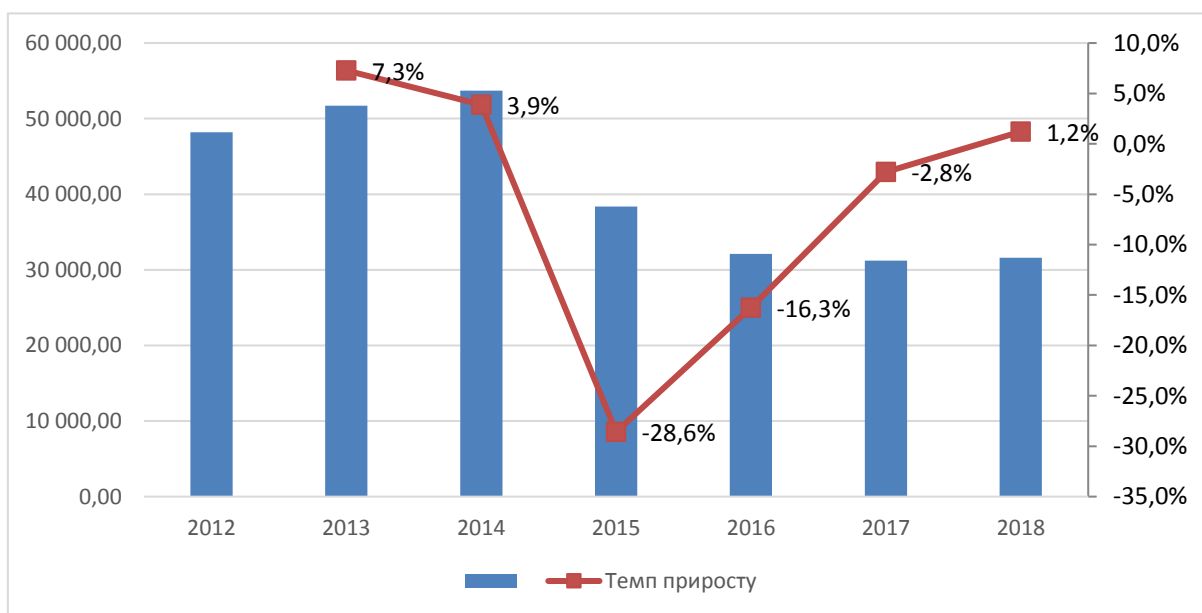

Рисунок 1.4 - Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України

Таким чином максимальний обсяг прямих інвестицій, залучених в економіку країни був у 2014 році становить майже 54 млн. дол. США, а мінімальний у 2017 році становив 31 млн. дол. США. Складне політично-економічне становище в Україні за період з 2014 року значно вплинуло на інвестиційну діяльність України, тому прямі іноземні інвестиції значно зменшились за цей період. Далі бачимо не значне підвищення, яке має, на жаль, перемінливий характер. Максимальний темп приросту спостерігається у 2013 році, коли економіка достатньо розвивалась у більш стабільному політичному та економічному клімату, далі темп приросту у 2015 році знизився на 28%. І лише у 2018 почав зростати, але із графіку видно, що ми навіть не повернулись до ситуації, яка була у 2014 році. Ситуація, що склалася свідчить про погіршення інвестиційного клімату в нашій країні, щодо прямих інвестицій іноземних інвесторів.

Проаналізуємо потік прямих іноземних інвестицій за сферами економічної діяльності (рис. 1.5).

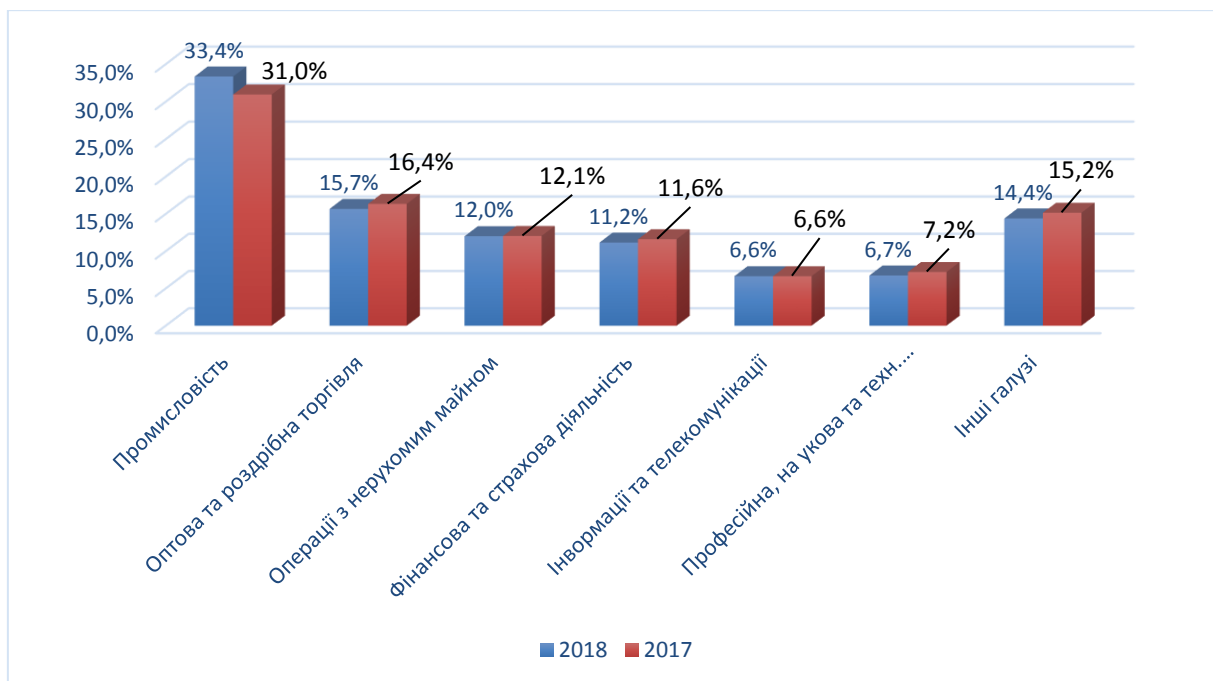

Рисунок 1.5 - Потік прямих іноземних інвестицій за сферами економічної діяльності за 2017-2018 рр.

Напрями інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України показують відображають тривалий інтерес і контроль резидент однієї економіки або країни щодо підприємства, яке є резидентом іншої економіки або країни.

Найбільш привабливими сферами економіки в 2017 році є: промисловість – 31 % від загальної кількості прямих інвестицій, оптова та роздрібна торгівля – 16,4 % та операції з нерухомим майном – 12,1%. У 2018 ситуація майже не змінилася: відсоток інвестування у промисловість підвищився – 33,4 % від загальної кількості прямих інвестицій, оптова та роздрібна торгівля зменшилась – 15,7%, операції з нерухомим майном – 12,1% [40].

Українські компанії потребують капіталу для задоволення поточних вимог фонду або планів зростання (рис. 1.6).

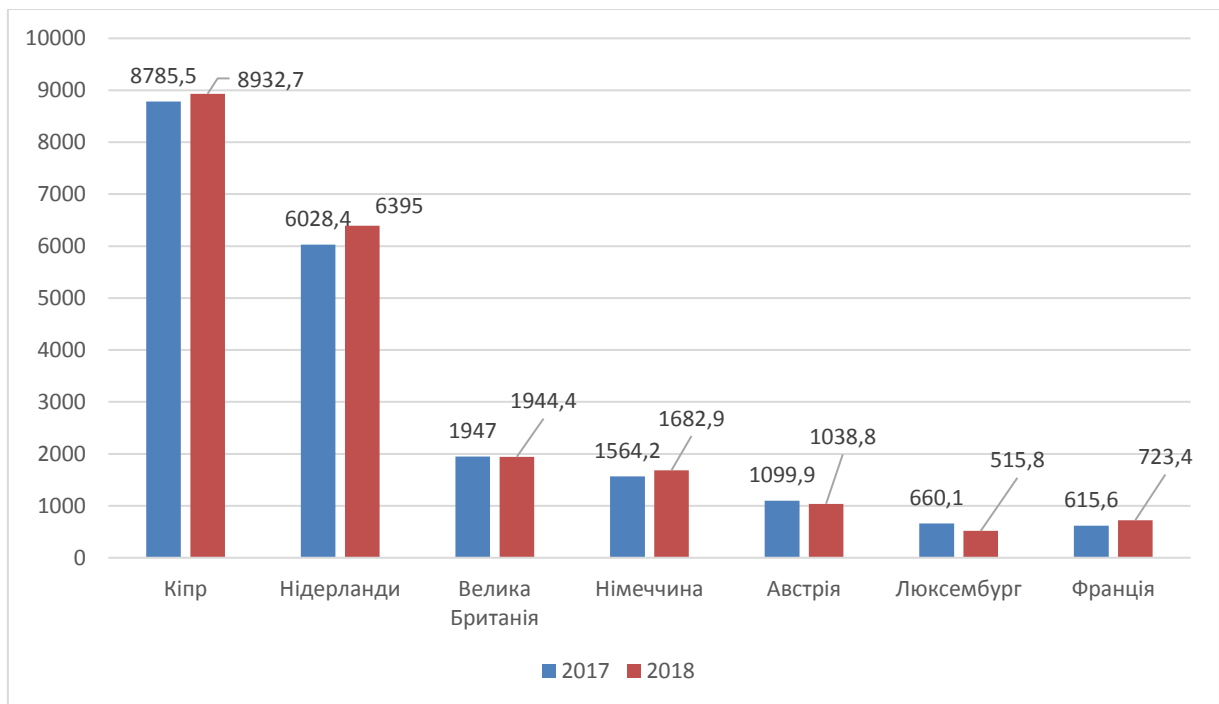

Рисунок 1.6 - Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України за 2017 - 2018 рр.

Лідером серед європейських країн є Кіпр: 2017 р. - 8,785, 2018 р. – 8,933 млн. дол. США, далі Нідерланди: 2017 р. – 6,029, 2018 р. – 6,395 млн.

дол. США, а трійку лідерів замикає Велика Британія: 2017 р. – 1,947, 2018 р. – 1,945 млн. дол. США. Далі йде Німеччина та Франція 2018 р. відповідно 1,638 та 1,039 млн. дол. США, Люксембург – 515 млн. дол. США, Франція – 724 млн. дол. США. [40].

Окрім прямих іноземних інвестицій, залучаються також і капітальні інвестиції в національну економіку. Розглянемо розмір капітальних інвестицій за рахунок іноземних інвесторів (рис. 1.7).

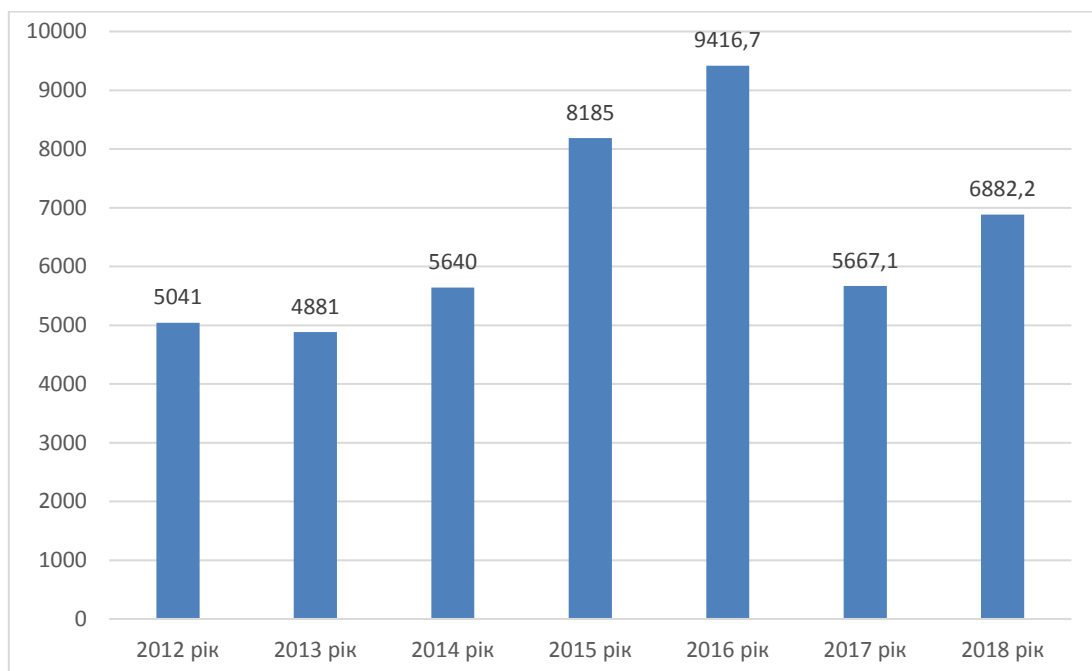

Рисунок 1.7 - Розмір капітальних інвестицій в національну економіку за рахунок іноземних інвесторів в період 2012 – 2018 рр. (млн. грн.)

Впродовж 2014 – 2018 рр. розмір капітальних інвестицій в національній економіці носить неоднорідний характер. Причиною такої ситуації стали воєнні дії на Сході України, тому що основна частина підприємств, які мають великі прибутки і можуть здійснювати інвестиції, розташовані в Донецькій і Луганській областях.

Розглянемо структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування впродовж 2012 – 2018 рр.

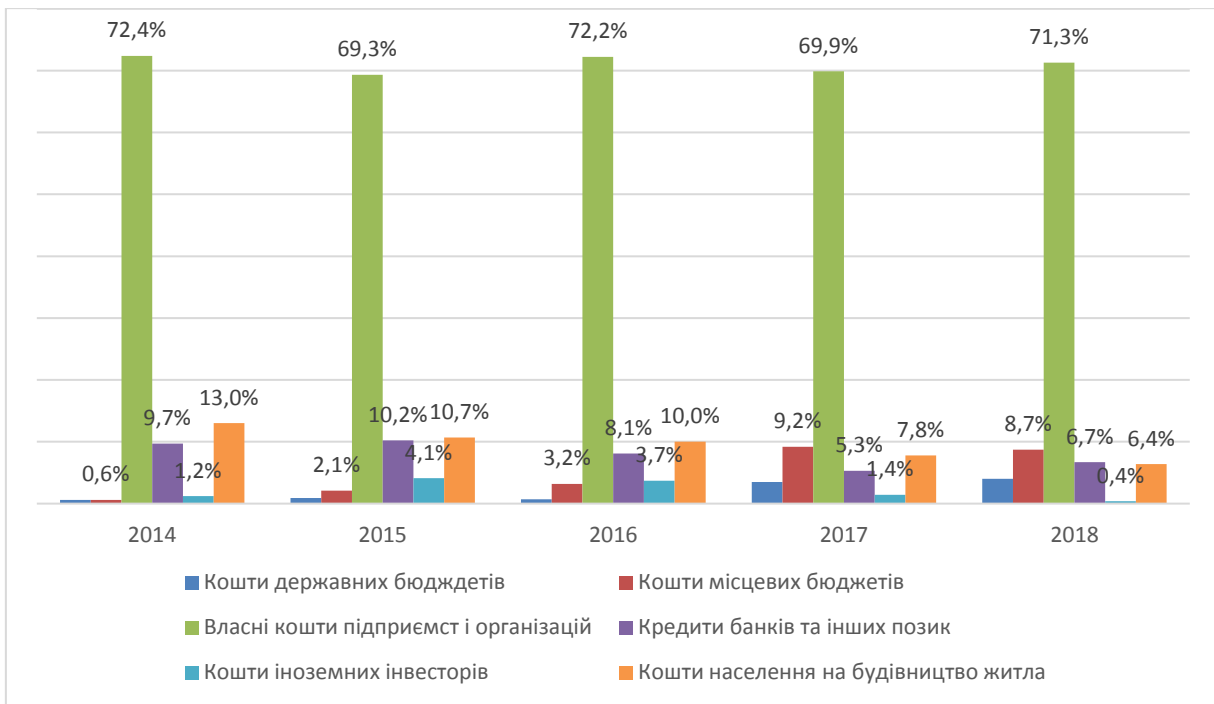

Рисунок 1.8 - Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування впродовж 2012 – 2018 рр.

Рис.1.8 чітко показує, що першочерговим джерелом фінансування капітальних інвестицій є власні кошти підприємств і організацій, за рахунок яких у 2014 р. освоєно 72,5% капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальному обсязі становила 16,1% усіх капітальних інвестицій. Обсягом державних і місцевих бюджетів у 2018 р. освоєно 4,0% капіталовкладень. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,3% усіх капіталовкладень, а частка коштів населення на будівництво житла – 6,4% [40].

Існує досить велика кількість рейтингів інвестиційного клімату держави та інвестиційної привабливості, основним з яких є рейтинг країн за інвестиційною привабливістю BDO International Business Compass (IBC), який оприлюднюють Гамбурзький інститут світової економіки (HWWI) спільно з німецькою аудиторською компанією BDOAG [41]. Україна в рейтингу за 2015 рік займала 89 місце із 174 країн, і входила до переліку країн, які показали найкраще зростання за рік, нарівні з Латвією і Білорусією.

У 2014 році наша країна займала 109 місце. У рейтингу за 2016 рік України посіла 130 місце. Її сусідами на сьогодні є Алжир (129) і Ірак (131) [42]. Аби змінити цю тенденцію погіршення інвестиційної привабливості країни, необхідні рішучі реформи, які забезпечать ріст ВВП щороку. Це неможливо без детінізації економіки та формування сприятливого регулятивного середовища. Розглянемо також й інші показники, які характеризують інвестиційну привабливість країн, і позицію України в цих рейтингах протягом 2016 – 2018 років (табл. 1.4) [43].

Таблиця 1.4 - Місце України у світових рейтингах, що характеризують інвестиційну привабливість країни

Показники	Роки		
	2016	2017	2018
Індекс конкурентоспроможності глобальної (Global Competitiveness Index) (GCI)	85 (з 140)	81 (з 144)	83 (з 140)
Індекс ведення бізнесу (The Doing Business)	83 (з 190)	80 (з 190)	76 (з 190)
Індекс економічної свободи (Heritage Foundation)	163 (з 179)	155 (з 179)	162 (з 178)

Варто зазначити, що гарантом об'єктивного оцінювання даного показника є незалежна організацією WEF. Згідно з результатів розрахунку за 2016 -2018 рр., у 2016 році Україна посіла 85-те місце із 140, тоді як у минулому році. У 2017 р. ситуація трохи покращилась, але у 2018 р. Україна віддалилась на дві позиції нижче. Це свідчить про те, що українська економіка не здатна зростати у довготривалій перспективі. Причинами цього є ріст інфляції, погіршення регулювання фондового ринку [44].

За даними рейтингу Doing Business у 2016 р. Україна зайняла 83 сходинку зі 190 можливих. Важливо зазначити, що 2018 порівняно з 2017 роком Україна піднялася в цьому рейтингу на 4 позиції. Саме спрощення умов ведення бізнесу в країні позитивно вплинуло на рейтингове місце в міжнародній таблиці [45].

У рейтингу економічних свобод у 2018 р. Україні посідає 162-е місце. Показник, значно погіршився у порівнянні з минулими роками. Звіт Heritage Foundation згадує про Україну з економікою, в якій домінують олігархи, а російська агресія у східних регіонах країни дуже негативно вплинула на економічне зростання [46].

Проведений аналіз свідчить проте, що клімат для залучення іноземних інвестицій в Україну не є сприятливим для інвесторів. Причиною цього є відсутність практичних кроків українського законодавства, які б забезпечували економічну свободу та захист інтересів всіх учасників бізнес-процесів при зрозумілих правилах ведення бізнесу.

З метою створення привабливого інвестиційного клімату, узагальнюючи різні погляди визначних економістів можна виділити основні заходи задля покращення інвестиційної діяльності в Україні:

а) політичний аспект:

1) створити максимально стабільну нормативно-правову базу, яка б ґрунтувалася на принципах рівності всіх інвесторів та давала їм гарантії, щодо впевненості проведення інвестиційної діяльності;

2) забезпечити стабільне функціонування податкової системи, оптимізувати та підвищити прозорість процедури контролю податків та їх дотримання від платників;

3) покінчити з корупцією на державному рівні шляхом конфіскації всіх доходів та активів. Жоден інвестор не буде вкладати свої гроші в країну, з високим показником корупції;

4) спростити систему реєстрації нових підприємств і сприяти залученню інвестицій в базовій галузі (знизити ставки за кредитами банків);

5) необхідно забезпечити процедуру прозорого прийняття рішень центральними органами влади, удосконалити механізм

управління корпоративними правами, посили захист прав дрібних акціонерів, підприємців, тощо.

б) економічний аспект:

1) покращити дієдатність банківської системи для підвищення спроможності акумулювати інвестиційний потенціал населення;

2) потрібно розвивати фондовий ринок, мережу інституційних інвесторів, забезпечити систему страхування інвестиційних ризиків;

3) наростити темпи розвитку споживчих галузей та сфери послуг, таким чином усунути структурні деформації в економіці України;

4) усунути нелегальне накопичення та вивезення капіталу, яке є основним джерелом тіньового бізнесу в державі.

в) міжнародні відносини:

1) потрібно покращити міжнародний рейтинг країни, шляхом співпраці з міжнародними організаціями, дотримуватись норм в правил конвенцій та інших домовленостей;

2) здійснити внутрішні та зовнішні реформи, які стосуються зовнішньоекономічної політики;

3) вирішити політичну ситуацію, яка склалася на сході України, максимально налагодити мир в країні;

4) підвищити показник, який показує рівень довіри населення до влади, а також ефективність державного управління. Результати такого показника беруть до уваги у процесі прийняття рішень міжнародними організаціями.

Інвестиційна сфера є одним з найпотужніших інструментів для всієї економіки країни та світу, так як капіталовкладення дозволяють перебудовуватися масштабним компаніям в умовах підвищених ризиків, державі - стабілізувати безробіття, вплинути на рівень заробітної плати

населення та інше. Тому тема «Моделювання інвестиційного клімату» була почата із вивчення основ та сутності інвестицій.

Проведений аналіз показав, що не вироблена загальноприйнята точка зору щодо того, тотожні терміни «інвестиційний клімат» і «інвестиційна привабливість» чи ні. Виявлено, що поняття інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості необхідно чітко розмежовувати. Інвестиційний клімат - більш широке поняття, ніж інвестиційна привабливість. Інвестиційна привабливість відображає суб'єктивне сприйняття регіону конкретним інвестором, а інвестиційний клімат - об'єктивні тенденції, що впливають на всіх учасників інвестиційного процесу.

У першому розділі розглянуто і зроблено висновки, що в економічній науці в даний час немає єдиної думки щодо визначення поняття «інвестиційний клімат», але добре досліджені фактори, які мають безперечний вплив на нього. Дана інформація дає можливість дослідити, проаналізувати, дати оцінку та прогноз інвестиційному клімату України.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ КРАЇНИ

2.1 Теоретичні та методологічні аспекти оцінки інвестиційного клімату регіону

Перед тим як вкласти свої кошти інвестор вибирає регіон за певними характеристиками, основними з яких є інвестиційний потенціал і рівень інвестиційного ризику, взаємозв'язок яких і визначає інвестиційний клімат регіону.

Завданнями оцінки інвестиційної клімату регіону є [47]:

- визначення соціально-економічного розвитку регіону і визначення факторів згладжування відмінностей в соціально-економічному розвитку регіонів України;
- встановлення впливу інвестиційної привабливості на приплив інвестицій;
- розробка шляхів, спрямованих на врегулювання інвестиційної привабливості регіонів на федеральному рівні.

На жаль, державним законодавством не визначено методичні вказівки щодо оцінки інвестиційного клімату держави в цілому, але за останній час все більше з'являються різні методики розрахунку показників інвестиційної привабливості та аналіз підходів щодо оцінювання інвестиційного клімату. В рамках існуючих підходів можна виділити ряд методів, використовуваних для діагностики умов і факторів, їх також можна поділити на три великі групи: економіко-математичні методи, методи факторного аналізу та методи експертних оцінок.

У 60-ті роки ХХ століття в області оцінки ефективності капіталовкладень переважали економіко-математичні методи. У цю групу

методів входять: кореляційний і дисперсійний аналізи, методи оптимізації та математичного моделювання, різні методи міжгалузевого балансу.

На даний час існує невизначеність щодо дефініцій і зв'язку таких понять, як «підхід», «метод» і «методика», тому розглядати питання оцінки інвестиційного клімату логічно почати саме з цього важливого теоретичного моменту.

Поняття «метод» має загальнонаукове, філософське тлумачення, корені якого сягають у глибину століть. Узагальнивши всі існуючі визначення, можна сказати, що метод (грец. Methodos - «спосіб») - це спосіб досягнення будь-якої мети, вирішення конкретного завдання, який передбачає «відому послідовність дій на основі чіткого плану» [48].

Поряд з методом оцінки, можна виділити і підхід до оцінки. Термін «підхід» відрізняється відносною молодістю. На відміну від методу, який є тактичним інструментом, що визначає конкретні кроки, підхід можна розглядати, як стратегію дослідження. Дійсно, прийняття за основу того чи іншого підходу повинно передбачати застосування методів і в значній мірі визначати їх вибір.

Описана вище характеристика розмежування підходу і методу застосовується, наприклад, в дисципліні «Оцінка бізнесу», де існує ряд підходів (прибутковий, порівняльний і витратний), а також методи в рамках зазначених підходів [49].

Згідно спільного розуміння, методика - це система правил, виклад методів навчання чому-небудь або виконання якоїсь роботи [50]. Таким чином, методика, на відміну від методу, не просто послідовність дій, а цілісна система, яка будується за певними принципами і може включати кілька методів. При цьому методика принципово відрізняється від підходу своєю яскраво вираженою практичною спрямованістю і тактичним характером.

В цілому оцінка інвестиційної привабливості регіону - це процес визначення суб'єктивного сприйняття інвестиційного потенціалу та

інвестиційного ризику регіону потенційним інвестором, в ході якого показники об'єкта оцінки співвідносяться і обраною базою порівняння.

Оцінка інвестиційного клімату регіону – це процес визначення тенденцій, що впливають або можуть вплинути на ефективність інвестиційної діяльності в регіоні, а значить і на бажання потенційного інвестора здійснити вкладення. Даний процес здійснюється на підставі вивчення динаміки інвестиційної привабливості регіону протягом тривалого проміжку часу (понад 5 років).

Підсумок оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату повинен бути зрозумілий, однозначний, виражений чисельно і (або) графічно. Традиційно при оцінці інвестиційного клімату регіону виділяють такі підходи, як вузький, факторний і ризиковий, і такі методи, як економіко - математичні, методи факторного аналізу та методи експертних оцінок.

Можна запропонувати доповнити існуючий склад підходів щодо оцінки інвестиційного клімату регіону тимчасовим підходом. Даний підхід можна також назвати розширеним ризиковим, тому що він теж оперує поняттями інвестиційний потенціал і інвестиційний ризик, однак, на відміну від ризикового підходу, чітко розмежовує поняття «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат». Інвестиційний клімат розглядається як інвестиційна привабливість, але у динамічному аспекті. Слідуючи з цього інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик використовується лише для оцінки інвестиційної привабливості. Висновки щодо інвестиційного клімату робляться на підставі даних про інвестиційну привабливість на тривалому проміжку часу (більше, ніж 5 років).

Розглядаючи інвестиційний клімат як інвестиційну привабливість (в динамічному аспекті), оцінювання інвестиційного клімату може проходити у декількох етапах, розглянемо основні із них на умовному прикладі.

Етап 1. Визначення цілей оцінки інвестиційного клімату регіону і форм майбутніх інвестицій. Потрібно врахувати різноманітність факторів, які впливають на інвестиційний клімат, а також визначити індивідуальний

склад факторів для кожного конкретного випадку. Перед проведенням усіх основних процедур та методів оцінки інвестиційного клімату обов'язково визначити цілі, адже саме від них буде залежати набір показників та їх ваги.

Можна виділити наступні цілі оцінки інвестиційного клімату регіону:

- зовнішні - прийняття інвестиційного рішення (по формам інвестицій це може бути, наприклад, рішення про здійснення приватних, державних, іноземних або спільних інвестицій, середньострокових або довгострокових інвестицій);

- внутрішні - визначення поточної ситуації для подальшого управління інвестиційною привабливістю та інвестиційним кліматом регіону; розробка і вдосконалення регіональної інвестиційної стратегії.

Етап 2. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону, тобто визначення складу індикаторів і показників, що їх формують. Число показників інвестиційної привабливості, які можна було б включити в розрахунок приватних та інтегральних показників, теоретично є нескінченною великою величиною. В нашому випадку кожен приватний індикатор повинен характеризувати не більше трьох показників.

Проведемо відбір показників, орієнтуючись на два основні чинники: наскільки той чи інший показник характеризує приватний індикатор і чи є статистична інформація по даному показнику. При проведенні відбору використовуємо метод експертної оцінки, хоча в даному випадку можна використовувати і інші методи, наприклад, метод кореляційного аналізу (табл. 2.1)

Таблиця 2.1 – Приклад складу показників, інтегральних та приватних індикаторів для визначення інвестиційної привабливості

Інтегральні індикатори	Приватні індикатори	Показники
Інвестиційний потенціал	Виробничий потенціал	ВРП на душу населення

Продовження таблиці 2.1

Інтегральні індикатори	Приватні індикатори	Показники
Інвестиційний потенціал	Трудовий потенціал	- середньорічна чисельність зайнятих в економіці; - чисельність студентів освітніх установ вищої професійної освіти на 10000 чоловік населення
	Споживчий потенціал	- фактичне кінцеве споживання домашніх господарств на душу населення; - число власних легкових автомобілів на 1000 чоловік населення;
	Інфраструктурний Потенціал	- експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування; - густота автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям на 1000 кв. км. території;
	Інституційний Потенціал	- число малих підприємств по відношенню до загальної кількості підприємств; - число індивідуальних підприємців по відношенню до чисельності зайнятих в економіці
	Інноваційний потенціал	- питома вага організацій, що здійснюють інновації, в загальній кількості організацій; - число створених передових виробничих технологій;
Інвестиційний ризик	Природно-ресурсний потенціал	- наявність природних запасів мінерально-сировинних ресурсів; - експертна оцінка географічного положення регіону
	Економічний ризик	- індекс споживчих цін; - рівень безробіття;
	Фінансовий ризик	- дефіцит регіонального бюджету; - заборгованість по податках, зборах та інших обов'язкових платежів;
	Правовий (законодавчий) ризик	- експертна оцінка правового (законодавчого) ризику за десятибальною шкалою з урахуванням якісних показників

Збір необхідної інформації. Розрахунки складових індикаторів при оцінці інвестиційної привабливості регіону базуються на наступних джерелах інформації:

- статистичних даних;
- даних наукових досліджень;

- результати експертних опитувань.

На даному етапі ключовим є питання про ступінь надійності інформації. Незважаючи на окремі похибки, статистичні дані все ж найбільш об'єктивні. Надійність експертних даних залежить від складу експертів, їх кваліфікації та досвіду. Інформація, що отримується з публікацій в наукових виданнях, є ті ж експертні оцінки, але, оскільки вони зроблені меншою кількістю авторів, ступінь їх похибки може бути вище.

Проведення розрахунків. Загальний потенціал регіону складається з приватних потенціалів, які, в свою чергу, обчислюються на основі характеризуючих їх показників. Кожен приватний потенціал і ризик має свою вагу, що відображає його значимість при визначенні інтегрального індикатора. Для того щоб визначити чисельне значення кожного показника, використовується формула :

$$P = \frac{P_c}{P_{\max}} \cdot 100\% , \quad (2.1)$$

де P - показник, що обчислюється;

P_c - значення показника в оцінювальному регіоні;

P_{\max} - максимальне значення серед усіх регіонів.

Після отримання процентного вираження кожного показника складемо їх і розділимо на кількість самих показників в даному окремому потенціалі (ризик), а потім візьмемо частку, рівну вазі цього потенціалу або ризику:

$$I = \frac{\sum_{j=1}^n P_{i,j}}{n_i} \cdot d_i , \quad (2.2)$$

де I - обчислювальний потенціал (ризик);

- n - число показників в потенціалі (ризик);
 $p_{i,j}$ - j -ий показник i -ого потенціалу (ризик);
 d_i - вага i -того потенціалу (ризик) в процентах.

Формула (2.2) може використовуватися тільки при існуванні допущення про рівнозначності показників при обчисленні приватного індикатора.

Наступним кроком є обчислення підсумкових інтегральних індикаторів, які необхідно порівняти. Отримані розрахунки варто представити в графічному вигляді, один з яких характеризує оцінювальний регіон, а інша - ідеальний. Підсумковий потенціал обчислюється за формулою (2.3). У знаменнику формули враховуються тільки ваги, тому що всі приватні потенціали і ризики для ідеального регіону дорівнюють одиниці.

$$P = \frac{\sum_{a,b} \frac{1}{2} \cdot a \cdot b \cdot \sin \frac{2\pi}{m}}{\sum_{d_a, d_b} \frac{1}{2} \cdot d_a \cdot d_b \cdot \sin \frac{2\pi}{m}} \cdot 100\%, \quad (2.3)$$

де P - підсумковий потенціал (ризик);

a, b - кожна сусідня пара потенціалів (ризиків);

d_a, d_b - ваги кожної сусідній пари потенціалів (ризиків);

m - число складових потенціалів (ризиків).

Визначення підсумкової величини інвестиційної привабливості регіону. Підсумкове значення інвестиційної привабливості регіону представляється в формі (r, σ) , де r - інвестиційний потенціал регіону в певному році, а σ - інвестиційний ризик регіону в певному році, виражені у відсотках або частках одиниці.

Етап 3. Побудова рядів динаміки. Для оцінки інвестиційного клімату регіону необхідно мати мінімум п'ять або більше пар показників «інвестиційний потенціал - інвестиційний ризик». Після п'ятикратного визначення інвестиційної привабливості (наприклад, за 6 років роки) можна приступити до формування ряду динаміки. Ряд динаміки - це ряд значень статистичного показника, розташованих в хронологічному порядку і характеризують розвиток явища в часі [51].

Для оцінки інвестиційного клімату регіону, необхідно побудувати два ряди динаміки, в одному з яких рівнями динамічного ряду будуть значення інвестиційного потенціалу регіону, в іншому - інвестиційного ризику. Для цього на осі абсцис відкладаються моменти часу t , на осі ординат – значення рівнів ряду.

Етап 4. Використання статистичних методів аналізу динамічного ряду. На даному етапі можна використовувати критерій Фостера - Стюарта, що дозволяє визначити, чи є в даному ряді тенденція середнього рівня (значення ряду коливаються навколо тренда, що є функцією часу) і тенденція дисперсії (закономірним чином змінюються відхилення значень ряду від обчислених за рівнянням тренду). Крім того, пропонується провести аналітичне згладжування (вирівнювання) динамічних рядів, тобто знаходження певної моделі (рівняння тренда), яка математично описує тенденцію розвитку явища в часі.

Після отримання адекватної моделі тренду можна прогнозувати значення рівнів ряду для моментів часу шляхом підстановки потрібного значення часу в отриману функцію.

Етап 5. Формулювання висновків за результатами дослідження. За підсумками оцінки можна зробити висновок про сформований в регіоні інвестиційний клімат, здійснити його прогноз, а також сформулювати рекомендації з управління інвестиційною привабливістю регіону.

2.2 Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату країни

Аналізуючи сформований інвестиційний клімат в нашій країні, можна зробити висновок, що розмір капіталовкладень усередині країни залежить від ступеня довіри населення державі, а за кордоном розмір капіталовкладень залежить в основному від індексу інвестиційного клімату.

Стабільний розвиток країни досягається за умови поєднання двох основних цілей:

- фокусування зусиль суспільства та інститутів державного управління на потребах та вимогах людини (громадянина), що забезпечує соціальну стабільність розвитку країни;
- одночасне фокусування намагань на економічному розвитку, що забезпечує основу для існування та розвитку країни [52].

Якщо розглядати економічний розвиток у глобальному масштабі, то можна сказати, що в цілому він залежить від рівня розвитку економіки країни, різних перешкод для ведення бізнесу та самостійної економічної діяльності. Якщо брати до уваги адміністративні бар'єри, то можна сказати, що вони визначають саму вартість ведення бізнесу, яку потім можна розглядати як вартість оцінки адміністративних процедур для самих суб'єктів господарювання, які в свою чергу впливають на конкурентоспроможність між собою, між областями та регіонами країни, та країни в цілому. Розглянувши даний критерій у світовому розрізі можна зробити висновок, що адміністративні бар'єри прямо пропорційно впливають на інвестиційний клімат країни, як для внутрішнього так і для зовнішнього інвестора. Тому можна вважати, що рівень відкритості економіки до інвестування є загальносвітовим показником, який дає можливість для оцінки інвестиційного клімату країни [53].

Розвиток конкурентоспроможності країни та рівня національної економіки багато в чому залежить від успіху національної політики. Всесвітнім економічним форумом було запропоновано поділ на 3 стадії

рівня розвитку національної економіки, які лежать в основі положень конкурентоспроможності. При визначенні індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнім економічним форумом використовує три стадії економічного розвитку (рис. 2.2) [54]:

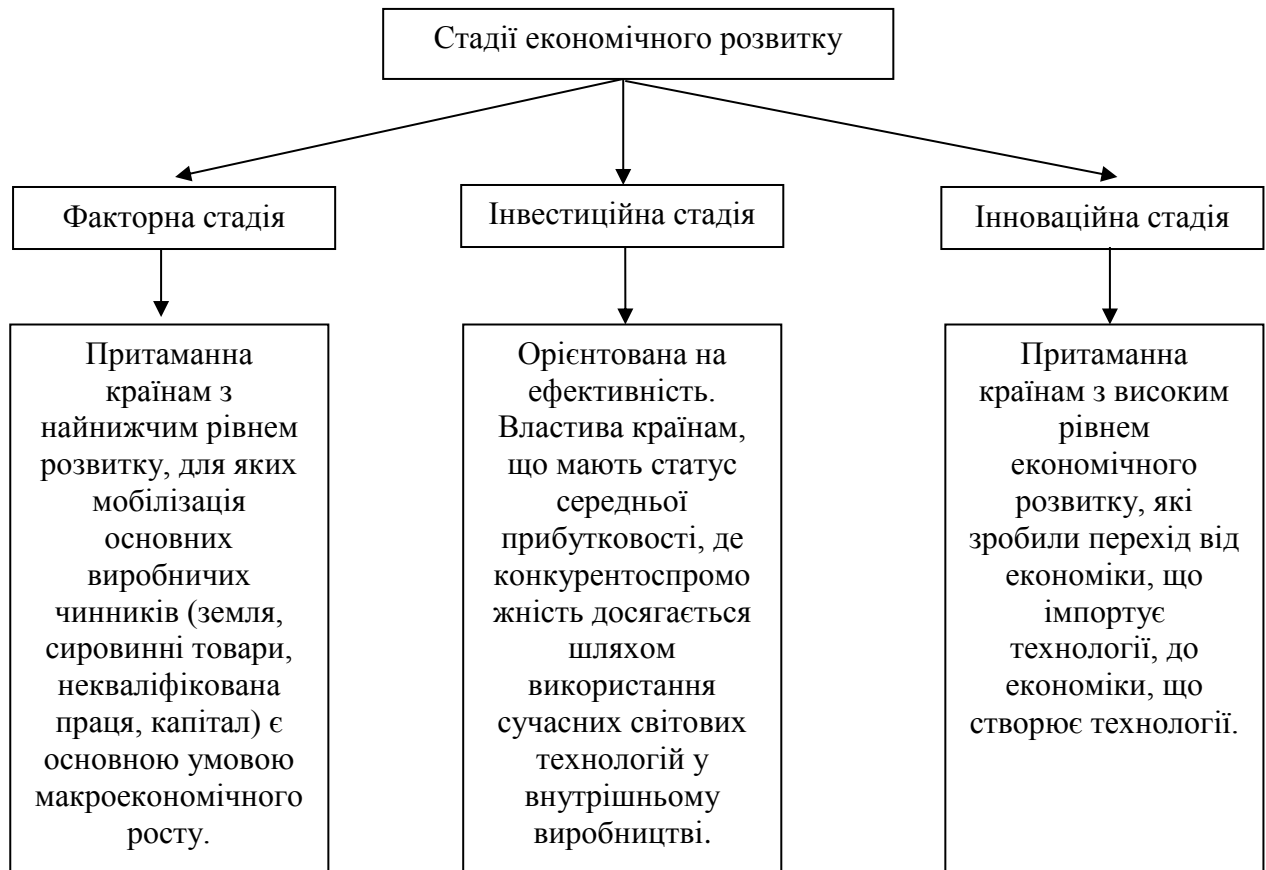

Рисунок 2.1 – Стадії економічного розвитку при визначенні індексу глобальної конкурентоспроможності

Факторна стадія. На стадії такого рівня розвитку національної економіки уряд країни повинен мати за мету якнайкраще забезпечити політичну і макроекономічну стабільність та нормальне функціонування вільних ринків, для того, щоб найефективніше використовувати сировину та людську працю. Таким чином реформи повинні відбуватись для вітчизняних суб'єктів, так і для іноземних інвесторів. Така категорія країн є

головним інвестиційним активом у глобальному порівнянні конкурентоспроможності та інвестиційного клімату.

Інвестиційна стадія. Країнам, що мають статус середньої прибутковості, властива дана стадія. Конкурентоспроможність досягається за рахунок використання сучасних зарубіжних світових технологій у внутрішньому виробництві. Прямі іноземні інвестиції дають змогу підняти рівень національної економіки до світового рівня. Варто інвестувати у такі інфраструктурні об'єкти (порти, дороги, телекомунікації і т.д.).

Інноваційна стадія. Проявляється у країнах, де є тісний зв'язок з між конкурентоспроможністю та високим рівнем освіти. Дана стадія вважається найважчою у відношенні до державної політики, тому, що тісно зв'язана з високим рівнем освіти та конкурентоспроможністю і безпосередньо вимагає участі держави в заохочення з боку приватних та державних інвестицій. Також в вдосконаленні та розробці ринку капіталу і правової державної бази. На разі питання розробки та запровадження методики розрахунку інвестиційного індексу складає певні труднощі, адже складність полягає у створенні такої моделі розрахунку, яка буде обґрунтовано впливати на рішення основного споживача, тобто інвестора або самої держави. Якщо підходити зі сторони логічного аналізу то модель інвестиційного рейтингу має бути побудованою на базі світових рейтингів, для того, щоб надалі можна було порівняти результати на світовому рівні. Також повинна мати високий рівень точності та технічної реалізації, знову ж таки, для прийняття рішень відповідними органами державної влади.

Оцінка інвестиційного клімату України міжнародними інституціями має проблемні зони. Тому за 2008 – 2009 роки на замовлення Державного агентства України з інвестицій та інновацій незалежною аналітичною інституцією «Інститут власності і свободи» було виконано науково-дослідну роботу, яка своєю метою ставила розробку розрахунку оцінки та моніторингу індексу інвестиційного клімату в Україні [55]. Даний метод розрахунку базується на світовому та вітчизняному досвіді. Сутність моделі

полягає у тому, що інвестиційний клімат прямо залежить від низки факторів (політичних, соціальних та культурних), які пов'язані між собою. Складність полягає у тому, що розрахунок включає у себе широкий спектр показників, а сама структура не дозволяє точно виявити один пріоритетний фактор. Але свідчення багатьох дослідження та Всесвітнім економічним форумом підкреслюють, що оцінка привабливості інвестиційного клімату може бути здійснена з різноманітних теоретичних позицій, наприклад з позиції оцінювання ризиків для інвестора або прибутковості ринку. Індекс визначається завдяки його розгалуженій та відкритій системі, яка складається із 5 факторів - політичні, правові, макроекономічні, податкові, регуляторні. Сам індекс формується на основі аналізу статистичних даних та даних з опитувань експертів за всіма п'ятьма факторами, а фактори в свою чергу складаються з критеріїв та під критерії, як це наведено у рис. 2.2.

Рисунок 2.2 – Фактори для розрахунку індексу

Розрахунок індексу складається з таких етапів:

1 етап - розрахунок підіндексу за кожним критерієм (як за статистичним, так і за експертною оцінкою):

а) розрахунок стандартного відхилення S_k (дисперсія) за генеральною сукупністю розраховується за формулою:

$$S_k = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x}_k)^2}{n}}, \quad (2.4)$$

де S_k — стандартне відхилення (дисперсія) за кожним із k -критеріїв;

x_i - поточне значення оцінки експерта за k -критерієм;

\bar{x} - арифметичне середнє всіх оцінок експертів за даним k -критерієм;

n – кількість даних за критерієм.

б) розрахунок нормалізованого (стандартизованого) значення (z -перетворення):

$$STD_i = \frac{(x_i - \bar{x}_k)^2}{S_k}, \quad (2.5)$$

де S_k — стандартне відхилення (дисперсія) за кожним із k -критеріїв;

x_i - поточне значення оцінки експерта за k -критерієм;

\bar{x} - арифметичне середнє всіх оцінок експертів за даним k -критерієм.

в) розрахунок критеріального підіндексу відбувається за формулою:

$$I_i = \sum_{i=1}^N (\pm) STD_i, \quad (2.6)$$

де I_i - критеріальний підіндекс (розраховується з урахуванням знаку: позитивний для критеріїв-стимуляторів, негативний для критеріїв-дестимуляторів);

STD_i - розрахунок нормалізованого (стандартизованого) значення.

г) розрахунок «нормалізованого» значення підіндексу.

2 етап - розрахунок загального I_z за кожним критерієм:

$$I_z = \sum_{j=1}^m I_{i_NORM} , \quad (2.7)$$

де m – кількість підкритеріїв у кожному критерію;

I_i - критеріальний підіндекс.

3 етап - розрахунок індексу F за кожним фактором:

$$F_i = \sum_{l=1}^{mn} I_z , \quad (2.8)$$

де mn - кількість критеріїв у кожному факторі;

I_z - загальний індекс.

4 етап - розрахунок композитного індексу:

$$I_k = \sum_{i=1}^5 F_i . \quad (2.9)$$

Дані експертів для розрахунку індексу отримують у результаті опитування за п'ятьма групами факторів (політичні, економічні, економічні, податкові та регуляторні фактори). Групи експертів обираються в кожній адміністративно - територіальній одиниці країни у рівній кількості представників від регіональних органів державної влади, місцевого

самоврядування та від ділового співтовариства. Кожна анкета обробляється у два етапи для одержання інтегральної оцінки за кожним із критеріїв.

На першому етапі обробки підраховується дисперсія за кожним із критеріїв (тобто розраховується «рівень розкиду щодо середньої оцінки») за формулою:

$$\bar{x}_k = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}, \quad (2.10)$$

де \bar{x} - арифметичне середнє всіх оцінок експертів за даним k-критерієм

x_i - поточне значення оцінки експерта за k-критерієм;

n – кількість експертів.

$$S_k = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}, \quad (2.11)$$

де n – кількість експертів (за умови, що кількість експертів $n > 30$, у формулі для S_k знаменник треба замінити на $n-1$).

2 етап. Для того, щоб одержати інтегральну оцінку, потрібно за кожним k-критерієм обчислити або середнє арифметичне підсумкових оцінок, або медіану. Якщо варіацію за експертними оцінками не вдалося визначити за етапом №1 (визначається величиною коефіцієнта варіації, менша або дорівнює 0,33), то потрібно використати середнє арифметичне всіх оцінок за критерієм \bar{x} . Якщо ж дисперсія більша (визначається величиною коефіцієнта варіації, більше 0,33), то для оцінки середнього значення використовується медіана, тому що при наявності значної варіації оцінок ця міра середнього більш адекватно відповідає природі середнього.

На основі розрахованого індексу та його підкритеріїв будується графік, який дає можливість зробити певні висновки, що стосуються не тільки економічного потенціал областей, а й дає можливість аналізувати самі підкритерії, які стосуються оцінок законодавств місцевих органів державної влади, а також рівня корупції, тощо. На основі отриманих результатів, такий детальний аналіз дає змогу зробити висновок відносно слабких та сильних сторін по окремих факторах, які в свою чергу впливають на рівень інвестиційної привабливості та вироблення єдиної стратегії щодо заходів державної влади, для їх корегування та розвитку.

Проаналізувавши існуючі методи оцінювання інвестиційного клімату у кваліфікаційні роботі запропоновано шість послідовних етапів оцінки інвестиційного клімату певної території (рис. 2.3).

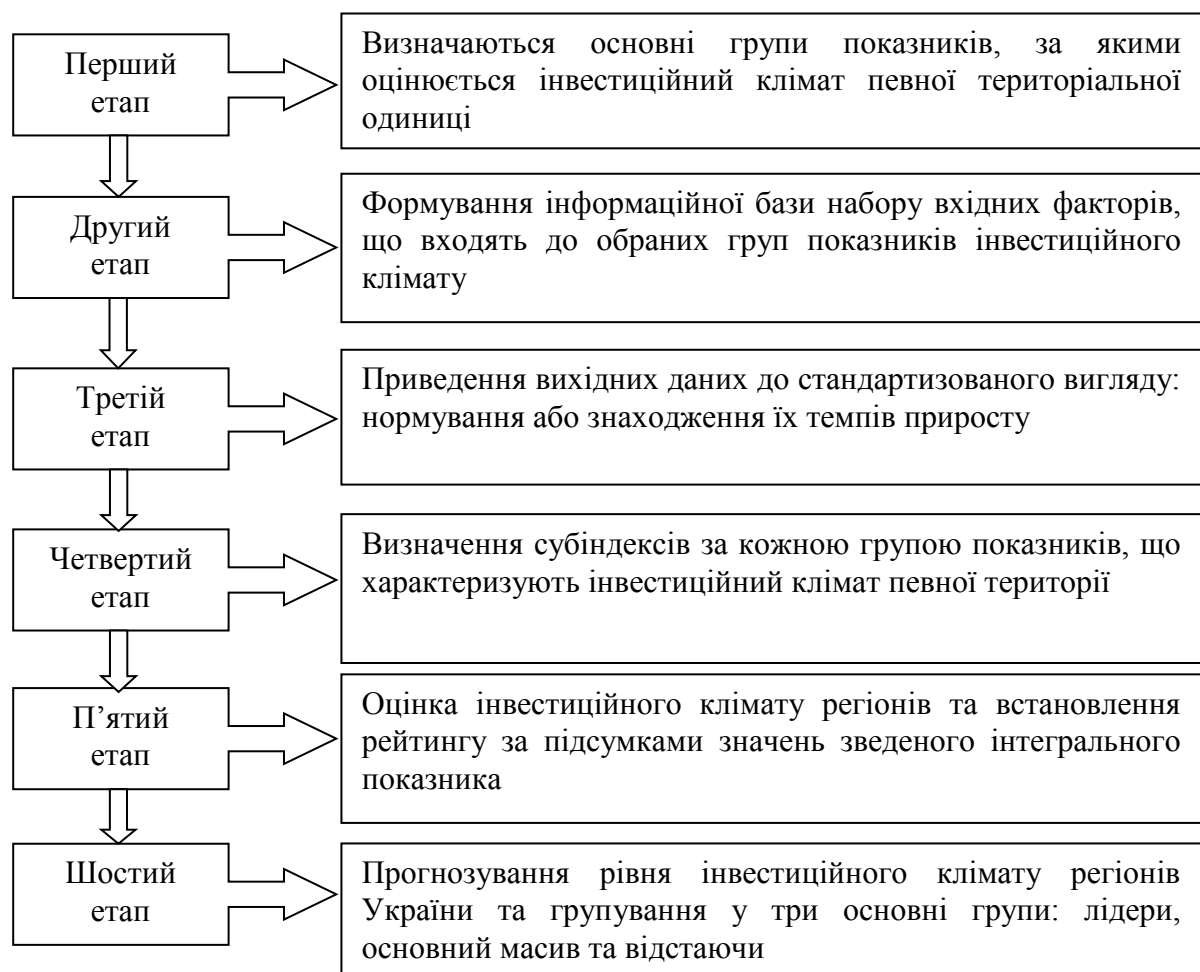

Рисунок 2.3 – Етапи моделювання інвестиційного клімату певної території

На першому етапі визначаються основні критерії, за якими оцінюється інвестиційний клімат регіону. Для вичерпної характеристики регіону обрано шість груп показників, що відображають:

- економічний рівень розвитку регіону;
- рівень зовнішньоекономічної діяльності регіону;
- рівень інноваційно-інвестиційної діяльності регіону;
- рівень розвитку людських ресурсів регіону;
- рівень соціального розвитку регіону;
- рівень екологічного стану регіону.

Другий етап оцінювання полягає у виборі множин показників інвестиційного клімату регіону, які входять до визначених груп, що відображають критерії, за якими проводиться оцінка. Перелік даних показників наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Фактори, які характеризують інвестиційний клімат певної території

Група показників	Фактори
Показники економічного розвитку регіону	Темп зростання валового регіонального продукту
	Темп зростання обсягів реалізованої продукції
	Темп зростання обсягів виробництва зернових і зернобобових культур
	Темп зростання кількості підприємств за регіонами
Показники зовнішньоекономічної діяльності	Темпи зростання обсягів експорту товарів
	Темпи зростання обсягів імпорту товарів
	Коефіцієнт покриття експортом імпорту
	Частка експорту у ВРП
Показники інноваційно-інвестиційної діяльності	Частка інноваційно-активних підприємств
	Темпи зростання обсягів інноваційних витрат
	Темпи зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції, що є новою для підприємства
	Темпи зростання обсягів капітальних інвестицій
	Частка іноземних інвестицій у капітальних
	Приріст капітальних інвестицій на одну особу
	Темпи зростання капітальних інвестицій у житлове будівництво
Людські ресурси	Приріст (зменшення) економічно-активного населення у віці 15-70 років
	Рівень безробіття у віці 15-70 років

Продовження таблиці 2.2

Група показників	Фактори
Людські Ресурси	Темпи зростання середньооблікової чисельності штатних працівників
	Приріс (зменшення) наявного населення
	Приріс (зменшення) народжених
	Приріс (зменшення) померлих
Соціальні показники	Приріс доходів населення
	Темп приросту середньомісячної номінальної заробітної плати
	Приріст (зменшення) кількості виявлених злочинів
	Приріст (зменшення) кількості засуджених осіб за вироком суду, що набрали законної чинності
Екологічні показники	Приріст (зменшення) викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря
	Приріст (зменшення) обсягів оборотної та послідовно (повторно) використаної води
	Приріст (зменшення) утворення відходів I-III класів небезпеки
	Приріст (зменшення) обсягів утилізованих відходів I-III класів небезпеки
	Площа земель заповідників та національних природних парків (тис. га)

На третьому етапі визначається рівень (або нормовані значення) кожного з вихідних показників, за якими здійснюється оцінка інвестиційного клімату регіону.

На четвертому етапі визначаються субіндекси за кожною групою показників, що характеризують інвестиційний клімат певної території. Визначення субіндексів відбувається за наступною формулою:

$$I_k = \sum_{j,k=1}^n x_{jk} \cdot w_j, \quad (2.12)$$

де I_k – субіндекс k -тої групи показників, які характеризують інвестиційний клімат;

x_{jk} – j -та складова k -тої групи показників, які характеризують інвестиційний клімат;

w_j – ваговий коефіцієнт j -тої складової відповідного групи показників, які характеризують інвестиційний клімат;

n – кількість груп показників.

Вагові коефіцієнти j -тої складової кожної групи показників, які характеризують інвестиційний клімат є однаково важливими, тому вони визначаються наступним чином: $w_j = \frac{1}{n}$, де n – кількість факторів у групі показників.

На п'ятому етапі відбувається оцінювання інвестиційного клімату регіонів та встановлення рейтингу за підсумками значень зведеного інтегрального показника. Оцінювання інвестиційного клімату відбувається за наступною формулою:

$$Ik_i = \sum_{k=1}^n I_k \cdot w_k, \quad (2.12)$$

де Ik_i – інвестиційний клімат i -того регіону;

w_k – ваговий коефіцієнт k -тої групи показників.

Для визначення вагових коефіцієнтів груп показників скористаємося методом Фішберна [56]. Даний метод базується на припущенні, що відомі можливі інтервали рівня значимості груп показників, тобто $a_i \leq w_i \leq b_i, i = \overline{1, m}$. Тоді вагові коефіцієнти визначаються за допомогою наступної формули:

$$w_i = a_i + \frac{1 - \sum_{t=1}^m a_t}{\sum_{t=1}^m (b_t - a_t)} \cdot (b_i - a_i), \quad i = \overline{1, m}, \quad (2.13)$$

де $a_i < b_i$, $i = \overline{1, m}$; $\sum_{i=1}^m a_i \leq 1$; $\sum_{i=1}^m b_i \geq 1$, m – кількість складових інтегрального показника.

Визначення рейтингу регіону будується на підставі рангів, що присвоюються областям за підсумками значень інтегральних показників інвестиційного клімату. Значення інтегрального показника коливається в межах $[0; 1]$. На підставі розрахованих значень комплексних показників визначаємо рейтинги областей за рівнем їх інвестиційного клімату. Отримані рейтинги можна умовно назвати комплексними (або груповими), оскільки вони відображають інвестиційний клімат областей за сукупністю показників, які входять до відповідних груп. Ці рейтинги дозволяють порівняти позиції кожної з областей за окремими групами показників, що фактично відображають ті диспропорції (оцінені у різних площинах і за різними напрямками), які присутні в окремих областях.

На останньому етапі проводимо прогнозування рівня інвестиційного клімату регіонів України та групування у три основні групи: лідери, основний масив та відстаючи. Прогнозування відбувається за допомогою методів описаних у другому розділі.

Таким чином можна констатувати завершення розрахунку індексу інвестиційного клімату, які базуються на методології світових індексів. Дані розрахунки мають достатньо високий рівень деталізації та технічну реалізацію, яка допомагає розробити та прийняти управлінське рішення органами державної влади країни. Результати дослідження підтвердили практичну вартість отриманих результатів та можливість їх втілення у практичну діяльність.

2.3 Аналіз методів прогнозування економічних показників

Поки інвестиційний клімат в Україні не є достатньо привабливим для іноземних інвесторів. У той час як інші країни, що розвиваються в останні

роки демонструють економічне зростання, при цьому не володіючи такими природними ресурсами, як Україна.

Для визначення можливої динаміки інвестицій в основний капітал на практиці використовують різні методи прогнозування, на основі яких визначають точки зростання економіки і перспективи розвитку окремих сфер економіки, або навпаки - виявляють проблеми, що вимагають якнайшвидшого вирішення. Значимість прогнозування, як інструменту для визначення можливої динаміки інвестицій та інвестиційного клімату роблять актуальними аналіз і обґрунтування методів прогнозування, що застосовуються в сучасних умовах. Також важливі визначення і усунення наявних недоліків на основі пропозиції найбільш перспективних з точки зору надійності і точності статистичних методів прогнозування.

Одними із відомих підходів до прогнозування інвестиційного клімату є короткострокові методи прогнозування: метод експоненційного згладжування та метод ковзного середнього. Обидва методи використовують минулі значення часового ряду, а в якості бази для прогнозування зважене усереднене значення даних минулих періодів.

Метод експоненційного згладжування був уперше запропонований Р. Брауном [57], далі розширений Ч. Холтом [58]. Е. Гарднер у своїй роботі [59] виконує аналіз теоретичних та емпіричних аргументів на користь вибору параметра згладжування, також він розглядає різноманітні моделі експоненційного згладжування у термінах сезонності (відсутня, адитивна сезонність, мультиплікативна) і тренду (відсутній, лінійний тренд, експоненційний, демпфований).

Суть методу експоненціального згладжування полягає в тому, що часовий ряд згладжується за допомогою зваженої ковзної середньої, в якій ваги підпорядковуються експонентному закону. Зважена змінна середня з експоненціально розподіленими вагами характеризує значення процесу на кінці інтервалу згладжування, тобто є середньою характеристикою останніх рівнів ряду. Саме ця властивість і використовується для прогнозування.

Метод експоненційного згладжування передбачає лише згладжування часового ряду ковзною середньою з експоненційними вагами. Зрозуміло, що назва методу говорить про те, що дані згладжуються за допомогою зваженої середньої, для якої ваги змінюються за експоненційним законом. Не потребує пояснень той факт, що найновіші значення часового ряду мають найбільший вплив на результат прогнозу, саме тому їм прийнято давати більшу вагу порівняно з початковими. Хоча початкові дані також не можна цілком виключити з аналізу так як вони несуть собою певну інформацію про досліджуваний економічний процес.

Формалізуємо метод експоненційного середнього: допустимо що у нас є ряд спостережень зі змінною y : y_1, y_2, \dots, y_n . Тоді експоненційне середнє можна порахувати за формулою:

$$S_n^1 = \sum_{j=0}^{n-1} \alpha(1-\alpha)^j y_{n-j}. \quad (2.14)$$

де S_n^1 – експоненційне середнє першого порядку для n -го періоду;

α – коефіцієнт згладжування: $0 < \alpha < 1, \alpha(1-\alpha)^j \geq 0, \sum_{j=0}^{n-1} \alpha(1-\alpha)^j \Rightarrow 1$

Експоненційне середнє є прогнозом досліджуваного значення в періоді $(n+1)$, тобто:

$$\hat{y}_{n+1} = S_n^1. \quad (2.15)$$

Також для експоненційного середнього дійсна така формула рекурсії:

$$S_n^1 = \alpha y_n + (1-\alpha)S_{n-1}^1. \quad (2.16)$$

Для використання формули необхідно визначити початкове значення. Це і є один з найбільших недоліків методу - відсутність формалізації при виборі значення параметру згладжування α . Далі розглянемо деякі найпоширеніші підходи до вибору параметра згладжування.

Методи вибору параметру згладжування α . Безпосередньо від значення параметру α залежить наскільки якісним буде результат прогнозу. Чим ближче значення α до одиниці, тим більший вплив на прогноз матимуть останні спостереження. Якщо ж значення α близьке до нуля, то більший вплив матимуть старіші значення ряду, так як тоді ваги спадають повільніше. Поширеними значеннями параметра є межі α від 0.1 до 0.3, така рекомендація була запропонована вченим Брауном для прогнозування практичних задач, проте але його рекомендація нічим особливо не виявилась обґрунтованою [60].

Нижче представлено приклад ітеративної процедури для вибору значення α [61]:

- спочатку обираємо критерій оцінки якості прогнозу. Це можуть бути СКП та інші;
- вибираємо крок зміни для параметра α наприклад з кроком 0.1. Після цього визначаємо підмножину значень α , яка дорівнює: [0; 0.1; 0.2; ...; 0.9; 1];
- підбираємо початкове наближення, за одним із методів описаних вище – розраховуємо простим методом експоненційного згладжування кожне значення α з побудованої підмножини;
- обираємо один з критеріїв оцінки якості прогнозу та обчислюємо його значення;
- оцінюємо отриманий набір значень α , та шукаємо результат який відповідає мінімальному значенню критерію.

Звісно описаний спосіб полегшує завдання вибору параметра згладжування, але які ж недоліки описаного методу? На мою думку, їх всього кілька: необхідність збереження всього ряду спостережень замість

одного попереднього значення, велика кількість операцій для обчислень, а також необхідність збору всіх прогнозних значень та помилок прогнозу для всіх значень параметру α .

Вибір початкового наближення. Експоненційне середнє різних порядків, відіграє важливу роль для методів простого, подвійного та потрійного експоненційного згладжування. Їх знаходять за рекурсивною формулою, проте тут виникає проблема зі значеннями початкових наближень. На сьогоднішній день не існує визначеного єдиного способу визначення початкових наближень, часто їх вибирають в залежності від конкретної предметної області дослідження. Для прогнозування біржового курсу часто вибирають перше значення ряду, якщо прогнозується вартість товарів чи послуг, частіше використовують середнє значення досліджуваного ряду, так як ціна зазвичай коливається навколо свого середнього значення або багато інших варіантів. Цікавим способом вибору початкового наближення також є варіант взяття середнього кількох початкових або кінцевих значень ряду. Ще можна взяти наближення як параметр :

$$S_0^1(y) = \frac{\sum_{i=1}^n y_i}{n}. \quad (2.17)$$

Ковзне середнє (англ. Moving Average – MA) – інструмент згладжування часових рядів, застосовуваний, головним чином, для відображення змін біржових котирувань акцій, цін на сировину і біржові товари. MA – один із найстаріших і найбільш поширених інструментів технічного аналізу [62].

Ковзне середнє являє собою оцінку за методом найменших квадратів єдиної константи для представлення вихідних даних з однаковими ваговими множниками. Цьому випадку відповідає просто функція $F(t)=1$ для всіх t .

При цьому вагові множники w_j рівні 1 для N останніх спостережень в інтервалі $0 \leq j \leq N - 1$ рівні 0 для $j \geq N$. Деякі коефіцієнти моделі можна визначити за допомогою поліномів більш високого порядку шляхом «підгонки» моделі до результатів N останніх спостережень в кожний момент надходження нових даних. Таким чином, в самому загальному випадку значення коефіцієнтів в будь-який заданий момент часу залежать від попередніх значень коефіцієнтів, від помилки в прогнозі при використанні самого останнього спостереження, а також виду використаного поліному i , звичайно, числа N результатів спостережень.

В методі ковзного середнього початкові значення елементів ряду замінюються їх середньої арифметичною величиною в середині вибраного інтервалу. Отримані значення відносяться до середини вибраного інтервалу. Потім інтервал здвигається на одне спостереження і розрахунок середньої величини ряду повторюється. Інтервали визначення середньої величини ряду беруться під час всього часу однакові. Чим ширше інтервал, ти більш плавний буде мати вигляд огинаюча, проведена по значення елементів нового ряду. Згладжений ряд коротше початкового на $k-1$ спостережень (k - величина інтервалу згладжування).

Величина інтервалу згладжування визначається конкретною задачею. Якщо число членів інтервалу згладжування непарне, то отримане значення ковзної середньої припадає на середній член інтервалу згладжування:

$$\hat{y}_{i+m} = \frac{\sum_{k=0}^{2m} y_i + k}{2(m+1)}. \quad (2.18)$$

При парному числі членів інтервалу згладжування значення ковзних середніх будуть знаходитись в проміжках між елементами ряду:

$$\hat{y}_{i+m} = \frac{\frac{y_i}{2} + \sum_{k=0}^{2m-1} y_{i+k} + \frac{1}{2} y_i + 2m}{2m}, \quad (2.19)$$

де y_i – значення i -го члену ряду;

m – ціле додатне число, яке визначає величину інтервалу згладжування,
 $1 \leq m \leq n/2$:

$$m = \frac{n}{2}, \text{ якщо } n \text{ – парне число}$$

$$m = \frac{n-1}{2}, \text{ якщо } n \text{ – непарне число} \quad (2.20)$$

де n – число членів ряду.

Якщо відому, що в середині інтервалу згладжування має місце нелінійний тренд, використовують зважене ковзне середнє: всередині кожного інтервалу згладжування значення елементів ряду описують поліномом p -ого ступеня:

$$y = a_0 + \sum_{i=1}^p a_i t^i. \quad (2.21)$$

Параметри a_0, a_1, \dots, a_p полінома розраховуємо методом найменших квадратів або іншими методами. Зважене ковзне середнє для вибраного інтервалу визначають як середній член згладжених значень вихідного ряду за допомогою полінома.

Простота й наглядність – це головні переваги методу ковзного середнього. Однак, при малій кількості спостережень метод приводить до спотворення тренду, величина інтервалу згладжування впливає на форму тренду, втрачаються початкові та кінцеві елементи ряду.

Згладжування рядів можна проводити за допомогою інших функцій і поліномів, а також за допомогою кінцевих різниць. Для елементів ряду можна обчислити різницю $\Delta_i^1 = y_{i+1} - y_i$; друга різниця $\Delta_i^2 = \Delta_{i+1}^1 - \Delta_i^1$ і так далі.

Якщо прийняти, що елементи ряду можна описати поліномом p -ого ступеня, то $(p+1)$ -а похідна цього поліному скрізь дорівнює нулю, тобто $(p+1)$ -а різниця елементів такого ряду буде рівна нулю. Таким чином, взявши свою p -у різницю від членів ряду, розглядаючи ряд, в якому виключений тренд, виражений поліном p -ого ступеня.

Розглянуті моделі дозволяють дослідити проблеми з факторами і взаємозв'язками, враховуючи зміни зовнішнього і внутрішнього стану. Реалізація моделей дозволяє проілюструвати залежність факторів, які утворюють інвестиційний клімат держави.

Встановлено, що оцінювання інвестиційного клімату буде відбуватися в декілька етапів:

- визначення показників;
- формування інформаційної бази;
- приведення даних до стандартизованого вигляду;
- визначення субіндексів;
- оцінка інвестиційного клімату регіонів;
- прогнозування рівня інвестиційного клімату.

Виявлено, що методи короткострокового прогнозування: метод експоненційного згладжування та метод ковзного середнього - дають можливість розрахувати та спрогнозувати якісний прогноз.

На основі розглянутих етапів було запропоновано та сформульовано власний підхід для розрахунку індексу інвестиційного клімату. Методика дозволяє дослідити проблеми з факторами і взаємозв'язками, враховуючи зміни зовнішнього і внутрішнього стану, її реалізація дозволяє проілюструвати залежність факторів, які утворюють інвестиційний клімат держави.

РОЗДІЛ 3

МОДЕЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

3.1 Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України

В умовах становлення і розвитку вітчизняної економіки важливе значення має залучення інвестицій до України, перехід до більш якісного управління інвестиційною діяльністю, побудова ефективної регіональної політики, спрямованої на забезпечення високого рівня інвестиційної привабливості певної території. Для України роль інвестицій постійно зростає, оскільки вони є основою стабільного економічного розвитку, що дозволяє скоротити розрив в основних макроекономічних показниках між нашою державою та розвиненими країнами світу, створити передумови для гідної співпраці з іноземними країнами. Якість життя населення та інші найважливіші характеристики розвитку сучасного суспільства теж залежать від темпів економічного зростання країни, тобто від інвестицій [63].

Обсяги надходження інвестиційних ресурсів в Україну безпосередньо залежать від інвестиційної привабливості її регіонів. Відповідно моніторинг інвестиційної привабливості є невіддільною складовою, дієвим інструментом забезпечення високої динаміки регіонального розвитку. Причому об'єктивного моніторингу інвестиційної привабливості потребують не лише безпосередні об'єкти інвестування, але й території, на яких вони знаходяться.

На сьогоднішній день існують адаптовані до вітчизняних господарських реалій методики оцінки інвестиційного клімату регіонів, які базуються передусім на міжрегіональному порівняльному аналізі [64] – [65]. Різниця між цими методиками полягає в переліку оціночних економічних показників та методів інтегрування, які застосовують у ході оцінки, хоча соціально-економічні показники, як і методичний інструментарій, є

зазвичай дуже подібними. Оскільки оцінювання здійснюється переважно за допомогою методів експертних або статистичних бальних оцінок, яким притаманний певний суб'єктивізм. Тому, варто удосконалювати методологічну та інформаційну базу забезпечення оцінки рівня інвестиційного клімату регіону шляхом системного охоплення визначальних факторів його розвитку.

Інвестиційний клімат є узагальненим інтегральним показником та характеризується системою формальних і неформальних критеріїв, за якими визначається доцільність вкладення капіталу в потенційний об'єкт інвестування. Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності різних факторів, а саме: соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних, що зумовлюють привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему [66].

На інвестиційний клімат як регіонів так і держави чинять вплив багато факторів, вирішальне значення серед яких мають політична стабільність, ступінь втручання уряду в економіку, відношення до вітчизняних та іноземних інвестицій (політико-економічні фактори); наявність чи відсутність природних ресурсів, демографічна ситуація, географічне положення (ресурсно-економічні фактори); рівень та динаміка ключових макроекономічних показників (загальноекономічні фактори)[67].

Під інвестиційним кліматом регіону розуміємо сукупність певних параметрів та характеристик, які притаманні певному регіону, та дозволяють йому залучати необхідний обсяг інвестиційного капіталу на взаємовигідних з інвесторами умовах. Рівень інвестиційного клімату регіону обумовлюється передусім його галузевою структурою та господарським комплексом, трудовим і ресурсним потенціалами, а також інфраструктурним забезпеченням соціально-економічної сфери, територіальними і екологічними чинниками. Важливою і невіддільною характеристикою інвестиційної привабливості регіону є техніко-

економічний стан основних фондів і об'єктів інфраструктури (виробничої та соціальної), розміщених на його території [65].

Проаналізуємо динаміку ключових макроекономічних показників, які характеризують інвестиційну привабливість регіону. Одним із основних макроекономічних показників є валовий регіональний продукт (рис. 3.1).

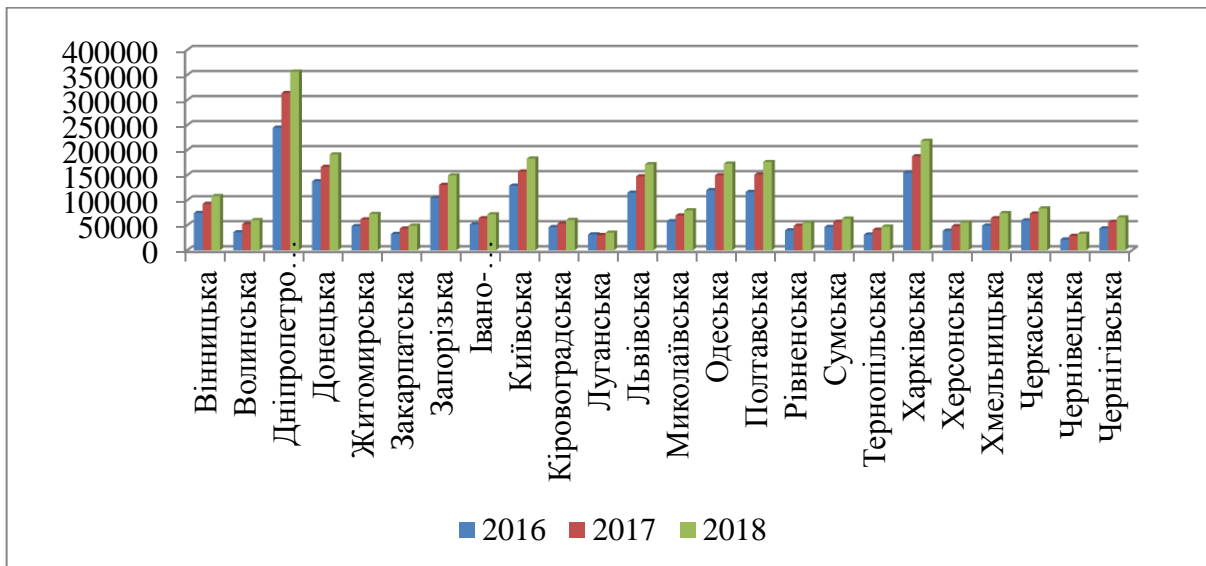

Рисунок 3.1 – Валовий регіональний продукт, млн. грн.

Як видно з рис. 3.1 максимальний валовий регіональний продукт (ВРП) спостерігається у Дніпропетровському та Харківському регіонах. У семи регіонах України спостерігається ВРП вище середнього значення (Вінницькій, Донецькій, Запорізькій, Київській, Львівській, Одеській та Полтавській областях). А мінімальний ВРП зафіксовано у Черкаському та Луганському регіонах. Дану ситуацію можна пояснити тим, що у Черкасах та Луганську знаходиться найменша кількість підприємств 4096 та 3449 одиниць відповідно. Максимальний темп приросту ВРП у 2018 році спостерігається у Вінницькому (16,5%) та Кіровоградському (16,3%) регіонах.

Наступним не менш важливим макроекономічним показником є обсяг капітальних інвестицій. На рис. 3.2 наведено обсяги капітальних інвестицій у 2018 році.

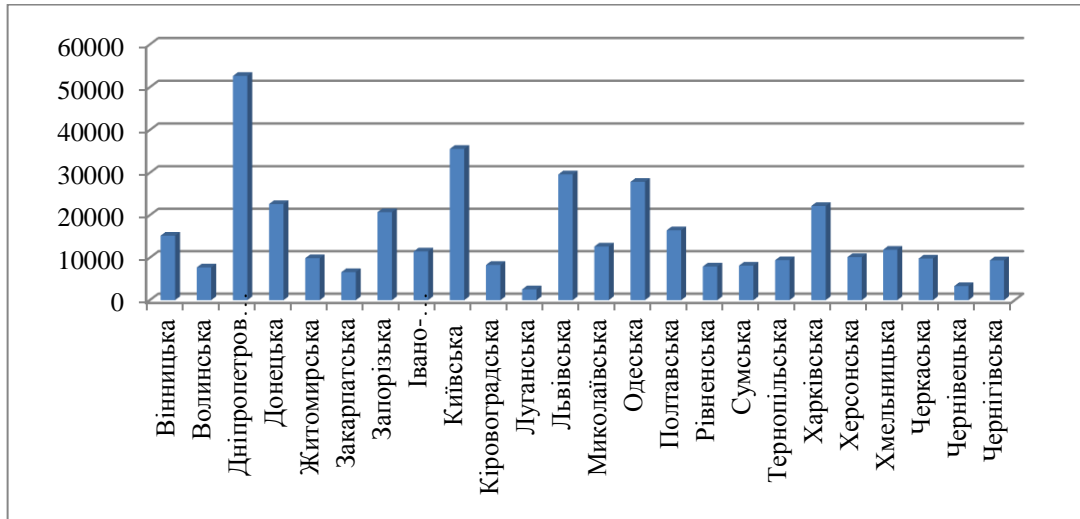

Рисунок 3.2 – Обсяг капітальних інвестицій у 2018 році

Як видно із рис. 3.2 максимальний обсяг інвестицій спостерігається у Дніпропетровському та Київському регіонах та становить відповідно 14,2% та 9,6% від загального обсягу. Найвищі темпи нарощення інвестицій спостерігалися у Херсонській області 37,6% (у 2018 році), що обумовлено активним будівництвом енергетичних об'єктів (сонячних та вітрових електростанцій). Донецька, Запорізька, Львівська, Одеська та Харківська області також продовжують демонструвати високі показники освоєння капітальних інвестицій.

Аналізуючи структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування (табл. 3.1) видно, що максимальну частку становлять власні кошти підприємств. Найменшою є частка іноземних інвестицій, яка становить лише 1,3%. За даними НБУ [6], за I кв. 2019 р. приплив прямих іноземних інвестицій становив 0,8 млрд. дол. США проти 0,4 млрд. дол. США за I кв. 2018 р. Варто зазначити що серед основних факторів, що певною мірою стримують приплив прямих іноземних інвестицій в Україну, лишаються такі як: триваючі військові дії на території України, невирішене питання вільного обігу землі, політична невизначеність, гальмування

проведення великої приватизації, окремі обмеження руху капіталу, недовіра інвесторів до судової системи.

Таблиця 3.1 – Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування, % до загального обсягу

Джерел фінансування	I кв. 2018 р.	I кв. 2019р.
Кошти державного бюджету	4,2	5,9
Власні кошти підприємств	76,2	74,1
Кредити банків інших позик	8,4	9,1
Кошти іноземних інвесторів	0,3	1,3
Кошти населення на будівництво житла	8,2	7,0
Інші джерела фінансування	2,7	2,6

Як видно із табл. 3.1 частка державного фінансування у першому кварталі 2019 року дещо зросла та все ж таки залишається мізерною. На рис. 3.3 наведено обсяги капітальних інвестицій з державного бюджету за регіонами України.

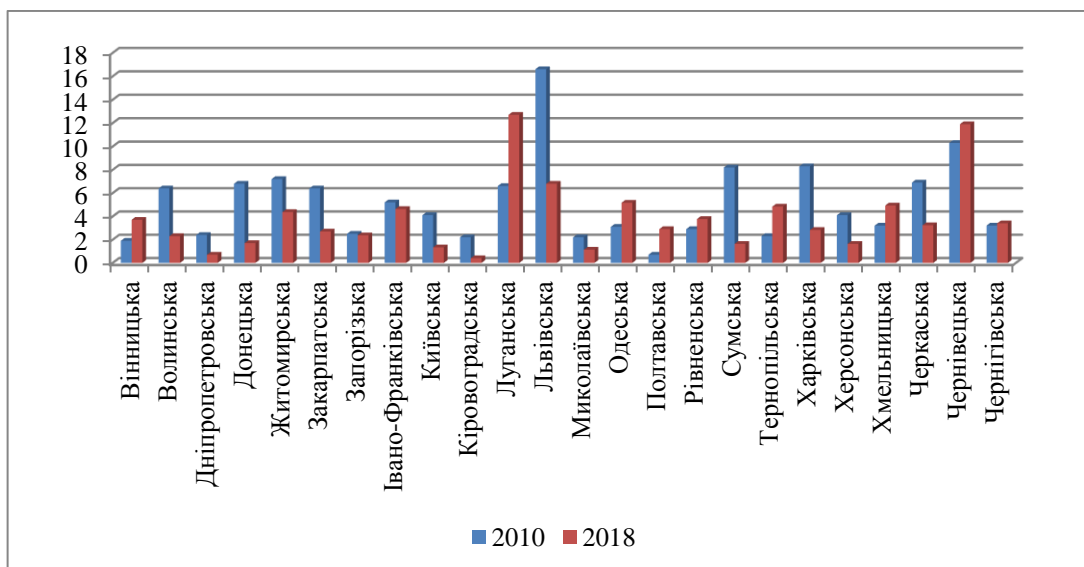

Рисунок 3.3 – Обсяги капітальних інвестицій з державного бюджету

Аналізуючи обсяги капітальних інвестицій з державного бюджету (рис. 3.3) можемо побачити, що у 2018 році максимальний обсяг бюджетних коштів (12,7% до загального обсягу) було направлено до Луганського регіону. Інвестиційні кошти направлені на проведення оновлення та модернізації державних інфраструктурних об'єктів (зокрема, транспортної інфраструктури), а також у сектор державного управління і оборони, обов'язкового соціального страхування. Також, у Чернівецький регіон було направлено 11,9% державних інвестиційних коштів.

Майже у всіх регіонах України (крім Волинського, Луганського, Одеського, Полтавського, Рівненського, Тернопільського, Хмельницького та Черкаського) спостерігається падіння обсягів державних інвестиційних коштів. Найменше із державного бюджету фінансуються Кіровоградська та Дніпропетровська області.

Порівнюючи обсяги капітальних інвестицій за перший квартал 2019 та 2018 року (табл. 3.2) можемо говорити про те, що максимальні темпи нарощування інвестицій зафіксовано у Херсонській області, але все ж таки у структурі капітальних інвестицій вони становлять лише 1,1%.

Таблиця 3.2 – Частка капітальних інвестицій у регіональному розрізі

Область	I кв. 2019 р. у % до I кв. 2018 р.	Частка у структурі I кв. 2018 р.	Область	I кв. 2019 р. у % до I кв. 2018 р.	Частка у структурі I кв. 2018 р.
Лідери зростання			Найбільше падіння		
Херсонська	у 2,4 рази більше	1,1	Рівненська	-29,9	1,3
Волинська	66,9	1,9	Житомирська	-24,7	1,6
Київська	54,7	6,1	Чернігівська	-20,7	1,9
Дніпропетровська	42,8	9,3	Хмельницька	-20,2	2,0
Полтавська	32,7	3,2	Івано-Франківська	-17,4	2,0

Максимальні темпи зниження обсягів інвестування простежується у Рівненському регіоні (-29,9%). Та варто зазначити, що даний регіон є інвестиційно привабливим, адже транзитне положення області робить дуже

привабливим розміщення в ній складальних та інших підприємств. Також вона перспективна для туризму, в тому числі – внутрішнього. Тому керівництву регіону треба сприяти залученню інвестиційних ресурсів для вирішення нагальних проблем розвитку виробничої та соціальної сфер області та покращення інфраструктури.

Далі проаналізуємо динаміку інвестиційних витрат, що спрямовані на інновації (рис. 3.4).

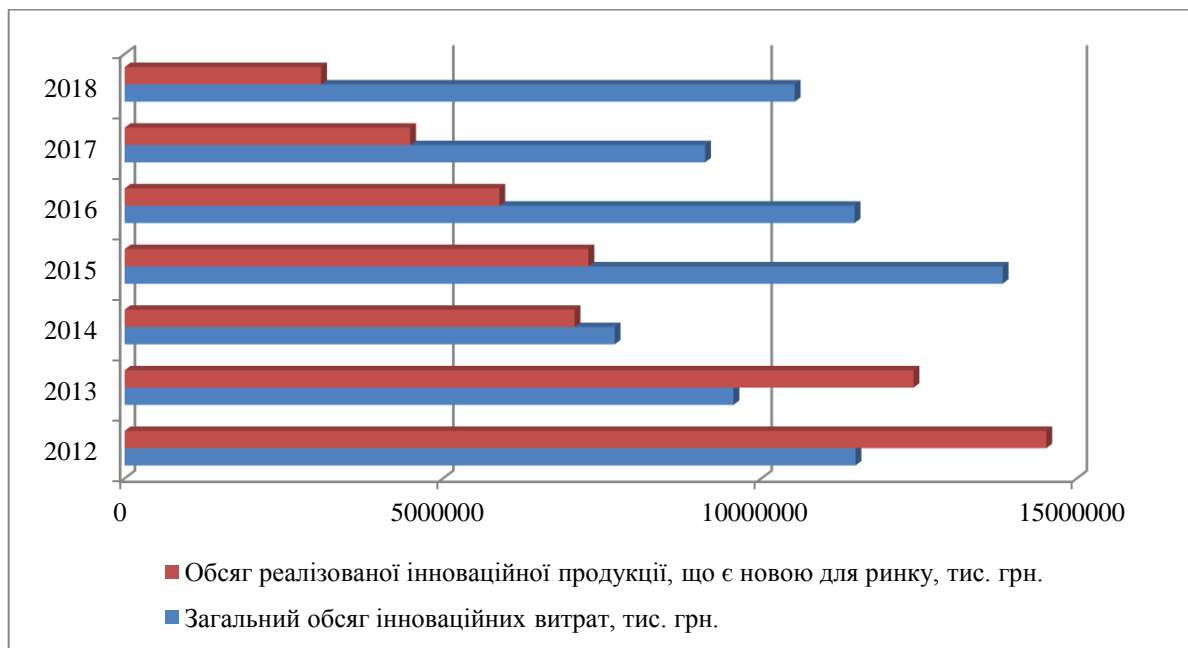

Рисунок 3.4 – Обсяги інноваційних витрат, тис. грн.

Як видно із рис. 3.4 обсяги інноваційних витрат майже щороку скорочується. Так, у 2018 році витрати скоротилися на 8,3% відносно 2012 року, а порівняно із 2017 роком витрати зросли на 15,4%. Максимальний приріст інноваційних витрат спостерігається у 2015 році (79,5%), що сприяло зростанню обсягів реалізованої інноваційної продукції на 3,1%. Нажаль, офіційну статистику по Україні наведено у поточних цінах, що унеможлиблюють оцінку впливу інфляції на обсяги інноваційних витрат та визначення їхньої реальної величини.

В Україні частка підприємств, що впроваджують інновації, є дуже низькою та у середньому за 19 років становить 15,6% (рис. 3.5). В Україні

рівень інноваційної активності підприємств в порівнянні з іншими країнами досі залишається низьким. Кризові явища в економіці негативно позначилися на рівні інноваційної активності підприємств України [67].

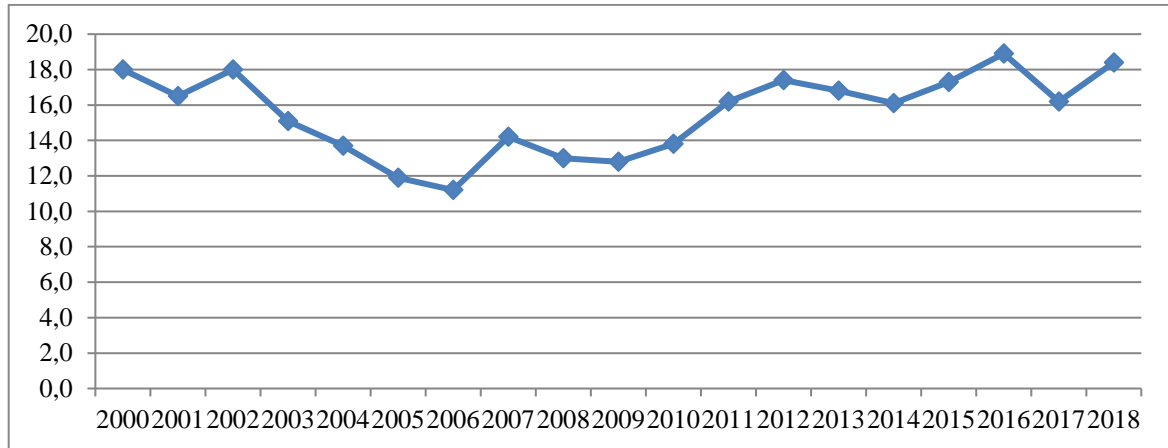

Рисунок 3.5 – Частка підприємств, що займалися інноваціями [40]

З рис. 3.5 видно, що за аналізований період частка інноваційно-активних підприємств не перевищувала 20%. У 2006 році лише 11,2% підприємств займалися інноваціями у наступні роки частка інноваційно-активних підприємств збільшувалась. Так у 2018 році вона становила 18,4%, що на 2,2% більше ніж у 2017 році. Але якщо порівнювати з 2000 роком видно, що частка підприємств які займаються інноваціями зросла лише на 0,4%. Тож, незважаючи на те, що інноваційна діяльність здатна підвищити ефективність функціонування підприємств та вивести їх на якісно новий рівень, забезпечити нарощення капіталу, цей процес здійснюється у вітчизняній практиці дуже повільно.

Якщо розглядати кількість інноваційно-активних підприємств у розрізі регіонів (рис. 3.6) то видно, що найбільша їх кількість зосереджена у Харківському регіоні (15%) та місті Києві (13,7%). У 2018 році відносно 2010 року майже за усіма регіонами простежується скорочення кількості інноваційно-активних підприємств. Лише у Запорізькій області зросла кількість інноваційно-активних підприємств на 75%, тобто з 22 до 39 одиниць. Максимальне скорочення кількості інноваційно-активних

підприємств зафіксовано у Хмельницькій області (95%), найменше скорочення – у Київській області (14%).

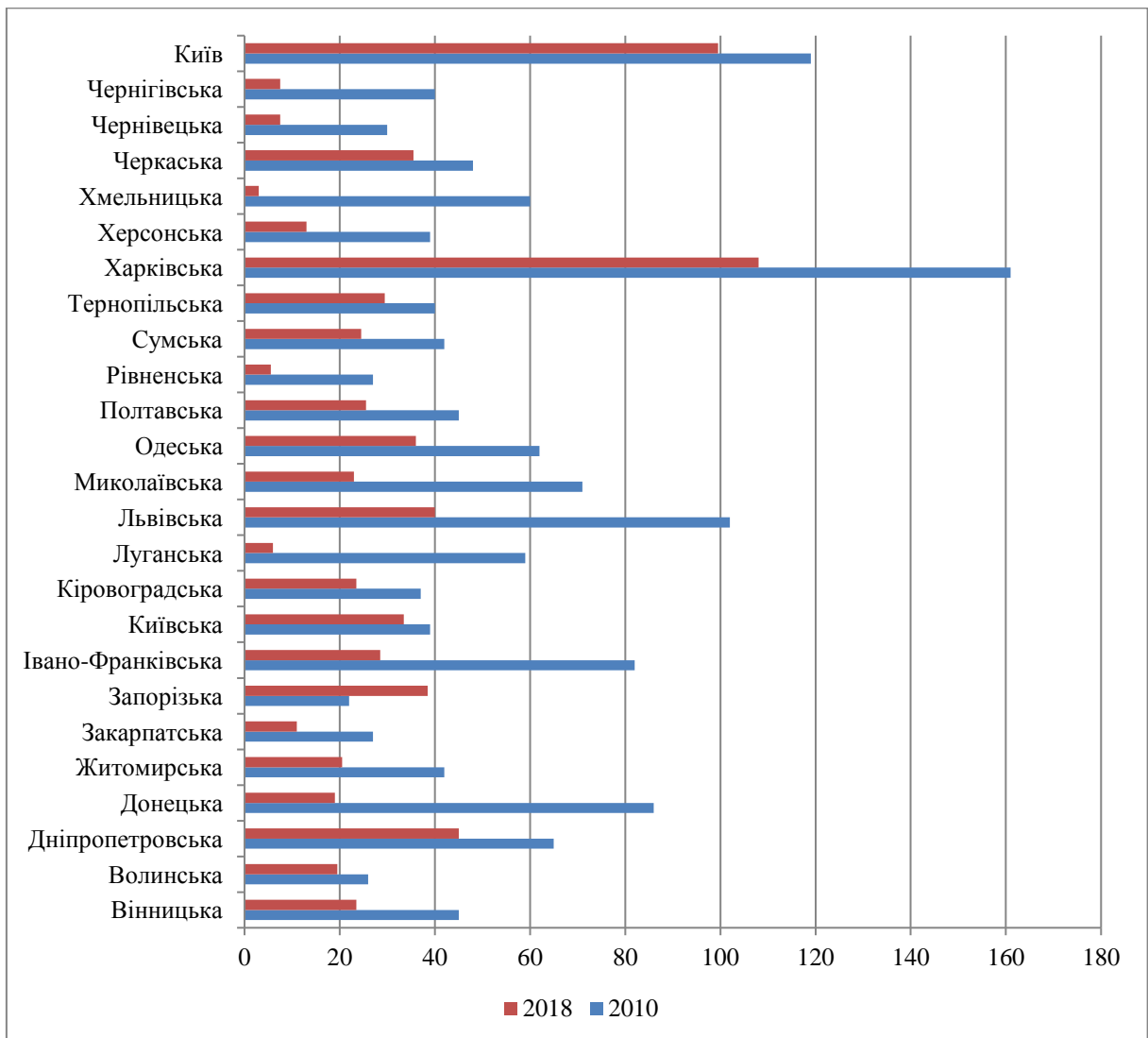

Рисунок 3.6 – Кількість інноваційно-активних підприємств за регіонами, од.

У 2018 році кількість інноваційно-активних підприємств скоротилась на 50,3% або на 736 одиниць відносно 2010 року. У 2010 році більше середнього значення кількості інноваційно-активних підприємств було зафіксовано у 10 регіонах, а в 2018 році лише у 8 регіонах. Не дивлячись на те, що у кожному регіоні наявні інноваційно-активні підприємства станом на 2018 рік, лише у п'ятнадцяти областях реалізується інноваційна

продукція, що є новою для ринку (рис. 3.7). В усіх областях спостерігається скорочення обсягів реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку.

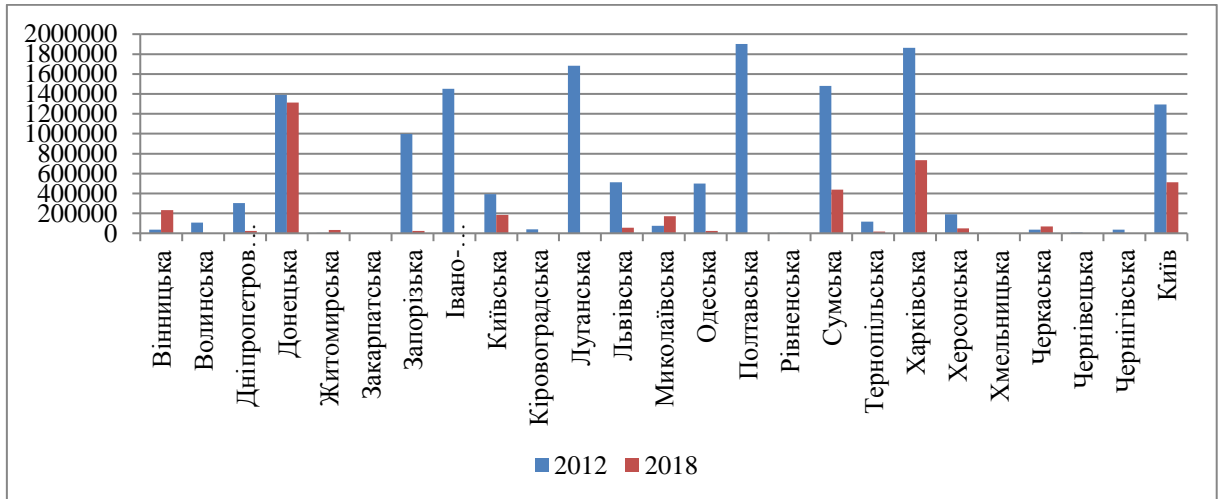

Рисунок 3.7 – Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, тис. грн.

Лідером за обсягами реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку в 2010 році були Полтавська (13%), Харківська (13%) та Луганська (12%) області. А у 2018 році безперечним лідером за випуском інноваційної продукції є Донецька область (34% від загального обсягу).

Дослідимо динаміку зміни обсягу експорту-імпорту товарів та послуг за регіонами України (рис. 3.8 та рис. 3.9). Обсяг експорту товарів та послуг у 2018 році в Україні збільшився у порівнянні з 2017 роком на 4070251 дол. США, тобто на 9,4% . Збільшення даного показника спостерігалось у всіх регіонах, крім Луганської (зменшення на 30984 тис. дол. США – на 13,2%), Одеської (зменшення на 145539 тис. дол. США – на 8%) та Херсонської (зменшення на 19221 тис. дол. США – на 6,6%) областей. Найбільше зростання обсягів експорту товарів та послуг відбулося у Хмельницькій (на 36,5%), Чернівецькій (на 33,6%) та Івано-Франківській (на 31%) областях. Основу товарної структури експорту Херсонської області становили

продукти рослинного походження – 39,5%, готові харчові продукти – 16,1%, недорогоцінні метали та вироби з них – 13,0% [40].

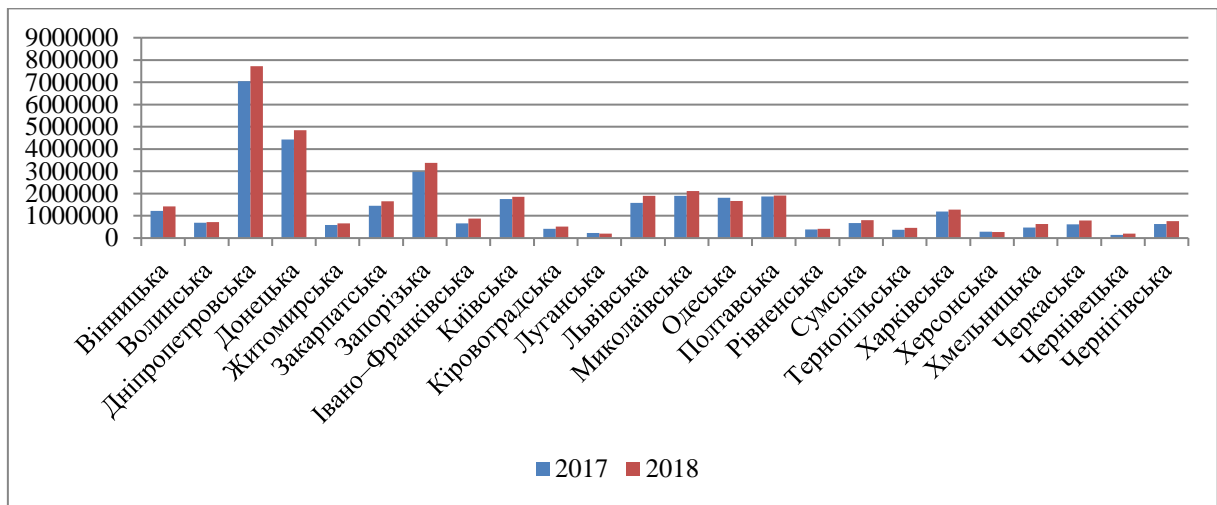

Рисунок 3.8 – Експорт товарів та послуг, тис.дол. США

Позитивній динаміці експорту товарів у 2018 році сприяли зростання цін на світових ринках на експортну продукцію (зокрема, чорні метали - 20,0% у товарній структурі експорту, зернові культури - 15%, руди та шлаки - 6,3%). Зріс експорт готової продукції, у тому числі меблів – на 36,3%, виробів з чорних металів – 30,0%. Зберіглася тенденція до збільшення сировинного експорту, зокрема, приріст обсягів мінерального палива становив 77,0 %, руд та шлаків – 40,0% , насіння та плодів олійних рослин – 34,2% [40]. Стимуванню експорту сприяли зниження світових цін на сировинні товари; несприятлива кон'юнктура світового ринку (зокрема, слабкий попит на ринку чорних металів); зростанням рівня конкуренції на основних товарних ринках через введення торговельних обмежень з боку США та девальвації валют країн, що розвиваються; зміна пріоритетів щодо партнерства у зовнішній торгівлі; скорочення обсягів співпраці з історично пріоритетними імпортерами; посилення вимог зовнішніх ринків щодо якості вітчизняної продукції.

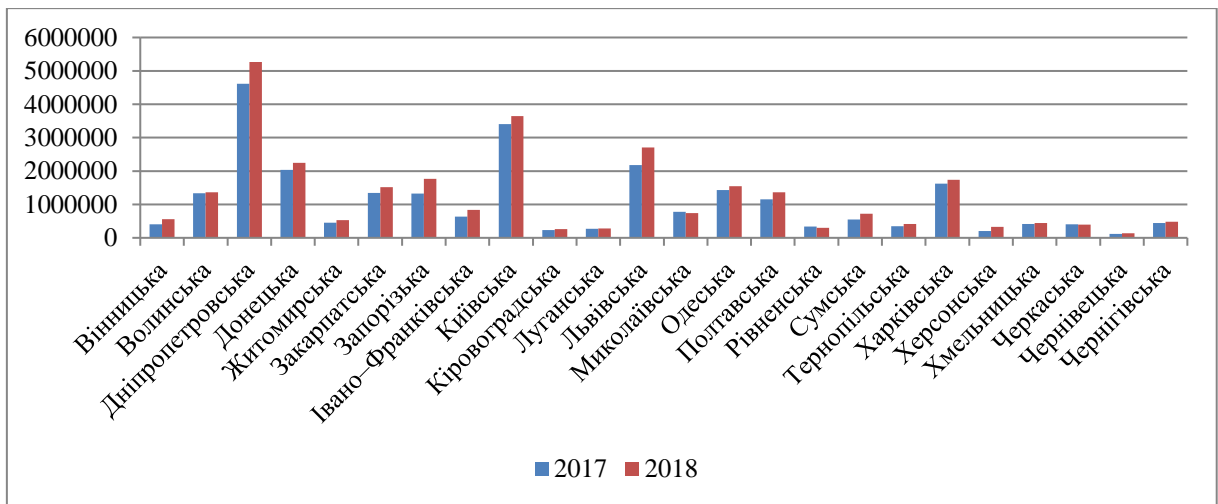

Рисунок 3.9 – Імпорт товарів та послуг, тис.дол. США

З рис. 3.9 видно, що обсяг імпорту товарів та послуг у 2018 році в Україні збільшився у порівнянні з 2017 роком на 7580404 тис. дол. США, тобто на 15,3%. Зростання обсягів імпорту спостерігалось майже у всіх регіонах, крім Миколаївської (зменшення на 5,3%), Рівненської (зменшення на 12,4%) та Черкаської (зменшення на 1,3%) областях.

Найбільше зростання у 2018 році відносно 2017 року зафіксовано у Херсонській (на 62,7%), Вінницькій (на 38,3%), Запорізькій (на 32,7%) та Івано-Франківській (на 30,8%) областях.

Зростання імпорту товарів у 2018 році відбулося переважно за рахунок продуктів паливно-енергетичного комплексу (перероблена нафта та газ), ядерних реакторів, котлів та наземного транспорту, нового промислового обладнання, інвестиційного попиту. Так, країни Європи забезпечують майже половину загального імпорту машинобудування. Українські аграрії мають потребу на сучасну сільськогосподарську техніку, інсектициди та добрива. Пожвавився споживчий попит, у тому числі, на легкові автомобілі, чому сприяло послаблення податкового навантаження.

Проаналізувавши динаміку основних макроекономічних показників, які характеризують інвестиційну привабливість регіону перейдемо до оцінювання інвестиційного клімату регіонів.

3.2 Оцінювання інвестиційного клімату регіонів України

Першочерговим завданням економічного розвитку будь-якої країни є її структурне перетворення з якісним оновленням виробничих потужностей, ринкової та соціальної інфраструктури, яке є неможливим без належного вкладення капіталу та активізації процесів інвестування. Як свідчить проведений аналіз обсягів капітальних інвестицій у пункті 3.1, нині внутрішні інвестиційні можливості держави носять обмежений характер, а ринкові інструменти формування інвестиційних ресурсів формуються повільно. Незначними є інвестиційні можливості банківської сфери, оскільки значна частка ресурсів, акумульованих у банківському секторі, спрямовується на споживчі потреби населення. Всі ці аспекти зумовлюють потребу в іноземних інвестиціях, однак забезпечення їх потоку потребує створення сприятливого інвестиційного клімату в державі. Інвестиційний клімат, визначає інвестиційну привабливість і є особливо важливим чинником, якому приділяється особлива увага з боку іноземного інвестора при прийнятті інвестиційних рішень [68].

Інвестиційний клімат регіону необхідно визначати з позицій системного підходу, що базується на єдності та взаємодії декількох складових, як і характеризують різні аспекти регіонального розвитку – економічний, соціальний, фінансовий, інноваційний, екологічний. Кожна з названих складових інвестиційного клімату регіону – це своєрідний вектор, що описується певною множиною показників. Сукупність цих множин формує загальну систему показників, що якісно відображають вплив усіх (або, як мінімум, найважливіших) факторів і, таким чином, всебічно характеризують регіон як зовнішнє щодо об'єктів інвестування середовище.

На основі запропонованих етапів моделювання (рис. 2.3) розрахуємо інтегральний індекс інвестиційного клімату регіонів України. При формуванні масиву вихідних даних було виявлено, що показники по місту Києву значно відрізняються від регіональних, вони носять лідируючих

характер серед усіх регіонів України. Тому, було прийнято рішення виключити дані показники із масиву вихідної інформації.

Після формування масиву вихідних даних та приведення їх до переважного вигляду, відповідно до рис. 2.3, переходимо до розрахунку субіндексів. Результати розрахунку субіндексів за кожною групою показників наведено у додатку А (табл. А.1 – А.6).

На рис. 3.10 показано результати розрахунку субіндексу економічного рівня розвитку регіонів України. Дана група показників спрямовано на визначення загальних тенденцій розвитку економіки кожного регіону. За рівнем зміни таких даних можна визначити, наскільки ефективно функціонує регіон, реалізуються господарські процеси, здійснюється розвиток підприємницької діяльності.

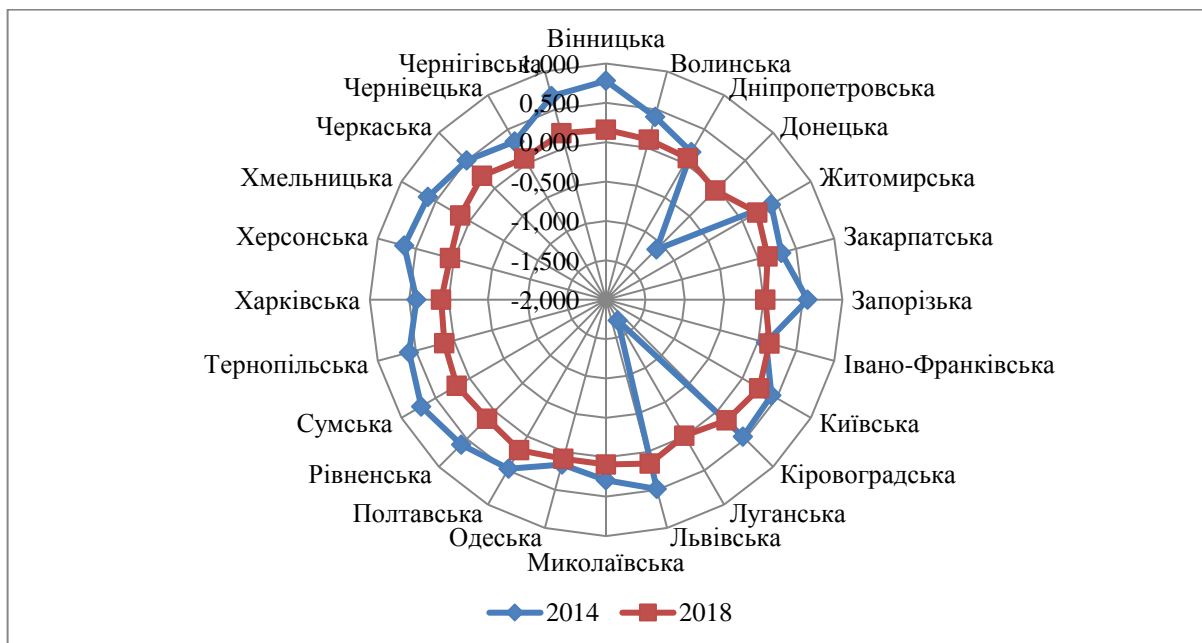

Рисунок 3.10 – Рівень економічного розвитку регіонів України

Як видно із рис. 3.10 рівень економічного розвитку регіонів майже на одному рівні, середнє значення становить 0,46. Лише дві області Донецька та Луганські мають дуже низькі значення досліджуваного показника. Така

ситуація спричинена воєнними діями, які відбувалися на даній території. У 2018 році ситуація щодо економічного розвитку регіонів різко змінилася. Лідерами за економічним розвитком стали Житомирська, Київська, Полтавська та Черкаська області. Найменший рівень економічного розвитку так і залишився у Донецькій та Луганській областях. Кількість підприємств у цих областях у 2018 році порівняно із 2014 роком скоротилась на 66,1% та 69,7% відповідно. Також за даний період знизився обсяг реалізованої продукції на 19,8% та 59,3%.

Також, варто зазначити, що у 2018 році відносно 2014 року знизився середній рівень економічного розвитку регіонів на 70% (із значення 0,46 до 1,37). Тож, можемо зробити висновок, що розвиток економіки України в останні роки демонструє нестійку динаміку, що підтверджує різну адаптованість її галузей до викликів сучасності, та має наслідком зниження рівня інвестиційно-інноваційної активності й конкурентоспроможності. До того ж, Україна стабільно посідає «почесні» місця серед найкорумпованіших країн.

Наступна група показників – рівень зовнішньоекономічної діяльності. Розрахунок субіндексу за даної групою показників наведено на рис. 3.11. Дана група показників дає змогу охарактеризувати основні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі регіону, розширення міжнародних зв'язків, динаміку зміни основних показників.

За даними рис. 3.11 можемо говорити про те, що лідером за показниками зовнішньоекономічної діяльності є Кіровоградська, Миколаївська, Донецька та Запорізька області. У Донецькій області у 2014 році зафіксовано максимальний обсяг експорту (25% від загальної сукупності). Мінімальні показники простежуються у таких областях як: Київській, Івано-Франківській, Одеській та Львівській. У 2018 році найвище значення субіндексу рівня зовнішньоекономічної діяльності простежується у Вінницькій, Івано-Франківській, Миколаївській та Черкаській областях. У даних областях також зафіксовано максимальні темпи приросту обсягів

експорту на рівні 17,3%, 30,9%, 11,1% та 27,1% відповідно. Тож, можемо зробити висновок, що рівень розвитку зовнішньоекономічної діяльності у регіонах є задовільним, але все ж таки потрібно нарощувати потенціал зовнішньоекономічної діяльності. Перш за все шляхом створення сприятливих економічних умов для збільшення випуску вітчизняної продукції та надання послуг за рахунок модернізації виробництва та застосування сучасних технологій.

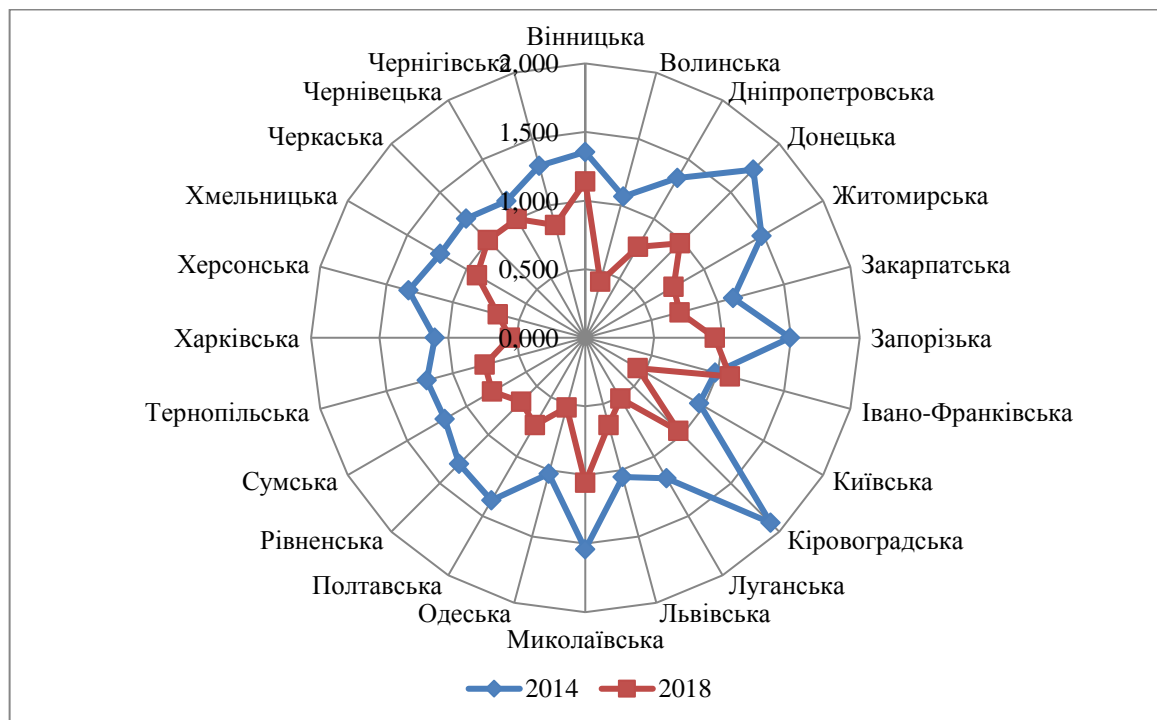

Рисунок 3.11 – Рівень зовнішньоекономічної діяльності регіонів України

Група показників рівня інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів України включає у себе сім факторів. Враховуючи тенденції зміни даних показників було розраховано субіндекс даної групи (рис. 3.12), який характеризує тенденції розвитку регіонів у напрямку інноваційно-інвестиційної діяльності.

Дані рис. 3.12 свідчать про те, що найвищі темпи розвитку в даному напрямі спостерігаються у Волинській, Полтавській та Одеській областях.

В Одеському регіоні у 2014 році зафіксовано максимальні темпи приросту обсягів інноваційних витрат(у 3,55 рази), а у Волинській – максимальні темпи зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції (у 2,3 рази). Також достатньо високі темпи інноваційно-інвестиційного розвитку простежуються у Івано-Франківській області, що спричинено у першу чергу максимальними темпами зростання обсягів капітальних інвестицій (1,42 рази).

Рисунок 3.12 – Рівень інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів України

У 2018 році тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку дещо змінилися, так лідируючі темпи розвитку спостерігаються у Дніпропетровській області. У даному регіоні за увесь період дослідження, за усіма показниками, простежується стійка зростаюча тенденція. Найменший розвиток у даному напрямку зафіксовано у Донецькій області,

хоча темпи зростання катальних інвестицій і зростають інноваційно-інвестиційний розвиток все одно залишаються на дуже низькому рівні.

Далі розрахуємо субіндекс показників, що характеризують рівень забезпеченості регіону трудовими ресурсами та природний приріст населення. На рис. 3.13 наведено результати розрахунку даного субіндексу.

Як свідчать дані рис. 3.13 рівень людського розвитку знаходиться на достатньому рівні. Аналізуючи дані у динаміці видно, що значні зрушення було зафіксовано у Луганській та Донецькій областях. Звісно дані зміни пов'язані зі складною ситуацією на сході країни, яка триває по сьогоднішній день.

Рисунок 3.13 – Рівень розвитку людських ресурсів у регіонах

Взагалі по Україні рівень розвитку людських ресурсів бажає кращого, адже чисельність померлих в декілька раз вище ніж народжуваність. Тому даний напрямок потребує детального вивчення та дослідження.

Розрахунок субіндексу рівня соціального розвитку регіонів України наведено на рис. 3.14. Розрахунок показників соціальної сфери дає

можливість визначити рівень якості життя та дохідності громадян, а також стан дотримання правопорядку в регіоні.

Рисунок 3.14 – Рівень соціального розвитку регіонів України

З рис. 3.14 видно, що у 2014 році максимальний рівень субіндексу встановлено у Запорізькій, Кіровоградській та Миколаївській областях. У даних регіонах зафіксоване максимальне зростання середньомісячної номінальної заробітної плати. У 2018 році на перші позиції вийшли наступні області: Житомирська, Чернівецька та Сумська області. Як і попередніх розрахунках, так і в даній групі показників із загальної тенденції вибиваються два регіони Донецький та Луганський. У даних регіонах у 2018 році доходи населення знизились на 18,9% та 29,4% відповідно, а у всіх інших областях зафіксовано зростання доходів населення у середньому на 6,7%.

Рівень злочинності у середньому за регіонами у 2018 році відносно 2017 року знизився на 1,3%. Мінімальний рівень приросту злочинності спостерігається у Миколаївській області (зменшення на 12,7%).

Розрахунок субіндексу рівня екологічного стану подано на рис. 3.15. Дана група показників характеризує рівень екологічного стану регіону та відображає реальну ситуацію екологічного розвитку регіону.

Рисунок 3.15 – Рівень екологічного стану регіонів України

У результаті отриманих розрахунків можемо констатувати той факт, що найбільш небезпечними для здоров'я виявилися Дніпропетровська, Запорізька та Донецька області, найбільш безпечними - Чернівецька, Закарпатська та Волинська. Буковина не має екологічних проблем, з якими стикаються великі промислові області. Підприємства Чернівецької області створюють найменшу кількість небезпечних відходів в Україні і найменше викидають в атмосферу шкідливих речовин. Харківська область входить у трійку лідерів за створенням небезпечних відходів. Запорізька область лідирує за рівнем забруднення водних ресурсів. За офіційними статистичними даними, у 2016 році в річки і озера регіону потрапило 955 млн куб. м шкідливих речовин - це майже п'ята частина від скинутих стоків у всій країні. Основний забруднювач води - ПАТ «Запоріжсталь».

Загальна екологічна ситуація у всіх регіонах України бажає кращого, тому державним органам потрібно спрямовувати кошти на високотехнологічне обладнання, яке забезпечуватиме менший рівень забруднення навколишнього природного середовища, застосовувати ресурсозберігаючі технології для економії природно-ресурсного потенціалу.

3.3 Аналіз та прогнозування інвестиційного клімату України

Оцінивши субіндекси усіх груп показників перейдемо до загальної інтегральної оцінки інвестиційного клімату. Для цього потрібно визначити вагові коефіцієнти кожної складової інвестиційного клімату. Для розрахунку вагових коефіцієнтів використовуємо формулу Фішбена за умови, що відносно вагових коефіцієнтів відомі інтервали їх можливих значень, тобто $a_i \leq w_i \leq b_i$. У результаті вивчення наукових праць було встановлено можливі межі вагових коефіцієнтів у кожній групі:

$$w_1 \in [0,281; 0,554]; \quad w_2 \in [0,201; 0,471]; \quad w_3 \in [0,175; 0,487]; \\ w_4 \in [0,171; 0,466]; \quad w_5 \in [0,165; 0,401]; \quad w_6 \in [0,133; 0,298].$$

За формулою (2.13) було визначено вагові коефіцієнти для кожної групи показників: $w_1 = 0,258$; $w_2 = 0,201$; $w_3 = 0,175$; $w_4 = 0,171$; $w_5 = 0,165$; $w_6 = 0,120$. З отриманих результатів встановлено, що найбільш вагомою групою є група показників економічного розвитку регіону. Далі за формулою (2.12) оцінимо інвестиційний клімат регіонів та держави в цілому. Результати розрахунків наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Розрахунок інвестиційного клімату регіонів України

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	$I k_i$	P	$I k_i$	P	$I k_i$	P	$I k_i$	P	$I k_i$	P
Вінницька	0,986	2	0,791	7	0,862	2	0,840	7	0,840	1
Волинська	0,884	14	0,730	10	0,740	19	0,796	11	0,664	22
Дніпропетровська	0,825	18	0,985	1	0,708	20	0,742	21	0,815	3

Продовження таблиці 3.3

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	I_{k_i}	P	I_{k_i}	P	I_{k_i}	P	I_{k_i}	P	I_{k_i}	P
Донецька	0,480	23	0,822	4	0,807	9	0,845	5	0,541	23
Житомирська	0,930	11	0,701	15	0,826	5	0,794	12	0,745	11
Закарпатська	0,783	21	0,702	14	0,673	24	0,785	13	0,696	18
Запорізька	0,966	5	0,843	3	0,822	6	0,859	2	0,746	10
Івано-Франківська	0,777	22	0,621	23	0,760	13	0,812	8	0,778	6
Київська	0,815	20	0,677	19	0,805	10	0,961	1	0,757	7
Кіровоградська	0,946	8	0,792	6	0,832	4	0,772	18	0,749	9
Луганська	0,125	24	0,319	24	0,871	1	0,606	24	0,530	24
Львівська	0,865	15	0,777	8	0,701	21	0,781	15	0,735	14
Миколаївська	0,999	1	0,793	5	0,855	3	0,782	14	0,796	5
Одеська	0,823	19	0,699	17	0,807	8	0,772	17	0,685	21
Полтавська	0,924	12	0,655	21	0,755	14	0,852	4	0,714	16
Рівненська	0,951	7	0,700	16	0,680	22	0,769	19	0,713	17
Сумська	0,982	4	0,665	20	0,766	12	0,781	16	0,753	8
Тернопільська	0,936	9	0,758	9	0,748	16	0,856	3	0,735	13
Харківська	0,852	17	0,652	22	0,749	15	0,726	23	0,688	20
Херсонська	0,985	3	0,682	18	0,741	18	0,806	9	0,696	19
Хмельницька	0,933	10	0,724	12	0,745	17	0,726	22	0,732	15
Черкаська	0,893	13	0,935	2	0,774	11	0,841	6	0,832	2
Чернівецька	0,859	16	0,726	11	0,676	23	0,767	20	0,744	12
Чернігівська	0,959	6	0,713	13	0,815	7	0,804	10	0,804	4

Графічно результати розрахунків наведено на рис. 3.16, з якого видно, що найбільш сприятливим інвестиційний клімат був у 2014 році.

Проведена інтегральна оцінка показала, що найбільш сприятливий інвестиційний клімат у Вінницькому регіоні. Досить високі темпи проросту характерні у даному регіоні показникам зовнішньоекономічної діяльності, низькими – показники екологічного стану. Тому для збереження подальшого розвитку необхідно покращувати екологічну сферу.

За динамікою інвестиційного клімату регіонів України за аналізований період було виявлено кілька цікавих тенденцій. За досліджуваний період інвестиційний клімат у Вінницькій, Запорізькій, Житомирській та Миколаївській областях відчутно не змінився і залишився на достатньому рівні. Проте відбулося погіршення інвестиційних позицій у Тернопільській області, яка втратила високі позиції у 2018 р. порівняно з

попередніми роками. Рівень її інвестиційного клімату знизився з 9-го місця у 2010 р. на 13 місце у 2018 р. Протягом 2010 – 2018 рр. рейтинг Тернопільській області знизився на 4 позицій.

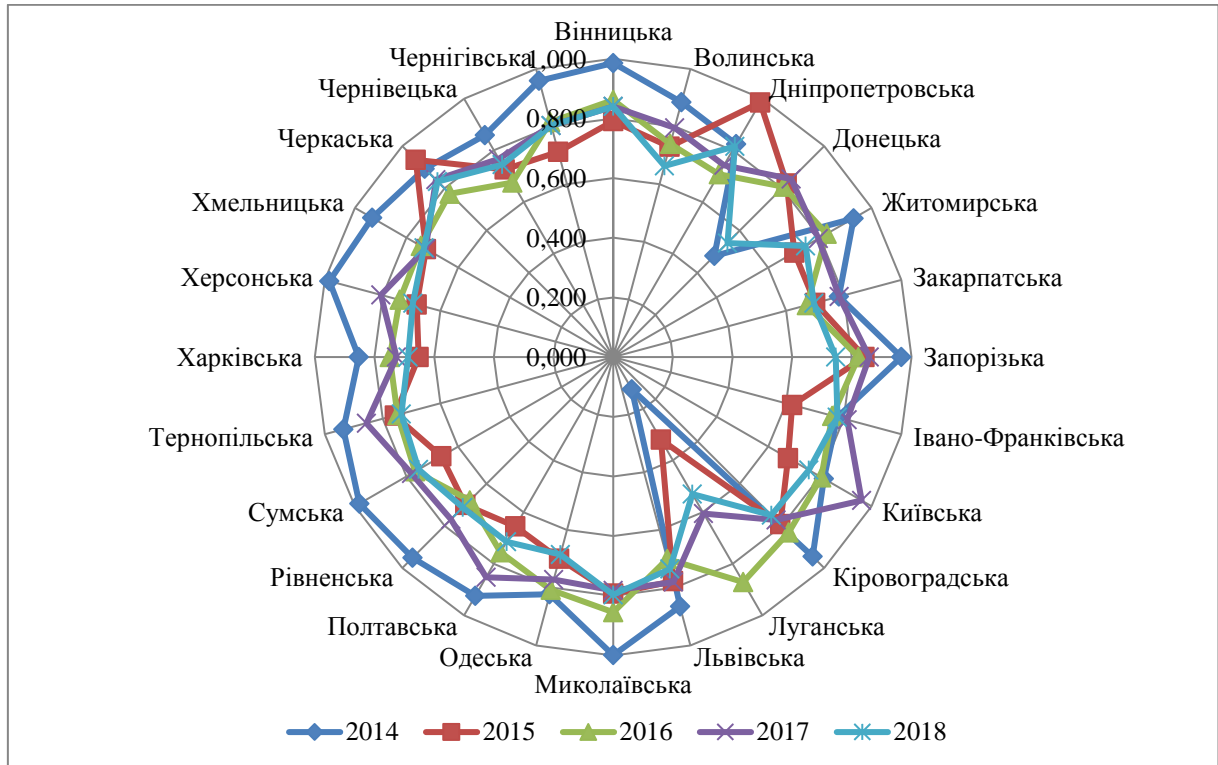

Рисунок 3.16 – Інвестиційний клімат регіонів України

За аналізований період значно погіршився стан інвестиційного клімату Херсонської області, яка з 2010 по 2018 рр. втратила 16 позицій, перемістившись з 3 місця у 2010 р. на 19 місце у 2018 р.

Також знизилась інвестиційна привабливість Волинської області, яка перемістилась з 14 місця у 2010 р. на 22 у 2018 р. в рейтингу регіонів. Незначне погіршення інвестиційного клімату в 2018 р. зафіксовано у Сумській та Харківській області, які з 4 та 17 позиції у рейтингу опинились на 8 та 20 у 2018 році відповідно.

За аналізований період послабились позиції розвитку Одеської та Хмельницької областей, які за рівнем інвестиційного клімату в 2018 р. опинились на 21 та 15 місцях відповідно, порівняно з 19 та 10 місцями у 2010 р. Знизився рівень розвитку Рівненської області з 7 місця у 2010 р. до

17 у 2018 р. Погіршився рівень інвестиційного клімату також Полтавській області, яка з 7 місця у 2010 р. опинилась на 17 у 2018 р.

Підвищення інвестиційного клімату порівняно з іншими регіонами України спостерігалось у Дніпропетровській області яка у 2018 р. увійшла до трійки лідерів. У рейтингу Дніпропетровська область піднялось на 3 місце проти 18 у 2010 р. Протягом досліджуваного періоду значне покращання рівня інвестиційного клімату відбулося у Івано-Франківській та Київській областях. Їх рейтингові позиції покращилися на 16 та 13 позицій відповідно.

Проведені розрахунки свідчать, що покращився інвестиційний клімат у Черкаській області позиції, якої піднялись у загальному рейтингу регіонів на 11 позицій, з 13 місця у 2010 р. на 2 у 2018 р. Протягом аналізованого періоду відбулося незначне покращання рівня інвестиційного клімату в Закарпатській області, яка з 21 місця у 2010 р. перемістилась на 18 у 2018 р.

Зміцніли також інвестиційні позиції Чернігівської області, яка за аналізований період перемістилась з 6 місця на 4. За розрахунковий період поліпшилися також показники інвестиційного клімату Чернівецької області, яка посіла 12 місце рейтингу у 2018 р. проти 16 у 2010 р.

На тому ж рівні інвестиційного клімату залишилися такі регіони як Донецький та Луганський. Дані регіони займають останні позиції в рейтингу.

Узагальнюючи результати проведеної оцінки інвестиційного клімату регіонів України засвідчило, що найвищий його рівень у 2018 р. спостерігається у таких регіонах як Вінницький, Миколаївський, Черкаський, Чернігівський. Також сильні позиції у створенні привабливих умов для інвестування останніми роками займають Дніпропетровська, Київська, Івано-Франківська та Запорізька області, що свідчить про ефективність інвестиційної політики та реалізацію дієвих заходів з розвитку цих територій.

Далі проаналізуємо загальний рівень інвестиційного клімату України в цілому за останні п'ять років (рис. 3.17).

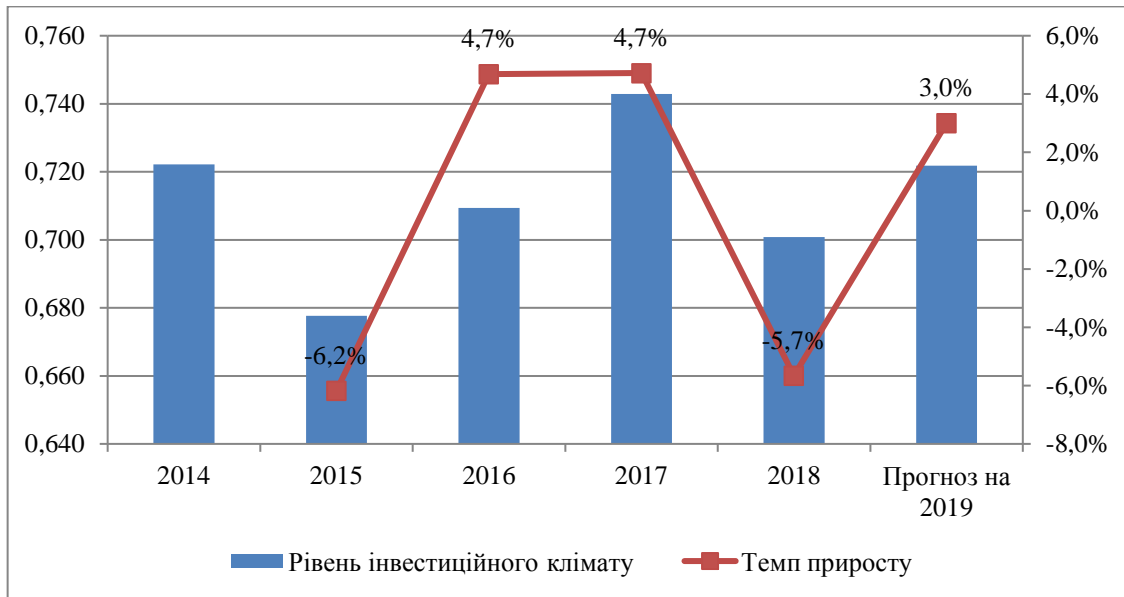

Рисунок 3.17 – Рівень інвестиційного клімату України

Як видно з рис. 3.17 інвестиційний клімат країни носить коливальний характер. Його різке зниження (на 6,2%) простежується у 2015 році спричинене нестабільною політичною ситуацією та проведенням військових операцій на сході України. У 2018 році інвестиційний клімат погіршився відносно 2017 року, а його рівень знизився на 5,7%, а порівняно із 2014 роком на 3%. Прогнозне значення рівня інвестиційного клімату свідчить про його незначне зростання (на 3%). Отже, підсумовуючи вищенаведені дані, можна дійти висновку, що Україна найближчим часом залишатиметься країною з несприятливим інвестиційним кліматом, оскільки проблеми, які є причиною цього можливо вирішити лише у довгостроковому періоді за рахунок глибокої структурної перебудови економіки країни та ефективної державної стратегії соціально-економічного розвитку.

Прогнозування рівня інвестиційного клімату регіонів України наведено у табл. 3.4. Значення середньої абсолютної помилки прогнозу

МАРЕ < 20%, тож можемо зробити висновок, що отримані прогнози є якісними.

Таблиця 3.4 – Прогноз рівня інвестиційного клімату регіонів України

Область	2018	Прогноз на 2019 р.		Зміна, %	
		Ковзне середнє	Експоненц. згладжування	Ковзне середнє	Експоненц. згладжування
Вінницька	0,840	0,851	0,848	1,3%	1,0%
Волинська	0,664	0,733	0,756	10,5%	13,9%
Дніпропетровська	0,815	0,755	0,764	-7,4%	-6,3%
Донецька	0,541	0,731	0,754	35,1%	39,2%
Житомирська	0,745	0,789	0,780	5,8%	4,6%
Закарпатська	0,696	0,718	0,758	3,1%	8,9%
Запорізька	0,746	0,809	0,825	8,4%	10,6%
Івано-Франківська	0,778	0,783	0,802	0,7%	3,0%
Київська	0,757	0,841	0,900	11,1%	18,9%
Кіровоградська	0,749	0,784	0,765	4,7%	2,1%
Луганська	0,530	0,719	0,583	35,6%	9,9%
Львівська	0,735	0,739	0,767	0,5%	4,4%
Миколаївська	0,796	0,811	0,786	1,9%	-1,3%
Одеська	0,685	0,755	0,746	10,2%	8,9%
Полтавська	0,714	0,774	0,811	8,3%	13,5%
Рівненська	0,713	0,720	0,752	1,1%	5,5%
Сумська	0,753	0,767	0,772	1,8%	2,6%
Тернопільська	0,735	0,780	0,820	6,1%	11,5%
Харківська	0,688	0,721	0,715	4,8%	3,9%
Херсонська	0,696	0,748	0,773	7,5%	11,2%
Хмельницька	0,732	0,734	0,728	0,3%	-0,6%
Черкаська	0,832	0,816	0,838	-2,0%	0,7%
Чернівецька	0,744	0,729	0,760	-2,0%	2,1%
Чернігівська	0,804	0,809	0,806	0,6%	0,3%

За результатами прогнозування у 2019 році інвестиційні позиції покращаться майже у всіх регіонах України, лише у Дніпропетровській, Миколаївській, Хмельницькій, Черкаській та Чернівецькій областях прогнозується незначне зниження інвестиційного клімату.

Українське економічне середовище одночасно і приваблює і відштовхує. Хоча Україна й займає стратегічне географічне положення, має

багаті природні ресурси та робочу силу з високим рівнем освіти, що робить її привабливим інвестиційним середовищем, вона ще не досягла свого очікуваного потенціалу через те, що не змогла звести до мінімуму втручання держави у дію ринків, усунути адміністративні перепони, що заважають веденню бізнесу, виконати намічені показники приватизації та стати привабливою для іноземних та внутрішніх інвесторів. Для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні варто провести масштабні комплексні заходи щодо поліпшення умов діяльності інвесторів, розширити механізми та інструменти здійснення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів. Збільшення обсягу інвестицій в економіку України забезпечить прискорення соціально-економічного розвитку регіонів та пріоритетних галузей виробництва. Тож, питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження, у першому розділі було розглянуто сутність інвестицій, інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату. Проведений аналіз в першому розділі показав, що не вироблена загальноприйнята точка зору щодо того, тотожні терміни «інвестиційний клімат» і «інвестиційна привабливість» чи ні. Виявлено, що поняття інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості необхідно чітко розмежовувати. Інвестиційний клімат - більш широке поняття, ніж інвестиційна привабливість. Інвестиційна привабливість відображає суб'єктивне сприйняття регіону конкретним інвестором, а інвестиційний клімат - об'єктивні тенденції, що впливають на всіх учасників інвестиційного процесу. Зроблено висновки, що в економічній науці в даний час немає єдиної думки щодо визначення поняття «інвестиційний клімат», але добре досліджені фактори, які мають безперечний вплив на нього. На основі проведеного аналізу було виявлено, що інвестиційний клімат України погіршується за останні 7-8 років. Дана інформація дає можливість дослідити, проаналізувати, дати оцінку та прогноз інвестиційному клімату України.

У другому розділі розглянуті моделі, що дозволяють дослідити проблеми з факторами і взаємозв'язками інвестиційного клімату, враховуючи зміни зовнішнього і внутрішнього стану. Реалізація моделей дозволяє проілюструвати залежність факторів, які утворюють інвестиційний клімат держави.

Встановлено, що оцінювання інвестиційного клімату буде відбуватися в декілька етапів: визначення показників, формування інформаційної бази, приведення даних до стандартизованого вигляду, визначення субіндексів, оцінка інвестиційного клімату регіонів, прогнозування рівня інвестиційного клімату.

Виявлено, що методи короткострокового прогнозування, а саме метод експоненційного згладжування та метод ковзного середнього - дають можливість побудувати якісний прогноз. На основі розглянутих етапів було запропоновано та сформульовано підхід для розрахунку рівня інвестиційного клімату. Методика дозволяє дослідити проблеми з факторами і взаємозв'язками, враховуючи зміни зовнішнього і внутрішнього стану, а її реалізація дозволяє проілюструвати залежність факторів, які утворюють інвестиційний клімат держави.

За результатами прогнозування у 2019 році інвестиційні позиції покращаться майже у всіх регіонах України, лише у Дніпропетровській, Миколаївській, Хмельницькій, Черкаській та Чернівецькій областях прогнозується незначне зниження інвестиційного клімату.

Українське економічне середовище одночасно і приваблює і відштовхує. Хоча Україна й займає стратегічне географічне положення, має багаті природні ресурси та робочу силу з високим рівнем освіти, що робить її привабливим інвестиційним середовищем, вона ще не досягла свого очікуваного потенціалу через те, що не змогла звести до мінімуму втручання держави у дію ринків, усунути адміністративні перепони, що заважають веденню бізнесу, виконати намічені показники приватизації та стати привабливою для іноземних та внутрішніх інвесторів. Для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні варто провести масштабні комплексні заходи щодо поліпшення умов діяльності інвесторів, розширити механізми та інструменти здійснення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів. Збільшення обсягу інвестицій в економіку України забезпечить прискорення соціально-економічного розвитку регіонів та пріоритетних галузей виробництва. Тож, питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лук'яненко Д.Г., Губський Б. В., Мозговий О. М. Міжнародна інвестиційна діяльність : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2002. 86 с.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 01.09.2019)
3. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. Київ: МАУП, 1999. 191 с.
4. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості, проценту і грошей. – Москва: Геліос АРВ, 1993. 362 с.
5. Волков А.С., Марченко А.А. Оцінка ефективності інвестиційних проектів: навч. посіб. Москва: РІОР, 2006. 144 с.
6. Румянцев А.М., Козлов Г.А., Волков М.І. Політична економія: навч. посіб. Москва: 1985. 745 с.
7. Долан Е. Дж. Ринок. Макроекономічна модель: навч. посіб. Київ: 1992. 369 с.
8. Ожерельєва О.М. Політичне видавництво: навч. посіб. Москва: 1990. 467 с.
9. Назарова М.Г. Фінстатінформ: навч. посіб Київ: 1995. 224 с.
10. Макконел К.В., Брю С.Л. Економікс: навч. посіб Москва: 1992. 1115 с.
11. Ліпсиц І.В., Косов В.В. Інвестиційний проект: навч. посіб. Москва: БЕК, 1996. 365 с.
12. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. Київ: МАУП, 2001. 10-11 с.
13. Бочаров В.В. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. Санкт-Петербург, 2002. 160 с.
14. Макконел К. Р., Брю С.Л. Економікс. Принципи, проблеми і політика: Москва, 1996. 400 с.

15. Попов В. М. Бізнес-план інвестиційного проекту: навч. посіб. Москва: 2003. - 432 с
16. Шарп У. Ф. Інвестиції: навч. посіб. Москва: Інфра, 2010. 1028 с.
17. Слуцкий Є.Є. Велика радянська енциклопедія: навч. посіб. Москва: 1969. 305 с.
18. Валінурова Л. С., Казакова О. Б. Управління інвестиційною діяльністю: навч. посіб. Москва: КНОРУС, 2005. 384 с.
19. Ігошин Н. В. Інвестиції: підручник Москва: ЮНІТІ, 2005. 447 с.
20. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні: навч. посіб. Київ: Лібра, 1998. 200 с.
21. Литвинова В. В. Теоретичні і методологічні аспекти оцінки інвестиційного клімату регіону: монографія Москва: 2011. 161-169 с.
22. Гайдучкий А.П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки: навч. посіб. Київ: 2004. 81-86 с.
23. Савенкова, О. В. Економічні методи пріоритетного розвитку інвестиційного підприємства: навч. посіб. Москва: 2004. 113 с.
24. Понін, А. С. Управління процесом залучення інвестицій в регіоні: монографія Москва: РАГС, 2000. 29 с.
25. Гайдучкий А. П. Привабливість України для транснаціональних корпорацій: навч. посіб. Київ: АПК 2008. с. 152–157.
26. Третяк Н. М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2013_3_24 (дата звернення: 09.10.2019).
27. Пересада А.А., Зубленко В.В. Реалізація інвестиційних проектів в Україні: навч. посіб. Київ: 2009. 106-109 с.
28. Серета М.В. Політичні фактори формування інвестиційного клімату: навч. посіб. Москва: 2005. 200 с.
29. Мороз А.М., Савлук М.І., Пересада А.А., Банківська енциклопедія: монографія Київ: КНЕУ, 1993. 328 с.

30. Селезньов В.В. Основи ринкової економіки України: навч. посіб. Київ: 1999. 544 с.
31. Матковський Р.Б. Деякі теоретичні проблеми визначення сутності економічного потенціалу: вісник Львівської комерційної академії Львів: 2000. 192-196 с.
32. Інвестиційна привабливість України. Всесвітній економічний форум (WEF) URL : www.bin.com.ua. (дата звернення: 15.12.2019).
33. Намятова Л. Е. Інвестиційний клімат: збірник наукових трудів Москва: 2002. 92-96 с.
34. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс Київ: ЕльгаНікаЦентр, 2004. 656 с.
35. Коваленко С.О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення: вісник економіки транспорту і промисловості Київ: 2012. 366-369 с.
36. Ланченко Є.О. Соціально трудові проблеми розвитку інвестиційних процесів у сільському господарстві: вісник Вінницького політехнічного інституту №3 Вінниця: 2012. 71 - 74 с.
37. Головатюк В.М. Проблемно-орієнтовані підходи в оцінці інвестиційної привабливості соціально-економічного середовища в контексті інноваційного розвитку URL: [http:// www.iee.org.ua/files/alushta/02-dolovatyukproblem poor.pdf](http://www.iee.org.ua/files/alushta/02-dolovatyukproblem%20poor.pdf) (дата звернення: 20.10.2019).
38. Барановський О.І. Залучення інвестицій: питання теорії та практики: навч. посіб. Донецьк: 1999. 276 с.
39. Інвестиційний клімат України: оцінки і перспективи. Урядовий кур'єр, 9 липня 2005 р., № 125. – 12 с
40. Іголина Л.Л. Інвестиції: навч. посіб. Москва: 2005. 478 с.
41. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2019).
42. Сіржук Р. Індекс інвестиційної привабливості України: монографія № 44-45 Київ: 2015.12 с.

43. Рейтинг інвестиційної привабливості : Україна опускається на дно URL: <http://www.businessz.com.ua/news/27/1229> (дата звернення: 31.10.2019).
44. Федорчак, О. Міжнародні індекси інвестиційної привабливості України: вісник національної академії державного управління при президентові України № 3: 2016. 21-28 с.
45. Чухай Г. Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності URL: <http://reforms.in.ua/ua/news/ukrayina-u-reytingu-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2015> (дата звернення: 10.11.2019).
46. Офіційний сайт Радіо Свобода URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26815953.html> (дата звернення: 20.11.2019).
47. Міжнародний сайт інвестиційної привабливості України URL: <https://www.heritage.org/index/> (дата звернення: 16.11.2019).
48. Бакітжанов А. В., Філін С. О. Інвестиційна привабливість регіону: монографія Москва: 2001. 12 с.
49. Стьопіна В. С. Нова філософська енциклопедія: навч. підр. Москва: 2010. 208 с.
50. Грязнова, М.А. Оцінка бізнесу: підручник Москва: 2007. 308 с.
51. Пономаренко О.І., Перестюк М.О, Бурим В.М. Сучасний економічний аналіз: навч. посіб. Ужгород: 2004. 206 с.
52. Загвойська Л.Д. Економічний аналіз інвестиційних проектів : навч. посіб. Львів: 2006. 317 с.
53. Гладка Л.І., Ковальова Д.Д., Ковдря Ю.В. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України: монографія Київ: 2012. 36-39 с.
54. Салліван Дж. Покращення умов інвестування шляхом колективних дій приватного сектора 2006. URL: <http://www.cato.ru/georgia.php> (дата звернення: 25.11.2019).

55. Маргарета Дз. Х. Основні положення Звіту про конкурентоспроможність України: монографія Женева: 2008. 25 с.
56. Ляпін Д.В., Москвін С.О. Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату в Україні: монографія Київ: 2010. 3-6 с.
57. Азарова Л.М. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: підручник Вінниця: ВНТУ, 2010. 172 с.
58. Лукашин Ю. П. Адаптивні методи короткострокового прогнозування часових рядів: навч. посіб. Москва: Фінанси і статистика, 2003. 416 с.
59. Івахненко А.Г. Стійкість моделювання: навч. посіб. Київ:, 1990. 216 с.
60. Івахненко А.Г. Індуктивний метод самоорганізації моделей складних систем: навч. посіб. Київ: 1988. 296 с.
61. Литвиненко Я. В. Маркетингова цінова політика: монографія Київ: 2010. 294 с.
62. Савчук О. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України. Вісник КНТЕУ. Держава та економіка. 2013. № 5. С. 31 – 42.
63. Асаул А. В. Систематизація факторів, що характеризують інвестиційну привабливість регіонів. Регіональна економіка, 2004. №2. – С. 53-62.
64. Іщук С.О., Кулініч Т.В. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону: методичний аспект. Регіональна економіка, 2010. №3. С. 71-78.
65. Третяк Н. М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*, 2013. № 3. – С. 165-170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2013_3_24 (дата звернення: 01.12.2019).
66. Петухова О. М. Інвестування навч. посіб.. К. : Центр учбової літератури, 2014. – 336 с. URL: http://pidruchniki.com/1026071063370/investuvannya/investitsiyniy_klimat_derzhavi_faktori_yogo_formuyut (дата звернення: 05.12.2019).

67. Віннікова І. І., Марчук С. В. Аналіз інноваційної активності промислових підприємств України. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2015/13.pdf (дата звернення: 25.11.2019).

68. Барський Ю.М., Олександренко І.В. Інвестиційна привабливість регіону (на прикладі Волинської області). URL: <https://eprints.oa.edu.ua/6476/1/58.pdf> (дата звернення: 20.12.2019).

ДОДАТОК А

Результати розрахунку субіндексів за групами показників, що характеризують інвестиційний клімат

Таблиця А.1 – Розрахунок субіндексу економічного рівня розвитку регіонів України

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P
Вінницька	0,075	1	-0,108	2	0,056	6	0,132	20	0,132	8
Волинська	0,780	16	-0,034	10	0,089	5	0,067	1	0,160	15
Дніпропетровська	0,405	20	-0,072	16	0,090	16	0,247	6	0,105	19
Донецька	0,166	23	-0,113	23	0,039	20	0,176	17	0,075	24
Житомирська	-1,096	14	-0,278	15	0,027	1	0,122	18	-0,039	3
Закарпатська	0,421	18	-0,107	21	0,174	23	0,098	4	0,217	14
Запорізька	0,306	8	-0,144	9	-0,005	11	0,179	5	0,122	22
Івано-Франківська	0,560	22	-0,070	18	0,055	15	0,179	16	0,023	10
Київська	0,101	13	-0,120	13	0,043	4	0,125	23	0,147	1
Кіровоградська	0,424	12	-0,094	17	0,094	13	0,029	22	0,245	7
Луганська	0,458	24	-0,113	24	0,048	2	0,051	24	0,168	23
Львівська	-1,698	10	-0,347	14	0,165	14	-0,041	7	-0,007	9
Миколаївська	0,487	19	-0,104	1	0,044	7	0,176	19	0,153	17
Одеська	0,290	21	-0,024	8	0,066	3	0,095	12	0,090	18
Полтавська	0,164	11	-0,069	6	0,096	18	0,136	13	0,089	4
Рівненська	0,477	6	-0,053	22	0,030	9	0,131	14	0,205	12
Сумська	0,602	2	-0,144	3	0,060	22	0,128	11	0,133	6
Тернопільська	0,710	7	-0,035	19	-0,001	24	0,159	8	0,187	13
Харківська	0,589	15	-0,130	11	-0,071	21	0,173	15	0,126	16
Херсонська	0,409	4	-0,076	4	0,010	17	0,127	10	0,094	21
Хмельницька	0,653	5	-0,050	12	0,037	10	0,172	9	0,051	11
Черкаська	0,610	9	-0,090	7	0,060	8	0,172	21	0,138	2
Чернівецька	0,504	17	-0,056	20	0,062	12	0,066	2	0,229	20
Чернігівська	0,320	3	-0,131	5	0,055	19	0,222	3	0,073	5

Таблиця А.2 – Розрахунок субіндексу рівня зовнішньоекономічної діяльності регіонів України

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P
Вінницька	1,355	7	1,236	1	1,245	1	1,246	1	1,138	1
Волинська	1,067	20	0,754	13	0,789	13	0,512	22	0,424	24
Дніпропетровська	1,345	8	0,855	8	0,801	12	0,864	8	0,766	12
Донецька	1,733	2	0,965	5	1,086	4	1,199	2	0,975	6
Житомирська	1,483	5	0,780	11	0,864	7	0,830	11	0,742	14
Закарпатська	1,116	18	0,551	22	0,751	15	0,692	19	0,711	16
Запорізька	1,493	4	1,069	4	0,841	9	1,075	3	0,945	8
Івано-Франківська	0,980	23	0,280	23	1,104	3	0,867	7	1,091	2
Київська	0,958	24	0,631	20	0,607	21	0,498	23	0,442	23
Кіровоградська	1,908	1	1,151	2	1,176	2	0,859	9	0,961	7
Луганська	1,183	16	0,215	24	0,942	6	0,406	24	0,511	22
Львівська	1,050	21	0,585	21	0,607	20	0,645	20	0,659	19
Миколаївська	1,542	3	1,137	3	1,055	5	1,034	4	1,056	3
Одеська	1,027	22	0,904	6	0,738	16	0,771	15	0,527	21
Полтавська	1,369	6	0,788	9	0,804	11	0,949	5	0,735	15
Рівненська	1,300	10	0,885	7	0,699	17	0,764	16	0,661	17
Сумська	1,184	15	0,745	14	0,651	18	0,786	14	0,784	11
Тернопільська	1,196	14	0,669	17	0,639	19	0,755	17	0,759	13
Харківська	1,098	19	0,644	18	0,520	24	0,595	21	0,549	20
Херсонська	1,333	9	0,741	15	0,827	10	0,838	10	0,660	18
Хмельницька	1,222	13	0,782	10	0,544	23	0,802	13	0,913	9
Черкаська	1,229	12	0,673	16	0,845	8	0,934	6	1,006	4
Чернівецька	1,151	17	0,642	19	0,759	14	0,736	18	1,000	5
Чернігівська	1,298	11	0,757	12	0,550	22	0,804	12	0,850	10

Таблиця А.3 – Розрахунок субіндексу рівня інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів України

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P
Вінницька	1,007	12	1,031	21	1,073	17	1,141	14	1,311	2
Волинська	1,295	2	1,362	9	1,096	16	1,013	20	1,088	10
Дніпропетровська	0,813	20	2,781	1	0,960	21	0,809	23	1,669	1
Донецька	0,398	23	2,247	2	1,232	12	1,219	9	0,312	24
Житомирська	0,793	21	1,298	12	0,989	20	1,008	21	0,972	16
Закарпатська	0,875	18	1,540	4	1,037	18	1,152	12	0,959	17
Запорізька	0,885	17	1,564	3	1,627	4	1,300	5	1,097	7
Івано-Франківська	1,138	6	1,044	18	0,898	23	1,084	16	0,849	22
Київська	1,012	11	1,152	13	1,327	11	1,156	11	1,069	12
Кіровоградська	0,756	22	1,366	8	1,426	7	1,276	6	0,986	15
Луганська	0,277	24	0,634	24	1,358	10	1,067	17	0,844	23
Львівська	0,971	13	1,379	7	1,152	15	1,151	13	1,089	9
Миколаївська	1,026	9	1,138	14	1,663	2	1,159	10	1,195	5
Одеська	1,300	1	1,032	20	1,458	5	1,243	8	0,931	20
Полтавська	1,263	3	0,814	23	1,173	13	0,892	22	0,895	21
Рівненська	0,928	14	1,095	16	0,950	22	1,045	18	1,096	8
Сумська	1,174	4	0,922	22	1,429	6	1,116	15	1,033	14
Тернопільська	1,098	7	1,423	6	1,662	3	1,364	2	1,070	11
Харківська	0,925	15	1,096	15	1,421	8	1,275	7	1,135	6
Херсонська	1,139	5	1,037	19	1,166	14	1,336	3	1,066	13
Хмельницька	1,093	8	1,308	11	1,035	19	0,805	24	0,936	18
Черкаська	1,025	10	1,457	5	1,383	9	1,329	4	1,201	4
Чернівецька	0,847	19	1,354	10	0,882	24	1,039	19	0,935	19
Чернігівська	0,924	16	1,065	17	1,709	1	1,380	1	1,202	3

Таблиця А.4 – Розрахунок субіндексу рівня розвитку людських ресурсів регіонів України

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P
Вінницька	1,027	9	0,956	21	0,986	13	0,990	4	0,981	20
Волинська	1,008	19	0,904	22	1,015	1	0,990	3	0,990	12
Дніпропетровська	1,074	1	1,130	1	0,985	15	0,978	11	0,986	16
Донецька	1,062	2	0,868	23	1,006	3	0,972	16	0,556	23
Житомирська	1,019	14	0,965	16	0,978	20	0,972	17	0,985	18
Закарпатська	1,019	13	0,985	6	0,997	6	0,981	9	0,998	4
Запорізька	1,039	5	0,989	3	0,985	14	0,985	6	0,997	5
Івано-Франківська	1,015	16	0,995	2	0,990	10	0,978	12	1,001	1
Київська	1,047	4	0,957	20	1,000	4	0,975	14	0,999	3
Кіровоградська	1,039	6	0,968	15	0,994	7	0,970	19	0,992	8
Луганська	0,856	24	0,668	24	1,007	2	0,967	20	0,508	24
Львівська	1,022	11	0,975	12	0,980	18	0,980	10	0,992	9
Миколаївська	1,018	15	0,972	14	0,989	11	0,987	5	0,984	19
Одеська	1,029	8	0,974	13	0,989	12	0,999	1	0,990	10
Полтавська	1,050	3	0,976	9	0,978	19	0,962	24	0,999	2
Рівненська	1,006	20	0,980	8	0,992	8	0,992	2	0,989	13
Сумська	1,014	17	0,983	7	0,964	24	0,966	21	0,988	14
Тернопільська	1,020	12	0,975	11	0,973	22	0,983	7	0,985	17
Харківська	1,036	7	0,961	19	0,975	21	0,964	22	0,990	11
Херсонська	1,009	18	0,986	5	0,998	5	0,974	15	0,996	6
Хмельницька	0,995	23	0,988	4	0,969	23	0,963	23	0,987	15
Черкаська	1,003	22	0,964	17	0,991	9	0,982	8	0,981	21
Чернівецька	1,024	10	0,976	10	0,984	16	0,975	13	0,994	7
Чернігівська	1,006	21	0,963	18	0,984	17	0,971	18	0,980	22

Таблиця А.5 – Розрахунок субіндексу рівня соціального розвитку регіонів України

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P
Вінницька	1,028	14	1,114	16	1,073	10	1,164	8	1,067	5
Волинська	0,983	20	1,239	2	1,075	9	1,147	14	1,042	14
Дніпропетровська	1,046	10	1,104	19	0,998	23	1,140	16	1,013	21
Донецька	0,786	23	1,008	23	1,003	22	1,103	22	0,959	23
Житомирська	1,055	9	1,178	8	1,121	1	1,137	18	1,079	1
Закарпатська	1,038	12	1,106	18	1,007	21	1,284	1	1,048	11
Запорізька	1,136	1	1,131	12	1,085	5	1,034	24	1,018	20
Івано-Франківська	0,974	21	1,092	20	1,107	3	1,135	19	1,071	4
Київська	1,056	7	1,219	4	1,083	7	1,144	15	1,040	15
Кіровоградська	1,087	3	1,108	17	1,062	13	1,156	12	1,056	8
Луганська	0,774	24	0,662	24	1,117	2	1,135	20	1,002	22
Львівська	1,045	11	1,261	1	1,083	6	1,107	21	1,036	16
Миколаївська	1,116	2	1,185	7	0,969	24	1,168	7	0,958	24
Одеська	0,974	22	1,120	14	1,070	11	1,163	9	1,046	12
Полтавська	1,029	13	1,188	6	1,059	14	1,191	3	1,066	6
Рівненська	1,085	5	1,075	21	1,057	15	1,191	4	1,057	7
Сумська	1,027	15	1,073	22	1,081	8	1,138	17	1,072	3
Тернопільська	0,985	19	1,196	5	1,054	17	1,175	5	1,043	13
Харківська	1,014	17	1,131	13	1,092	4	1,085	23	1,048	10
Херсонська	1,020	16	1,116	15	1,034	19	1,175	6	1,021	19
Хмельницька	1,087	4	1,159	9	1,048	18	1,158	10	1,053	9
Черкаська	1,007	18	1,148	11	1,067	12	1,157	11	1,032	17
Чернівецька	1,067	6	1,156	10	1,057	16	1,247	2	1,078	2
Чернігівська	1,055	8	1,238	3	1,032	20	1,154	13	1,023	18

Таблиця А.6 – Розрахунок субіндексу рівня екологічного стану регіонів України

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P	I_k	P
Вінницька	0,748	17	1,017	7	1,284	6	0,948	12	0,826	16
Волинська	0,858	13	0,800	19	0,883	19	1,467	3	0,839	15
Дніпропетровська	0,955	4	0,985	8	1,009	12	0,922	15	0,970	3
Донецька	1,033	1	0,923	10	1,064	11	0,936	13	0,905	10
Житомирська	0,854	14	0,678	24	1,432	3	1,346	4	0,910	8
Закарпатська	0,599	22	0,866	14	0,760	24	0,924	14	0,790	19
Запорізька	0,861	12	1,047	6	0,929	15	1,084	9	0,934	5
Івано-Франківська	0,955	3	1,168	4	0,921	16	1,277	6	0,957	4
Київська	0,624	20	0,812	18	1,411	4	3,190	1	0,855	13
Кіровоградська	0,510	24	0,895	13	0,789	23	0,859	17	0,723	23
Луганська	0,607	21	0,678	23	2,474	1	0,637	24	0,782	21
Львівська	0,865	11	1,385	2	0,887	18	1,190	8	0,983	2
Миколаївська	0,841	15	0,917	11	0,949	13	0,698	23	0,845	14
Одеська	0,914	10	0,788	20	1,092	9	0,804	20	0,874	12
Полтавська	0,522	23	0,747	21	1,082	10	1,672	2	0,779	22
Рівненська	0,985	2	0,958	9	0,809	21	1,026	11	0,804	18
Сумська	0,930	6	0,852	15	1,145	8	1,035	10	0,906	9
Тернопільська	0,934	5	1,178	3	0,891	17	1,303	5	0,913	7
Харківська	0,928	7	0,719	22	1,150	7	0,800	21	0,811	17
Херсонська	0,916	9	0,828	16	0,932	14	0,814	19	0,916	6
Хмельницька	0,733	18	0,814	17	1,517	2	0,895	16	0,788	20
Черкаська	0,792	16	2,528	1	0,825	20	1,209	7	0,990	1
Чернівецька	0,654	19	1,091	5	0,794	22	0,814	18	0,545	24
Чернігівська	0,928	8	0,912	12	1,324	5	0,796	22	0,887	11